

სამეცნიერო-საზოგადოებრივი ჟურნალი

სამი საუნჯე

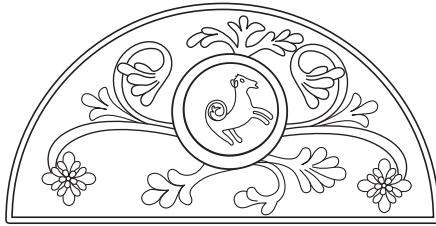

3

სექტემბერი, 2014

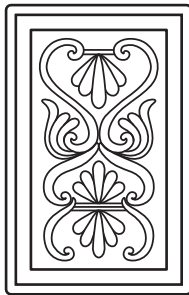
SUMMARY
РЕЗИОМЕ

სამეცნიერო-საზოგადოებრივი ჟურნალი
კვარტალური გამოცემა

სამი საუნჯე

№3(13), 2014

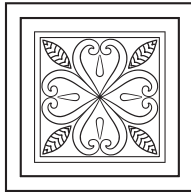
თბილისი
სექტემბერი, 2014

შპს: 070 (479.22)

ს-21

სარედაქციო საბჭო

ბონდო არველაძე, გიორგი გოგოლაშვილი, ანზორ თოთაძე,
გვანცა კოპლატაძე (რედაქტორის მოადგილე), ნოდარ ლომოური,
გრიგოლ რუხაძე (რედაქტორი), გრანი ქავთარია.

დაიბეჭდა საქველმოქმედო ორგანიზაცია
„სინერჯის“ ფინანსური მხარდაჭერით.

გამომცემელი შპს „სამი საუნჯე“.

საზოგადო ეპისტოლე

უწმიდესი პატრიარქი კირილეს მიმართვა ადგილობრივი მართლ-
მადიდებელი ეკლესიების საჭეთმპყრობელებისადმი უკრაინაში
შექმნილ სიტუაციასთან დაკავშირებით 4

ქართლის ცხოვრება

მიტროპოლიტი იოანე (გამრეკელი), საქართველოს გზა 12
ვერაზიის ინსტიტუტი, აგვისტოს ომი (პასუხები მთავარ
კითხვებზე ხუთი წლის შემდეგ) 23
მამუკა ცუხიშვილი, დასავლეთ საქართველოს
უკანასკნელი კათალიკოსი 45

ხელოვნება

გულბად ამირანაშვილი, ქაშვეთის ეკლესიის მხატვარი 52

ფილოსოფია, თეოლოგია

გვანცა კოპლატაძე, ბიზანტიური რენესანსის
იდეოლოგიური საფუძვლები 64

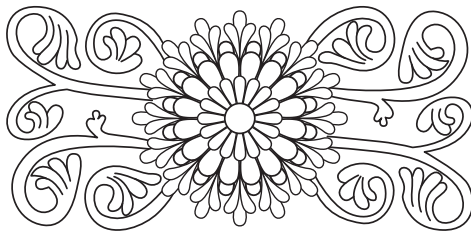
თეზისები

ვალერიან მაჭარაძე, რუსეთ-თურქეთის ომი 1768-1774
წლებში და საქართველო 76

ჩვენი ავტორები 100

PE3IOME (რუს. თარგ. თამარ ფანცულაიასი) 102

SUMMARY (ინგ. თარგ. თეონა ჩადუნელი) 105

**უფიქსი კატორაჰი კირილუს მივარტაჰ
ადგილოზრივი მართლმადიდებელი ეკლესიის
საქთმავრობელისადმი უკრინაში უმქონილ
სიტუაციასთან დაკავშირებით**

აღმოსავლეთ უკრინაში შექმნილ სიტუაციასთან დაკავშირებით, სადაც უკვე რამდენიმე თვეა არ წყდება ძმათა სისხლისმღვრელი სამოქალაქო ომი, მოსკოვისა და სრულიად რუსეთის პატრიარქმა, უწმიდესმა კირილემ მიმართა ადგილობრივი მართლმადიდებელი ეკლესიების საჭეთმპრობელებს და გამოითხოვა მათგან ლოცვა უკრინის მიწაზე მშვიდობის დამყარებისათვის.

რუსეთის მართლმადიდებელი ეკლესიის საჭეთმპრობელმა აგრეთვე მოუწოდა მათ, აღიმაღლონ ზმა აღმოსავლეთ უკრინის მართლმადიდებელ ქრისტიანთა დასაცავად, რომელნიც ბერძენ-კათოლიკეთა და განხეთქილებაში მყოფთა მხრიდან ძალადობას განიცდიან და ყოველ დღეს შიშში ატარებენ.

ეპისტოლე გავრცელდა 2014 წლის 14 აგვისტოს (Патриархия.ру).

კერძოდ,¹ კონსტანტინეპოლის პატრიარქის უწმიდეს ბართლომეოსის მიმართ გაგზავნილ ეპისტოლეში ნათქვამია:

თქვენო უწმიდესობაჲ, უფლისმიერ საყვარელო თანამოძმე და თანამწირველო!

გულითადად მოგესალმებით თქვენ და გისურვებთ მშვიდობას, ხორციელ ძალთა მადლისმიერ განმტკიცებას და ღმრთის მოუკლებელ შემწობას თქვენს სამღვდელთმთავრო მსახურებაში.

აღმოსავლეთ უკრინაში, სადაც უკვე რამდენიმე თვეა ძმათა სისხლისმღვრელი სამოქალაქო ომი არ წყდება, ჩვენი ეკლესიის სამწყსოს მდგომარეობით გამოწვეულმა დიდი ტკივილის გრძობამ და უკიდურესმა შეშფოთებამ აღმძრა, რათა თქვენთვის წინამდებარე წერილით მომემართა.

¹ როგორც ანოტაციაში არის აღნიშნული, ანალოგიური ეპისტოლე საქართველოს ეკლესიასაც უნდა მიეღო, მაგრამ საპატრიარქოს კანცელარიაში ჩვენ იგი ვერ მოვიძიეთ (რედ.).

ჯერ კიდევ გასული წლის შემოდგომაზე, უკრინაში მიმდინარე პოლიტიკური კრიზისის დასაწყისში, ბერძენ-კათოლიკური ეკლესიისა და განხეთქილებაში მყოფ საზოგადოებათა წარმომადგენლები, გამოდიოდნენ რა კიევის მაიდანზე, მართლმადიდებელი ეკლესიისადმი სიძულვილს ღიად ქადაგებდნენ და მართლმადიდებლური სიწმინდეების მიტაცებისა და უკრინის ტერიტორიიდან მართლმადიდებლობის ამოძირკვისაკენ მოუწოდებდნენ. ხოლო საბრძოლო მოქმედებათა დაწყებისთანავე უნიატებმა და სქიზმატიკოსებმა, ხელთ იგდეს რა იარაღი, ანტიტერორისტული ოპერაციის საბაბით, ქვეყნის აღმოსავლეთით უკრინის კანონიკური მართლმადიდებელი ეკლესიის სამღვდელოების მიმართ პირდაპირი აგრესიის განხორციელება დაიწყო.

ამავე დროს უკრინის მართლმადიდებელი ეკლესია, ბერძენ-კათოლიკეებისა და სქიზმატიკოსებისგან განსხვავებით, რაიმე პოლიტიკური ანგაჟირებისგან შორს დგას. იგი განაგრძობს სულიერ წინამძღვრობას თავისი მრავალრიცხოვანი სამწყსოსი, რომლის წევრები კონფლიქტის სხვადასხვა მხარეს აღმოჩნდნენ; ეკლესია მათ შერიგებას ცდილობს და განუწყვეტლავ დიალოგისკენ მოუწოდებს.

ბოლო კვირებში ადგილებზე მყოფი მღვდელთმთავრებისგან ჩვენ ვიღებთ ცნობებს, რომლებიც უკრინის კანონიკური მართლმადიდებელი ეკლესიის სამღვდელოების აბუჩად აგდებასა და ის მიზანმიმართულ დევნაზე მოწმობენ. აი, რამდენიმე მაგალითი:

ამა წლის 17 ივლისს, ქალაქ სლავიანსკის აღდგომის ტაძარში საღმრთო ლიტურგიის შესრულების დროს ბერძენ-კათოლიკე სამხედრო კაპელანის მეტაურობით შეიარაღებულ პირთა ჯგუფი შეიჭრა, რომლებიც ტაძრის წინამძღვარს, დეკანოზ ვიტალი ვესიოლის დაემუქრნენ. უკრინის ბერძენ-კათოლიკური ეკლესიის წარმომადგენელმა განაცხადა, რომ უკრინაში მოსკოვის საპატრიარქოს ადგილი არ არის; იგი დრტვიანავდა იმაზე, რომ ქვეყნის პრეზიდენტმა უნიატებს კიევის პეჩერის ლავრის დაპყრობის უფლება არ მისცა.

19 ივლისს შეურაცხყოფა მიაყენეს და მოკვლის მუქარით ბორკილდადებული დაკითხეს გორლოვის ეპარქიის ნიკოლაევის ოლქის ბლალოჩინი, დეკანოზი ანდრეი ჩინჩერინდა.

20 ივლისს სლავიანსკის ახლოს, ავტომატებით შეიარაღებულმა ადამიანებმა დეკანოზი ვადიმ იაბლონოვსკი აიძულეს, რომ თავისთვის საფლავი გაეთხარა, ხოლო დეკანოზ ვიტორ სტრატოვიჩს იმავე დღეს ხელბორკილები დაადეს და თავზე ტომარაგადაცმული ტყეში

წაიყვანეს, სადაც მუხლებზე დააჩოქეს და ამ მდგომარეობაში დაკითხავენ.

30 ივლისს დონეცკის ოლქის სოფელ კრასნოარმეისკოეში, შეიარაღებულ ადამიანთა ჯგუფმა წმიდა კეთილმორწმუნე თავადის ალექსანდრე ნეველის ტაძრის წინამძღვრის, დეკანოზ იგორ სერგიენკოს სახლში უკანონო ჩხრეკა ჩაატარა. მღვდელს შეურაცხყოფდნენ, იატაკქვეშა ორგანიზაციების საქმიანობაში მონაწილეობას აბრალუბდნენ, წამებით ემუქრებოდნენ, მოითხოვდნენ, რომ მას უკრაინის ტერიტორია დაეტოვებინა და გაეცა ტაძრის სადამფუძნებლო დოკუმენტები, როგორც გამამაგრებელი უფლებებისა საეკლესიო ქონებაზე.

იმავ დღეს დონეცკის ოლქის ამვროსიევსკის რაიონში, უკრაინელმა სამხედროებმა დააკავეს დეკანოზი ვეგენი პოდგორნი, რომელსაც სალანძღავი და უცენზურო სიტყვებით მიმართავდნენ, შემდეგ იგი შეკრეს, მიწაზე დააგდეს და წიხლებითა და ავტომატის კონდახით დაუწყეს ცემა, ტყვიებს მის თავს ზემოთ ისროდნენ და იმის აღიარებას აიძულებდნენ, რომ იგი სახალხო მოლაშქრეებს ეხმარებოდა. დონეცკელ დეკანოზს ძალას ატანდნენ, რომ სამღვდლო ჯვარი თვითონ ჩამოეხსნა, მაგრამ უარის მიღების შემდეგ ჯვარი ძალით ჩამოგლიჯეს და თავზე ტომარაგადაცმული ორმოში ჩასვეს, ვაჟიშვილის მოკვლით ემუქრებოდნენ, სახლი კი გაძარცვეს. მღვდელი მხოლოდ ეკლესიის მრევლის წარმომადგენელთა ჩარევის წყალობით გაათავისუფლეს.

ჩვენ არ შეგვიძლია არ შევნიშნოთ ის ფაქტი, რომ კონფლიქტს უკრაინაში საგსებით გარკვეულად რელიგიური სარჩული აქვს. უნიატები და მათთან მიკედლებული განხეთქილებაში მყოფნი უკრაინაში კანონიკურ მართლმადიდებლობაზე უპირატესობის მოპოვებას ცდილობენ, მაშინ, როცა უკრაინის მართლმადიდებელი ეკლესია ამ რთულ პირობებში მოთმინებითა და მხნეობით განაგრძობს თავისი ტანჯული და ერთგული სულიერი შვილების წინამძღვრობას. დიდი უმრავლესობა მღვდლებისა, რომლებიც საომარ მოქმედებათა არენად ქცეულ ადგილებში მსახურობენ, სამწყსოს არ ტოვებენ და სამოქალაქო ომის მთელ საშინელებას მასთან ერთად იზიარებენ. მათი ოჯახები გაწამებულნი არიან თავდასხმებისა და წყლისა და სურსათის უკმარისობისგან, საარტილერიო სროლების დროს ჭურვებისგან იღუპებიან. ასე მაგალითად, 31 ივლისს ლუგანსკის საცხოვრებელი კვარტლების დაცხრილვის დროს დაიჭრა და მა-

ლვე გარდაიცვალა დეკანოზი ვლადიმერ კრესლიანსკი. დაღუპულ მღვდელს მეუღლე და ხუთი შვილი დარჩა.

აღმოსავლეთ უკრაინა — აყვავებული მხარე, რომელიც მილიონობით შრომისმოყვარე მართლმადიდებელი ქრისტიანით არის დასახლებული — ამჟამად გადამწვარ ველს ემსგავსება. დაბომბვის შედეგად დანგრეულია დონეცკისა და მარიუპოლის მიტროპოლიტის ილარიონის რეზიდენცია. ნანგრევებად არის ქცეული დონეცკის ეპარქიის ივერიის დედათა მონასტერი, რომელიც საომარი მოქმედებების დროს დაიწვა. მაგრამ უკრაინის კანონიკური მართლმადიდებელი ეკლესია, მოწამე ეკლესია, მიუხედავად ამ უძძიმესი პირობებისა, თავის სამწყსოსთან იმყოფება და ყველაფერს აკეთებს, რომ დაეხმაროს ადამიანებს, რომლებიც უკრაინის უახლესი ისტორიის ყველაზე საშინელ პერიოდს განიცდიან. სამოქალაქო დაპირისპირების ცეცხლმა ასიათასობით ადამიანი სახლ-კარის გარეშე დატოვა და ლტოლვილად აქცია. ბევრმა მათგანმა ომის საშინელებათაგან თავის გადასარჩენად ტაძრებსა და მონასტრებს მიაშურა, კერძოდ, სვიატოგორსკის მიძინების ლავრა ამჟამად ლტოლვილებით არის გადავსებული. დონეცკში, გორლოვკასა და ლუგანსკში მშვიდობიანი მოსახლეობა, დაბომბვებისა და სროლებისაგან თავის გადასარჩენად, ღამის გასათევად ტაძრებში რჩება, სადაც თავს აფარებს და უფასო საკვებს იღებს. ლტოლვილებს და საერთოდ მშვიდობიან მოსახლეობას აქტიურ დახმარებას უწევენ სხვა მონასტრებიც, სამრევლოებიცა და უკრაინის მართლმადიდებელი ეკლესიის ეპარქიებიც.

მოსკოვის საპატრიარქო ყველა შესაძლებლობას იყენებს ჰუმანიტარული დამხარების აღმოსაჩენად იმ რაიონების მშვიდობიანი მოსახლეობისა, სადაც საომარი მოქმედებები მიმდინარეობს. რუსეთის მართლმადიდებელი ეკლესიის ტაძრებში ყოველდღიურად აღევლინება განსაკუთრებული ღოცვა უკრაინის მშვიდობისა და შინაომის დაძლევისათვის. ეკლესია ზრუნავს აღმოსავლეთ უკრაინიდან გადმოსულ მრავალ ათას ლტოლვილზე, რომლებიც საკარვე ბანაკებში არიან განთავსებულნი და საიდანაც ისინი რუსეთის სხვადასხვა რეგიონში სპეციალურად მომზადებულ საცხოვრებელ სახლებში გადაჰყავთ. ეხმარებიან ყველას, განურჩევლად ეროვნებისა და აღმსარებლობისა. მათ შორის, ვინც თავშესაფარს რუსეთში ეძიებს, არის უკრაინის არმიის მრავალი სამხედრო მოსამსახურე, ვინც არ ისურვა თავისი ხალხისთვის ესროლა.

რუსეთის მართლმადიდებელი ეკლესიისთვის ამ ძძიმე დღე-

ბში, განსაკუთრებით უკრაინაში მყოფი მისი ერთგული სულიერი შვილებისთვის, ვითხოვ ღოცვებს თქვენი უწმიდესობისა, ყოვლადსამღვდელო მღვდელთმთავრებისა, მოძღვრებისა, ბერ-მონაზვნებისა და კონსტანტინეპოლის უწმიდესი ეკლესიის ყველა ერთგული შვილისა უკრაინის მიწაზე მშვიდობის დამყარებისთვის, სისხლისღვრის შეწყვეტისა და უფლისთვის ნატანჯი ჩვენი ძმებისთვის, განსაკუთრებით მღვდელთმთავრებისა და მღვდლებისთვის, რომლებიც სამოქალაქო დაპირისპირების უძძიმეს პირობებში უშიშრად განაგრძობენ თავიანთი მოვალეობის შესრულებას, საეკლესიო მსახურების აღსრულებასა და წმიდა მართლმადიდებლობის დაცვას.

თქვენო უწმიდესობავ, გთხოვთ გამოიყენოთ ყველა შესაძლებლობა, რათა აღიმადლოთ ხმა აღმოსავლეთ უკრაინის მართლმადიდებელ ქრისტიანთა დასაცავად, რომელნიც ბერძენ-კათოლიკეთა და განხეთქილებაში მყოფთაგან დიდ ძალადობას განიცდიან და იმ განსაცდელის შიშით ცხოვრობენ, რომელიც მათ და მათს ახლობლებს ყოველდღიურად მოელით; ისინი შიშობენ, რომ, თუ მღვწელები ძალაუფლებას ხელში ჩაიგდებენ, მართლმადიდებლებს საკუთარი სარწმუნოების უარყოფას აიძულებენ, ან მკაცრ დისკრიმინაციულ პირობებს შეუქმნიან.

უფლისმიერი ძმური სიყვარულით
**+კირილე, პატრიარქი მოსკოვისა და
 სრულიად რუსეთისა.**

რედაქტორის მინაწერი.

წინამდებარე საზოგადო ეპისტოლის წაკითხვის შემდეგ, ვფიქრობთ, ბევრს გაუჩნდება კითხვა: ვის გავლენას განიცდის ქართული მედია, როცა იგი უკრაინის სახელისუფლო არმიასთან დაპირისპირებულ სახალხო მოლაშქრეებს (ОПОЛЧЕНЦЫ) სეპარატისტებსა და ტერორისტებს უწოდებს? თუმცა რატომ მართო მედია, ქართველი ჩინოვნიკებიცა და ექსპერტთა მთელი კოჰორტაც ხომ ამ ტერმინოლოგიით სარგებლობს?

არავისთვის საიდუმლო აღარ არის, რომ ქართული მედიის აშშ-ის მიერ დანიშნული იდეოლოგიური ინსტრუქტორები ყველა საზოგადოებრივ-პოლიტიკურ საკითხს დასავლური ინტერესების გათვალისწინებით აშუქებენ. თუმცა ბეჭდურ მედიაში აქა-

იქ ეროვნული სულისკვეთებითა და სწორი პოლიტიკური ხედვით დაწერილი სტატიებიც ქვეყნდება, მაგრამ ისინი საზოგადოებრივ ცნობიერებაზე, განსაკუთრებით კი ახალგაზრდების ზნეობრივსა და გონებრივ განვითარებაზე, ზეგავლენას ვერ ახდენენ. ამასთან, გარდა იმისა, რომ ელექტრონული მედიის სივრცე დახშულია დასავლური ინსტრუქციების შეუსაბამო აზრისათვის, ტელე-რადიო მაუწყებლობათა რიცხვი იმდენად დიდია, რომ პრაქტიკულად მათზე თვალის მიდევნებას ადამიანი ვერ ახერხებს.

რა თქმა უნდა, ერთი-ორი ტელეარხიც სრულიად საკმარისი იქნებოდა ინფორმაციით მასების ზომბირებისთვის და მის მეპატრონეებს დიდი თანხებიც დაეზოგებოდათ, მაგრამ ეს მზაკვრული სტრატეგია, ინფორმაციის განტოტვა საზოგადოებაზე მასირებული თავდასხმისთვის, შემუშავებულია თითქმის უშეცდომოდ, რადგან მედიის უზარმაზარ ბადეში გახლართული მაყურებელი თუ მსმენელი ცნობის მომწოდებელზე (არზზე, პერსონაზე) ყურადღების შეჩერებას ვერ ასწრებს და მარტოდენ გაუანალიზებელი, ზერელე და არასაიმედო ცნობების მიღებით კმაყოფილდება.

ჩვენს მედიას იმდენი ცრუ ექსპერტ-პოლიტოლოგ-კონფლიქტოლოგ-თეოლოგი ჰყავს, რომ მთელ საქართველოში, ეჭვგარეშე ვაშობობ, არც მოიპოვება ამ რაოდენობის კრიტიკულად და ობიექტურად შემფასებელი სპეციალისტი, რომ საქმის ცოდნითა და მოქალაქეობრივი მოვალეობის გრძნობით თითოეული ყალბი ინფორმაციის მამხილებელი პუბლიკაცია მოემზადებინა. ამიტომაც დაუბრკოლებლად გაჰკვივის ჩვენი მედია-მანქანა: გაუმარჯოს ნატო-ს! თანადგომა ლგბტ-ებს! ძირს რუსეთი!

ერთი სიტყვით, გასაგებია, რომ დასავლური პროპაგანდის შედეგად საქართველოში ერთიანი პოლიტიკური შეხედულებები მყისიერად ყალიბდება და, აქედან გამომდინარე, უკრაინაში წარმოშობილი მოვლენებიც ერთმნიშვნელოვნად არის შეფასებული: ამერიკის მიერ დაუფარავად მოწყობილი გადატრიალებით უკრაინის სათავეში მოსული რევოლუციონერები ეროვნულები არიან, ხოლო საკუთარი სამშობლოს გადასარჩენად ამხედრებული მოქალაქენი — ტერორისტები. უფრო გასაგებად რომ ვთქვათ, აღნიშნული პოლიტიკური ხედვა, ერთი მხრივ, ერთ არეალში აქცევს ევროსაბჭოს, აშშ-ს, უკრაინის ახლანდელ პრეზიდენტს პ. პოროშენკოს, მის მრჩეველს, მ. სააკაშვილს და მის მხარდამჭერ «ერთიან ნაციონალურ მოძრაობას», ხოლო, მეორე მხრივ, აღიარებს დასავლეთის ზეწოლას და იმ

საშიშროებას, რომელიც ნაცების როგორც საგარეო, ისე შინა ანტი-სახელმწიფოებრივი ქმედებით არის გამოწვეული.

ფაქტია, რომ განხილული პოლიტიკური პოზიცია შინაგანად წინააღმდეგობრივია და ლოგიკურად მისი სისწორე შეუძლებელია დასაბუთდეს. დასავლეთი მართლაც ჩვენი მოკავშირე და მეგობარი რომ ყოფილიყო, სხვა რომ არაფერი ვთქვათ, იგი არც ბოროტმოქმედ სააკაშვილს შეიფარებდა და არც სხვა არანაკლებ დამნაშავე ნაცების ციხიდან გამოშვებას მოითხოვდა, მით უმეტეს, ისედაც ყველასთვის ცნობილი მათი კრიმინალური საქმიანობის გამოაშკარავების შემდეგ.

ხელისუფლების მდგომარეობას ის ართულებს, რომ ნაცებისგან მემკვიდრეობით მიღებული პროდასავალური იდეოლოგიის შეცვლის ძალა, სურვილის შემთხვევაშიც, არ შესწევს. იგი იძულებულია, მტერს მოყვარე უწოდოს და ჩათრევას ჩაყოლა ამჯობინოს, მაგრამ, ჩვენი აზრით, ხელისუფლების მიერ პოლიტიკური კურსის ერთპიროვნულად განსაზღვრამ, უფრო სწორად, გაგრძელებამ, შესაძლოა, არა მარტო მისი კრაზი, არამედ სამოქალაქო კრიზისიც გამოიწვიოს. ყველაფერს რომ თავი დაფანებოთ, ქვეყნის კეთილისმყოფელ მთავრობას შიშაც კი უნდა ჰქონდეს იმისა, რომ საორჭოფო პოლიტიკით, საზოგადოებრივი აზრის გაუთვალისწინებლად, სახელმწიფოს რაიმე ახალი ხიფათი არ შეამთხვიოს. მით უმეტეს, მსოფლიოში წარმოქმნილი კატაკლიზმების გათვალისწინებით, პასუხისმგებლობის საზოგადოებისთვის განაწილება არა მარტო ქვეყნის, არამედ თვით ხელისუფლებისთვისაც სასარგებლო იქნებოდა.

დღეს რუსეთი და მისი ეკლესია მართლმადიდებლობის სადარაჯოზე დგას. რამდენიც არ უნდა ამტკიცონ რუსოფობებმა და ერეტიკოსებმა — რუსეთი არის ბოროტების იმპერიაო, რეალობა მაინც არ შეიცვლება. ცრუ მოძღვრები არც ჩვენს ეკლესიას აკლია, მაგრამ მართლმადიდებელმა მრევლმა იცის, რომ რუსეთთან დაპირისპირებული დასავლეთი თვით არის ერეტიკული, ცოდვათა დამკანონებელი და ჭეშმარიტების მოძულე.

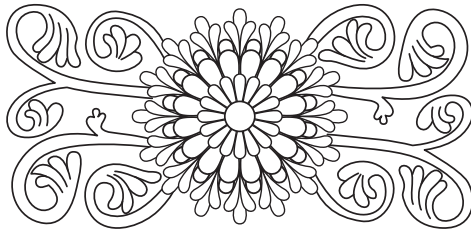
ჩვენ უნდა ვაცნობიერებდეთ, რომ დღევანდელი რუსეთის ძლევამოსილება ღმრთის წყალობაა არა მარტო ჩვენთვის, როგორც მართლმადიდებლური ქვეყნისთვის, არამედ მთელი კაცობრიობისთვისაც, რადგან აქამდე ერთპოლუსიანი მსოფლიოს წესრიგს მარტო აშშ ადგენდა, ხოლო რუსეთის ახალი პოლიტიკა მრავალპოლუსიანი მსოფლიო წესრიგის დასამყარებლად, როგორც პოლიტოლოგები

მიიჩნევენ, ერთადერთი პრაგმატული გზაა, რომელმაც შეიძლება საყარო მესამე მსოფლიო ომისგან იხსნას.

ისე, დაუშვათ და ბედის ბორბალი რომ სხვაგვარად დატრიალდეს, დოლარის იმპერია განადგურდეს და დასავლეთმა თავისი იდეოლოგიურ-პროპაგანდისტული საქმიანობა საბოლოოდ შეწყვიტოს, ამით, კერძოდ საქართველოში, რა დაზარალება: განათლების სისტემა, სიტყვის თავისუფლება, მორალური კოდექსი თუ სისხლის სამართალი? — დაზარალებისა რა მოგახსენოთ, მაგრამ სწორედ დასავლელი პარტნიორების ხელშეწყობით თითოეულს დასახელებულ ინსტიტუტთაგან დღეს რომ ძალიან უჭირს, ეს დღესავით ნათელია. მთლად უგუნურები არ გამოვდებით, ბოლოს და ბოლოს ჩვენც «ჩაფვრდით ამერიკულ სულს» და აღმოვაჩინეთ, რომ მასაც მწვანე ფერი ჰქონია. თავის დროს ნაცების, ახლა კი უკრაინის, ეკონომიკურმა იდეოლოგიამ კ. ბენდუქიძემ, ყველაფერი იყიდება სინდისის გარდაო, რომ თქვა, მოიტყუა; როცა ისიც მწვანეა, მაშინ შესაბამისი ფერის ვალუტა მასაც ყიდულობს. საქმე ისაა, რომ, როცა სულიერი ღირებულებები სპეტაკ ფერს იცვლიან, მაშინ ისინი არსებით თვისებებსაც კარგავენ: სული უტყვი ხდება, სინდისი კი — ყრუ.

ჩვენც ამგვარ მდგომარეობაში რომ არ აღმოვჩნდეთ და სულიერად არ გავლატაკდეთ, სიმართლის გზა უნდა ავირჩიოთ და გამწვანებას გასპეტაკება ვამჯობინოთ. თორემ «მოვა მიქელ-გაბრიელი» მარტო რეფრენი კი არ არის, ერთ მშვენიერ დღეს განკითხვის ჟამი ყოველ ჩვენგანს დაუდგება. მაშინ თავს ვერავინ იმართლებს იმით, რომ ამერიკისა თუ ვეროპის მიერ შემოთავაზებული რეკომენდაციების მიხედვით იქცეოდა; მაშინ ყველა საქმეთა მისთაებრ აგებს პასუხს.

ასე რომ, ღირსია ყურადღებისა უწმიდესი პატრიარქი კირილეს ეპისტოლე, რათა მართლმადიდებლობის ამოძირკვის მოსურნენი და სამშობლოს დამცველი მოლაშქრენი ერთმანეთში არ აგვერიოს.

მიტროპოლიტი იონა (გამრეკელი)

საქართველოს გზა *

ცხოვრების მანძილზე ადამიანს მრავალგზის უხდება არჩევანის გაკეთება. არის არჩევანი თვითნებური, ნაკარნახევი ემოციით, ვნებით, ან გაბატონებული ცნობიერებით და არის არჩევანი ღვთის განგებით, არა ადამიანური ლოგიკით ნაკარნახევი. ამ არჩევანის სისწორე საუკუნეებში ცხადდება. წარსულ მოვლენათა შედარებითი ანალიზი არის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი არგუმენტი გაცნობიერებული არჩევანის გაკეთებისას აწმყოში. ზემოთ ჩვენ შევეხეთ ქვეყნის საგარეო ურთიერთობათა არჩევანის სფეროს. ახლა გთავაზობთ ქვეყნის შიდა ურთიერთობების შედარებითი ანალიზის ზოგიერთ ასპექტს, რომელიც დაგვეხმარება არჩევანის გაკეთებისას დღევანდელ ვითარებაში.

პირველ რიგში, **განვიხილოთ ჩვენი ერის ისტორიული საწყისები, რომელიც საუკუნეების მანძილზე აისახა ჩვენს ცხოვრებაში.** ბაბილონიდან წამოსული თარგამოსიანები რითი ხდებიან ცნობილები? იმით, რომ შეებრძოლებიან ნებროტს, პირველ ხელმწიფეს, პირველ იმპერიას, ხოლო ნებროტის მკვლელობის შემდეგ, თავს აფარებენ მთას და აშენებენ ციხე-სიმაგრეებს ნებროტიანთა შიშის გამო. თარგამოსის შვილებს აერთიანებდათ რწმენა ერთი უხილავი ღმერთისა, ცისა და ქვეყნის შემოქმედისა. შემდგომში იმპერიის წინააღმდეგ ბრძოლაში ერთობა შეიცვალა ურთიერთდაპირისპირებით და სარწმუნოებრივი ცნობიერების რღვევით, მრავალღმერთიანობით, რასაც ერის დაძაბუნება მოჰყვა. გმირების ადგილს იკავებენ მთავრები, მათ კი ენაცვლებიან მამასახლისები.

ბოლშევიკური რუსეთის იმპერიის წინააღმდეგ ბრძოლაში ქართველები ერთად ვიყავით, ხოლო როცა დამოუკიდებლობა მო-

ვიპოვეთ, ერთმანეთს დაუპირისპირდით და გამაერთიანებელი მართლმადიდებლობის წილ მრავალი სახის აღმსარებლობა გავრცელდა ჩვენ შორის. დამოუკიდებლობისათვის ბრძოლა და ერთმანეთთან დაპირისპირება, ძალაუფლების მოყვარულობა და თავნებობა — ამ თვისებების გამო ხანგრძლივად ვერ ვძლიერდებით და ვერ ვინარჩუნებთ სახელმწიფოებრივ მდგრადობას. აბსოლუტიზმს ვერ ვეგუებით და კუთხურობას კატასტროფამდე მივყავართ.

ვისაც მთავარ მტრად მივიჩნევდით, მის წინააღმდეგ ვერთიანდებოდით მეზობელ ერებთან: სომხებთან, ოსებთან... მაგალითად, სპარსეთის წინააღმდეგ, მაგრამ ესეც ეპიზოდურად. ხანგრძლივად არც ჩვენს მეზობლებთან ვინარჩუნებთ ერთობას. ექვსი ენა იყო ოდესღაც გავრცელებული საქართველოში და ქართულმა დანარჩენი ენების ასიმილირება მოახდინა, ლექსიკურად გამდიდრდა, ინტერნაციონალური ხასიათი ისე შეიძინა, რომ თვითმყოფადობა არ დაკარგა. **ეს ხასიათის უნივერსალიზმის მაჩვენებელია.** მაგრამ ქვეყნის გარეთ ფესვებს მოწყვეტილი ქართველი ადვილად ადაპტირდება და ასიმილირებას თავად განიცდის.

ქვეყანაზე დამწერლობის სხვადასხვა სისტემა არის შექმნილი, მაგრამ ჩვენ ავირჩიეთ ღვთივკურთხეული ანბანური სისტემა, მსგავსი იმისა, რომელიც ღმერთმა აკურთხა სინას მთაზე, როდესაც მოსე წინასწარმეტყველს სჯულის ორი ფიცარი გადასცა. მეცნიერები მას ფინიკურს უწოდებენ, თუმცა სინას სჯულდება მოხდა მანამდე, სანამ ებრაელები აღთქმულ ქვეყანაში შევიდოდნენ და ფინიკელებს გაიცნობდნენ. ზოგიერთ ერს ორი დამწერლობა აქვს: გერმანელებს — ლათინური და გოთიკური, სომხებს — გრაბარი და თანამედროვე. ქართველებმა სამი შევქმენით. ერთსა და იმავე სისტემაში ჩვენ შეგვიძლია ახალი სიტყვის თქმა, ანუ **აზროვნების ორიგინალობა გვახასიათებს.**

მეფე მირიანი და ვახტანგი თავის დროზე დაპირისპირებულები იყვნენ ბიზანტიასთან, მაგრამ ერთმა წიგნების შესწავლით და წმიდა ნინოს სასწაულებით, ხოლო მეორემ წმიდა ბერების შეგონებით შეცვალეს პოლიტიკური ორიენტაცია. მეფე მირიანი თავს იხრის ანტიოქიიდან ჩამოსული მღვდელმთავრის წინაშე, ხოლო მეფე ვახტანგი, ეპისკოპოს მიქაელისგან საჯაროდ შეურაცხყოფილი, მაინც ქრისტეს ეკლესიას აძლიერებს საქართველოში. იგივე შეიძლება ითქვას მეფე გუბაზზე. **ხელმწიფეთა თავმდაბლობა ღვთის გულისათვის და ერთგულება ჭეშმარიტი რწმენისადმი, საწინდარია**

* დასასრული. დასაწყისი იხ.: «სამი საუნივე» №2(12), 2014.

ღვთის განგებით ქვეყნის ერთობისა და ძლიერებისა.

წმიდა გრიგოლ ხანძთელის და ტაო-კლარჯეთის ბერების ღვაწლი საფუძველი იყო ქვეყნის აღდგენისა და აღორძინებისა არაბთა შემოსევების შემდეგ. ბაგრატ III ღვთის განგებით მერე განხდა ერთიანი საქართველოს მეფე. ხელმწიფის ძალაუფლების შესუსტება იწვევს ქვეყნის მხარეების განკერძოებას და ამასთან ერთად — ერის ზნეობრივ დაცემას. მეფე დავით ფსალმუნთმთქმელი და მანასე სინანულის მაგალითს გვაძლევენ, მაგრამ ცოტა მოიძებნება მეფეთა შორის, ვინც მათგანად განიცდიდა თავის ცოდვებს. მეფე დავით აღმაშენებელმა, რომელიც ერის ზნეობრივ განწმენდასა და აღორძინებას ემსახურა, სინანულის საგალობლები გვიანდერძა. მკაცრი საკუთარი თავის მიმართ მკაცრია ერის და ქვეყნის მტრების მიმართ, მაგრამ არა ულმობელი. ასეთი თვისებები მართებს ხელმწიფეს. მეფე თამარი სიმდაბლითა და ლოცვით მებრძოლი და მოწყალეობით მმართველი, მისთვის ყველაზე ძვირფას თვლებს ღალისა ყოვლადწმიდა ღვთისმშობლის ხატს შესწირავს სინანულით იმის გამო, რომ დროული გულისხმიერება არ გამოიჩინა მთხოვნელი გლახაკის მიმართ, ე.ი. **ქართველს შეუძლია ძალაუფლების მწვერვალზეც იყოს დიდსულოვანი და სულგრძელი, მოწყალე და მართალი**, ფსალმუნის სიტყვების — „წყალობასა და სამართალსა გაქებდე შენ, უფალო“ — თანაზიარი. **მაგრამ, ვაი სამეფოს, ფუფუნებით და დაუმსახურებელი ძალაუფლებით განზრწნილი, უზნეო და მზაკვარი მეფისგან!**

თამარი და რუსუდანი, დედა-შვილი, ერთი სარკის წინაშე დგანან, ღვთის სიტყვითა და სჯულით, მიუკერძოებელი სამართლით განისჯებიან. ერთის ნაყოფი დიდებაა, მეორის კი — დაცემა; ერთის — ქვეყნის აყვავება, მეორის კი — დამხობა-გაპარტახება. მრავალი ცოდვა ჰქონდა დემეტრეს, მაგრამ განსაცდელის ჟამს იტვირთა ჯვარი ერის ხსნისათვის. ერის სიწმიდის დაცვისათვის აიღეს ჯვარი შალვამ, ბიძინამ და ელიზბარმა, შეთქმულებით გაერთიანებულებმა გაიმარჯვეს, ხოლო გარნისში გაყოფილ-დაპირისპირებულ-უღარდელეები სასტიკად დაემარცხდით. ასე ათასი მოწამის სისხლით გვიხსნა ჩვენ უფალმა. მესხთა და ქართლელთა რაინდული ამბიციის გამო ლუარსაბ I-ის დასუსტებულმა ლაშქარმა ბასიანში უკან დაიხია. დაკვარვით ტაო-კლარჯეთი და თითქმის მთელი მესხეთი.

რა ცხოვრებით ვცხოვრობდით ქართველები ვახტანგ გორგასლის დროს, რომ მისი მეუღლის აღმზრდელი სპარსი ქურუმი, ცეცხლთაყვანისმცემელი, აღფრთოვანებული ქრისტიანული სჯულის შესა-

ბამისი ცხოვრებით, მოინათლა და განხდა საქართველოს ეკლესიის პირველმოწამე რაჟდენი? ან რა წესი ნახა არაბმა აბომ მძევლად წაყვანილ ნერსეს ოჯახში, რომ დატოვა მაჰმადის სჯული, მოინათლა და ქრისტესთვის ეწამა და საუკუნეების მანძილზე თბილისის მფარველად არის აღიარებული? **ჩვენ სწრაფად ვეცემით და სწრაფადვე ვდგებით**. გიორგი ბრწყინვალის დროს ქართველებს გვექონდა უფლება გაშლილი დროებით, ცხენებზე ამხედრებულებს იერუსალიმში შესვლისა, ხოლო ერთი საუკუნის შემდეგ დაიწყო ჩვენი შევიწროება წმიდა მიწაზე და ვერც ჯვრის მონასტერი დავიხსენით. დანაწევრდა საქართველო კუთხეებად, გაუთავებელმა ომებმა, თავდასხმებმა, გაჭირვებამ დაგვაკინა და **ვეიდლით ვეელას და ვეელაფერს, ოღონდ თავი გვერჩინა**. მოთხოვნა იყო მონებზე — მონებად ვეიდლით ქართველის შვილს; მოთხოვნა იყო ხატებზე — გაემარცხეთ გელათი; გაჩნდა მოთხოვნა ტაძრების ნგრევაზე — ვანგრიეთ; ერთმანეთის დასმენაზე — ვასმენდით. **დღეს რაზეც არის მოთხოვნა, იმაზე ვიყიდებით**. ანგარებამ, ვერცხლისმოყვარეობამ და პატივმოყვარეობამ მოიცვა ყველა ფენა. სცადა დიდმა ილიამ ერის ზნეობრივი გაჯანსაღება — მოკვალით, პატრიარქი კირიონი არ დავინდეთ, ამბროსის კი გული გაუხუთქეთ. ექვთიმემ ეროვნული განძი შეგვიანხა და სამშობლოში დააბრუნა — შევავიწროვეთ და დასაფლავებაზე მისვლის შეგვეშინა. **სულმდაბლობა გამრავლდა ჩვენში, დიდსულოვნება კი უცხოდ, გამონაკლისად გვეჩვენება**. ვეელას ზემოდან ვუყურებთ და ვეელაზე ბოლოში აღმოვჩნდით. ომები იყო, გვანადგურებდნენ, მაგრამ ვმრავლდებოდით და ჩვენს მიწა-წყალს ვიმკვიდრებდით. რამდენი ხანია, ომი აღარ ყოფილა და ველარ გავმრავლდით. **ჩვენს მიწა-წყალზე სხვა მრავლდება და იმკვიდრებს მას**.

საუკუნეებია მოვდივართ ჩვენი ავკარგიანობით. ერთი კეთილი მრავალ უკეთურს სძლევდა. რა დაგვემართა, როგორ დავძაბუნდით? ნუთუ ველარ აღვდგებით? ისევ უფალი და ჭეშმარიტი რწმენა, სიწმიდე და სიყვარული თუ გვიხსნის, ღვთის მადლი თუ დაგვიფარავს, რადგან მცირედი მართლისა მეტია ცოდვილთა სიმრავლეზე. სიწმიდე და სიმართლე, სამშობლოს სიყვარული და შრომისმოყვარეობა ოჯახში აღზრდით იწყება და ეს საფუძველი თუ ქვაკუთხედი ერისა და ქვეყნის კეთილდღეობისა ჩვენში უმეტეს შემთხვევაში დარღვეულია. თავადი თავის შვილს კეთილგონიერი, პატიოსანი მშრომელი გლეხის ოჯახში გზავნიდა აღსაზრდელად. დღეს უმრავლესობას თავადობის პრეტენზია აქვს და ვისთან ვაგზავნით შვილებს აღსაზ-

რდელად? მშობლები ვეღარ იცლიან ამისთვის.

თავისი დროის პოლიტიკურად თუ ეკონომიკურად წამყვანი ქვეყნის ორბიტაში მოქცევით, სპარსეთ-თურქეთი იყო, რუსეთი თუ ამერიკა-ევროპა, ვითვისებდით და ვითვისებთ მათგან კარგსაც და ცუდსაც. მათ მიმართ სერვილიზმმა პროვინციალებად გვაქცია, ვივიწყებთ და ვკარგავთ ჩვენი თვითმყოფადობის გზას და შელახულ პიროვნულ ამბიციებს სნობურ-სალონური უნაყოფო და უქმი მეტყველებით ვიკმაყოფილებთ. ასე იყო ილიას დროს და რითი დამთავრდა? ასეა დღეს და რა გველის? ხელისუფლებასზეა დამოკიდებული ბევრი რამ და ვის ხელშია სახელისუფლებო ბერკეტები?

თვითკრიტიკული სინანულით გამოგვაფხიზლოს უფალმა და განგვათავისუფლოს ერთმანეთის განკითხვისაგან. ჩვენი ხსნა ღვთისა და ჩვენს ხელშია.

მიმოვიხილეთ რა ზოგადად ჩვენი ქვეყნის წარსული და აწმყო, საგარეო და საშინაო პრობლემების აკარგინაობა, უპრიანია მომავლისაკენ მიმართული დღევანდელი კონკრეტული საქმიანობის გზები გავიხსენოთ და შევაფასოთ პერსპექტივები. პირველ რიგში, განვიხილოთ საყოველთაოდ აღიარებული ჩვენი პრიორიტეტები.

ისტორიულად საქართველო არა მარტო კავკასიის გეოპოლიტიკური, არამედ სამეურნეო-ეკონომიკური და კულტურულ-საგანმანათლებლო ცენტრი იყო, რადგან მეზობელი მცირე ერებისგან განსხვავებით მრავალი საუკუნის მანძილზე შედარებით სტაბილურ, ჩამოყალიბებულ და განვითარებულ სახელმწიფო სტრუქტურებს ინარჩუნებდა.

მდგომარეობა შეიცვალა და დღეს საქართველო დემოგრაფიულად, პოლიტიკურად და ეკონომიკურად არათანაბარ მდგომარეობაშია რუსეთთან (მასში ჯერჯერობით შემავალ ჩრდილო კავკასიის ავტონომიურ რესპუბლიკებთან), თურქეთთან, აზერბაიჯანთან და სომხეთთან.

საქართველოს სახელმწიფოს უპირველესი ამოცანა დღეს არის პოლიტიკურ-ეკონომიკურ-დემოგრაფიული წონასწორობის აღდგენა ორი მიმართულებით: 1) საგარეო ურთიერთობის დაბალანსებისა და 2) შიდა მდგომარეობის სწორი რეგულირების გზით. პირველისათვის საჭიროა დიპლომატიური კორპუსის კადრების უმაღლეს დონეზე მომზადება და საქართველოს გარშემო არსებ-

ული აღმატებული პოლიტიკურ-ეკონომიკური ძალების ინტერესთა გაწონასწორება ქვეყნის კეთილდღეობისა და განვითარების შენარჩუნებისათვის. მეორისთვის აუცილებელია ბუნებრივი პრიორიტეტების განვითარება დღეისათვის წამყვანი ქვეყნების გამოცდილების გათვალისწინებით. პირველ რიგში, ეს პრიორიტეტები არის განათლება და სოფლის მეურნეობა, ასახელებენ ასევე ტურიზმსაც. სამივე პრიორიტეტის ერთდროულად განვითარება დიდ ინვესტიციებს მოითხოვს. თუ პირველ რიგში ტურიზმი განვითარდა, საქართველო სინგაპურიზაციის გზას დაადგება და ქართველი ერის ეთნიკურ-კულტურული თვითმყოფადობა ეჭვის ქვეშ დადგება. ამიტომ, ვფიქრობთ, პირველ რიგში, განათლება და სოფლის მეურნეობა უნდა განვითარდეს, სამართლებრივი სახელმწიფოს პირობებში. ზნეობრივად დაზიანებული საზოგადოება თუ არ გაჯანსაღდა, არ განიკურნა ანგარებისა და თვალთმაქცობისგან, ვერც განათლების სისტემა და ვერც სოფლის მეურნეობა ვერ მოემსახურება ქვეყნის კეთილდღეობას.

განათლების სისტემაში ჩვენ ხუთ საფეხურს გამოვყოფთ: 1. საოჯახო და სკოლამდელს; 2. სასკოლოს; 3. პროფესიულ-ტექნიკურს; 4. უმაღლესს; 5. თვითგანათლებას.

საოჯახო აღზრდა-განათლების სისტემა, რომელიც ისტორიულად იყო საფუძველი ახალი თაობის ზნეობრივ-სამართლებრივი და შრომით-პატრიოტული აღზრდისა, დღეს პრაქტიკულად მოშლილია. ამის მიზეზები ცნობილია; სიტუაციის გამოსწორება შესაძლებელია თანამიმდევრული, მიზანმიმართული, სტაბილური სახელმწიფო მასშტაბის პროგრამის განხორციელების საშუალებით.

იგივე ითქმის სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულებების რეაბილიტაციის და იქ დასაქმებული პედაგოგების კვალიფიკაციის ამაღლების შესახებ.

სასკოლო აღზრდა-სწავლება და განათლება ორი ძირითადი პრობლემის წინაშე დგას: 1) განვითარებული ქვეყნების გამოცდილების გათვალისწინებით პედაგოგიური კადრების მომზადება, საგნობრივი პროგრამების, სახელმძღვანელოების მეთოდოლოგიის შემუშავება და შემდგომში მათი გამოცემა და სასწავლო პროცესში ჩართვა; 2) მატერიალურ-ტექნიკური და ფინანსური ბაზის უზრუნველყოფა.

პედაგოგიური კადრების მომზადება საჭიროებს ორსაფეხურიან სწავლებას: პირველი — უნდა შეიქმნას პროფესიულ-პედაგოგიური

სასწავლებელი — კოლეჯი (2-3 წლიანი) სკოლადამთავრებულ ახალგაზრდებში პედაგოგიური ნიჭის და საგნობრივი ორიენტაციის გამოსავლენად; მეორე — ცალკე გამოიყოს პედაგოგიური უმაღლესი სასწავლებელი, მსგავსად სამხატვრო აკადემიისა, კონსერვატორიისა და თეატრალური ინსტიტუტისა, საბაკალავრო და სამაგისტრო პროგრამებით. საბაკალავრო კურსი ძირითადად მოამზადებს საგნის მასწავლებელ-პედაგოგს, ხოლო სამაგისტრო კურსი ძირითადად — პედაგოგ-ფსიქოლოგს და მეთოდისტს. პედაგოგიური სასწავლებლების პროფესორ-მასწავლებლების შესარჩევად გამოცხადდეს კონკურსი და კონკურსში გამარჯვებულებმა გაიარონ კვალიფიკაციის ამადლების კურსები. დაუშვებელია პედაგოგიური კადრების პოლიტიზება და საქართველოს ისტორიული და ტრადიციული გზისადმი ნიჰილისტური დამოკიდებულება. საგანმანათლებლო სისტემის მენტალური სივრცე საპარლამენტო და საზოგადოებრივი ყურადღების სფერო უნდა იყოს. სახელმწიფომ უნდა უზრუნველყოს პედაგოგიური კადრების შრომის უმაღლესი ანაზღაურება.

საჭიროა, **სკოლები** სასწავლო-ასაკობრივი საფეხურების შესაბამისად აღიჭურვოს. **ელემენტარული სკოლა** (I-VI კლასები) განთავსდეს ცალკე შენობაში, რომელსაც თავისი ეზო ექნება. **საბაზო სკოლისათვის** (VII-IX კლასები) შეიქმნას სხვადასხვა სახის სახელოსნოები და საცდელი ნაკვეთები, მოსწავლის მიერ გამოვლენილი ნიჭის შესაბამისი განვითარებისათვის. სააბიტურიენტო მომზადებისათვის **სამუალო, ზედა სკოლაში**, მოსწავლის მიერ გამოვლენილი ნიჭისა და შესაძლებლობების შესაბამისად სპეციალიზირება უნდა მოხდეს. **პროფესიულ-ტექნიკური სასწავლებლები** (კოლეჯები) ტერიტორიულად უნდა განთავსდეს რაიონებში და თავისი პროფილით სამეურნეო-სამრეწველო რეგიონალურ სპეციფიკას და, ამასთან ერთად, სახელმწიფო ზოგად დაკვეთას ექვემდებარებოდეს, ვგულისხმობ, რაიონებში სპორტულ, სამხედრო და სოციალურ მუშაკთა კადრების მომზადებას.

უმაღლეს სასწავლებლებში აბიტურიენტების მისაღებად საკონკურსო ადგილები ქვეყნის პერსპექტიული სამუშაო ადგილების რაოდენობას უნდა შეესაბამებოდეს. სახელმწიფო სტატისტიკური სამსახური ყოველწლიურად უნდა აქვეყნებდეს პროფესიული სამუშაო ადგილების მოთხოვნადობის ბიულეტენს, რათა აბიტურიენტმა მომავალში თავისი დასაქმების პერსპექტივები გაითვალისწინოს. დღეისათვის უმაღლეს სასწავლებელადამთავრებულთა რიცხვი ბევ-

რად აღემატება დასაქმების შესაძლებლობას. ამგვარი დისპროპორცია ზრდის უმუშევართა რიცხვს და იწვევს მოსახლეობის გაღატაკებას. უმაღლეს სასწავლებლებთან შეიქმნას ქვეყნისათვის პრიორიტეტული **სამეცნიერო კვლევითი ინსტიტუტები**. შევიცარი-ის და ფინეთის მსგავსად, თანამედროვე ტექნოლოგიების განვითარებით და დანერგვით გაძლიერდეს საქართველოს ეკონომიკური მდგომარეობა.

თვითგანათლება მხოლოდ პირადი მოტივაციით განისაზღვრება.

სოფლის მეურნეობასთან დაკავშირებით მოკლედ ვიტყვით. მიწა და ბუნებრივი რესურსები არის სახელმწიფო საკუთრება და არ გაიყიდება. მიწა სარგებლობაში მიეცეს სოფლის მოსახლეობას და სახელმწიფოსათვის პრიორიტეტულ საწარმოებსა და დაწესებულებებს. სამეურნეო საქმიანობისათვის დაწესდეს მოკლე და გრძელვადიანი საიჯარო ხელშეკრულებები. გრძელვადიანი ხელშეკრულება გაფორმდეს იმ ჯგუფთან, რომლის მოკლევადიანი პროექტი მიზნობრივად იქნება რეალიზებული და დადებითად შეფასებული. სოფლის საყოფაცხოვრებო და სამეურნეო სამუშაო პირობები უნდა გაუმჯობესდეს თანამედროვე ტექნიკური პროგრესის მიღწევების, წყალმომარაგების, შხისა და ქარის ენერჯების, მეურნეობაში ელექტრონული აპარატურის გამოყენებით და სოფელში დასაქმებულთა შრომის მაღალი ანაზღაურებით. შეჩერდეს სოფლის მოსახლეობის მიგრაცია ქალაქში და უცხო ქვეყნებში. სოფელი სამეურნეო საქმიანობით ისტორიულად და დღესაც არის გარანტი ქვეყნის სტაბილურობისა. რაიონებში (რეგიონებში) სოფტექნიკის სადგურების ორგანიზებასთან ერთად სახელმწიფოს მიერ, ან მისი დახმარებით, კერძო ინვესტორების დაინტერესებით შეიქმნას სოფლის პროდუქციის გადამამუშავებელი საწარმოები და დასაქმდეს ადგილობრივი მოსახლეობა, შეიქმნას ჯიშების გამოყვანის და ბიოსასუქების წარმოების კვლევითი ლაბორატორიები და საჯიშე მეურნეობები. სახელმწიფოს ხელშეწყობით შეიქმნას ბიომეურნეობების ქსელი ეკოლოგიურად სუფთა პროდუქტის წარმოებისა და ექსპორტისათვის. ყოველივე ამისთვის სახელმწიფომ უზრუნველყოს შესაბამისი საკადრო პოლიტიკა და მიიღოს სათანადო ზომები საქართველოში წარმოებული საკვები პროდუქტის კონკურენტუნარიანობისათვის.

განათლების სისტემისა და სოფლის მეურნეობის წარმატებული საქმიანობით გაძლიერდება ქვეყნის ეკონომიკური მდგომარეობა, გამრავლდება მოსახლეობა და სწორი საგარეო პოლიტიკით უზ-

რუნველყოფილი იქნება მშვიდობიანი გარემო საქართველოს ისტორიული გზით განვითარებისა და მისიის აღსასრულებლად.

ზემოთ განხილულ ქვეყნისა და ერის პრობლემებსა და პერსპექტივებს მივყავართ ერთ დასკვნამდე: *წარმატებისათვის აუცილებელია სახელმწიფო სტრუქტურების მიზანშეთანხმებული ეტაპობრივი მშვიდობიანი და ხანგრძლივი თანამშრომლობა. ამისთვის წინასწარ უნდა შეიქმნას ეროვნული სახელმწიფოს კონსოლიდირებული მოქმედებისა და განვითარების კონცეფცია.*

ისტორიულად, თითქმის ორი ათასი წლის მანძილზე, საქართველოში იყო მონარქიული მმართველობა აბსოლუტიზმის ნიშნებისა და თავად-აზნაურთა ავტონომიურობის მონაცვლეობით. ამ ტრადიციული მმართველობის ორსაუკუნოვანმა წყვეტამ და მსოფლიოში დღეს გავრცელებულმა სახელმწიფოთა მართვის სისტემების პრაქტიკამ განაპირობა ჩვენი ქვეყნის მართვის სისტემის გარეგნული ფორმა ბოლო 25 წლის მანძილზე. ჩვენი ხასიათის ამბიციურმა თვისებამ, ბელადომანიისა და ლიდერთა ერთპიროვნული მმართველობისაკენ ლტოლვამ სხვადასხვა სახით იმსხვერპლა და პოლიტიკურ მოღვაწეობას ჩამოაშორა ეროვნული მოძრაობის ზნეობრივი და გონივრული ნაწილი და ახალგაზრდობის ის ნაწილი, რომელიც აფხაზეთსა და სამაჩაბლოში უთანასწორო და უსამართლო ბრძოლას შეეწირა. ამიტომ დამოუკიდებლობის აღდგენიდან დღემდე ქვეყნის აღმშენებლობის სასურველ შედეგს ვერ მივადწიეთ.

ჩვენი საზოგადოების პარტიებად დაყოფამ მოგვიტანა მიკერძოება, დაპირისპირება, უსამართლობა, ძალადობა, მმართველი გუნდის პარტიული ტოტალიტარიზმი და სხვადასხვა მასშტაბის კორუფცია. სახელმწიფოს განვითარების ერთიანი, სტაბილური, თანამიმდევრული კონცეფცია ვერ ან არ ჩამოყალიბდა.

ვფიქრობთ, უნდა ვეძებოთ ჩვენი სახელმწიფოს მართვის ალტერნატიული სისტემა, არაპარტიული. დღეს არსებული სახელმწიფო სტრუქტურებიდან უნდა დარჩეს: 1) პარლამენტი, წარმოდგენილი მაჟორიტარი დეპუტატებით (პარტიული ნიშნით დეპუტატების არჩევა უნდა გაუქმდეს); 2) პარლამენტში არსებული შესაბამისი დარგობრივი კომისიები, დაკომპლექტებული კონკურსის წესით შერჩეული კვალიფიციური, კომპეტენტური პირებით; 3) დარგობრივი სამინისტროები რეგიონული განვითარების გათვალისწინებით; 4) მინ-

ისტრთა კაბინეტი პრემიერმინისტრის მეთაურობით (მინისტრების შერჩევა უნდა მოხდეს კონკურსის წესით და მინისტრთა კანდიდატურებიდან უნდა გამოირჩეს პრემიერ-მინისტრი); 5) ადგილობრივი მმართველობის ხელმძღვანელების შერჩევა უნდა მოხდეს კონსკურსის წესით წინასწარ განსაზღვრული მაჩვენებლების მიხედვით (პირადი თვისებები, საქმიანობა, საზოგადოებასთან ურთიერთობა და საზოგადოების აზრი მათ შესახებ); 6) მეცნიერებათა აკადემიასთან აღდგეს დარგობრივი, კვლევითი ინსტიტუტები ქვეყნისთვის აქტუალური პროექტების დაფინანსების წესით და რეგიონული განვითარების საქციფიკის გათვალისწინებით.

კვლევითი ინსტიტუტები დაკავშირებული უნდა იყოს უმაღლეს სასწავლებლებთან ახალგაზრდა კადრების შესარჩევად და დასასაქმებლად. სტრატეგიული მნიშვნელობის კვლევითი ინსტიტუტები (თავდაცვის, უშიშროების, საგარეო პოლიტიკისა და ურთიერთობების, სამართალმცოდნეობისა და სოციალური განვითარების, ეკონომიკისა და აღზრდა-განათლების) თავის დასკვნებსა და რეკომენდაციებს განსახილველად და განსახორციელებლად წარუდგენენ პრეზიდენტს, მინისტრთა კაბინეტს და შესაბამის საპარლამენტო კომისიებს. **მეცნიერებამ, ცოდნამ, გამოცდილებამ, პროფესიულმა კეთილსინდისიერებამ უნდა შეცვალოს პარტიულობა და პარტიული ნიშნით მართვა-ხელმძღვანელობა.**

ჩრდილოეთ ამერიკასა და დასავლეთ ევროპაში სახელმწიფოს მართვასა და განვითარებაში სხვადასხვა პარტიის მონაწილეობა არ იწვევს მათ შორის დესტრუქციულ დაპირისპირებას, შერჩევით სამართალს, ქვეყნის განვითარებისა და სტრატეგიული პოლიტიკის მიმართულების დესტაბილიზაციას. იქ პარტიული ინტერესები ემსახურება სახელმწიფო ინტერესებს. ჩვენთან, **სამწუხაროდ, პირიქით, სახელმწიფო ინტერესები ექვემდებარება პარტიულ და პირად ინტერესებს.** ჩვენთან, როგორც ჩანს, ჯერ არ ჩამოყალიბებულა მექანიზმი ქვეყნისათვის სასიკეთო კურსის სტაბილურობის დაცვისა, მიუხედავად იმისა, რომელი პარტია არის მმართველი.

ზემოთ წარმოდგენილი სახელისუფლებო ბლოკის რეფორმების მოდელის (მეცნიერება, ცოდნა, გამოცდილება, პროფესიული კეთილსინდისიერება, ნაცვლად პარტიული ტოტალიტარიზმისა) რეალიზებისათვის საჭიროა რამდენიმე პირობა: 1. ძალაუფლების მქონე სახელმწიფო სტრუქტურის გონივრული, დამოუკიდებელი პოლიტიკური ნება; 2. სათანადო რაოდენობის მეცნიერთა, კვალიფიციურ

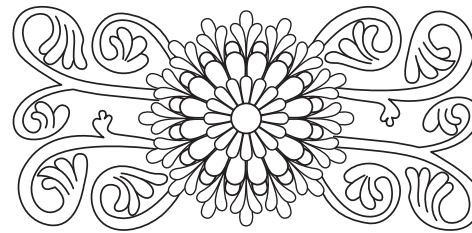
პროფესიონალთა კადრების არსებობა, რომლებიც ჩამოაყალიბებენ შესაბამის კომისიებს პარლამენტში და მინისტრთა კაბინეტში; 3. საქართველოს საზღვრებს გარეთ არსებული ძალების დაბალანსება ქვეყნის ხელისუფლებაზე ზეწოლის გასანეიტრალებლად.

ჩვენი ქვეყნის პრესტიჟის ასამაღლებლად სხვა პრიორიტეტებთან შედარებით ყველაზე მნიშვნელოვანია ისტორიულ-კულტურული მემკვიდრეობის და ბუნებრივი გარემოს დაცვა.

ქვეყნის აღმშენებლობის საქმეში ისტორიულად მნიშვნელოვანი ადგილი ეკავა ეკლესიას, რაც აღიარებულია კონსტიტუციაში. ამ მისიას ეკლესია დღესაც ასრულებს. შექმნილია სხვადასხვა დარგის სამონასტრო მეურნეობები, სასკოლო, პროფესიული და უმაღლესი განათლების სისტემა ეკლესიის წიაღში, საქველმოქმედო მისიები. ეკლესია ზრუნავს საქართველოს ფარგლებს გარეთ მცხოვრებ ქართველთა ოჯახებისთვის და საქართველოში საოჯახო გარემოს გაჯანსაღებისათვის, ერის რეპროდუქციული პოტენციალის რეალიზებისათვის; ხელისუფლებას სთავაზობს სოციალური და პოლიტიკური პრობლემების გადაწყვეტის ალტერნატიულ გზებს.

საქართველო განიცდის ორმაგ ექსპანსიას: ტერიტორიულს და მენტალურს. ტერიტორიული ექსპანსია ჩვენში აძლიერებს ეროვნული იდენტობის გრძობას; მენტალური ექსპანსია შლის ეროვნული იდენტობის საზღვრებს. საკითხავია: ქართველი ერის ხომალდი, რომელიც უფალმა დღემდე მოიყვანა ჩვენი ნებაყოფლობითი არჩევანის გზით, დღევანდელ ექსპანსიურ სცილასა და ქარიბდას შორის გაივლის ისე, რომ არ წამოეგოს წყალში დაფარულ დამღუპველ რიფებს?

უფალო, შეგვიწყალე და „მოწყალებისა კარი განგვიღე“.

მკითხველს ვთავაზობთ აგვისტოს ომთან დაკავშირებით ევრაზიის ინსტიტუტის სპეციალისტების გამოკვლევას, რომელიც შარშან, 2013 წელს მომზადდა.

მას გარკვეული სიცხადე შეაქვს ამ უმნიშვნელოვანესი და ტრაგიკული მოვლენის მთელ რიგ საკვანძო საკითხებში. ამიტომ საჭიროდ მივიჩნით მისი გამოქვეყნება. „სამი საუნჯის“ რედაქცია.

**აგვისტოს ომი
პასუხები მთავარ კითხვებზე ხუთი წლის შემდეგ**

წინასიტყვაობა

როდესაც 2008 წლის აგვისტოში მომხდარ მოვლენებზე ჩამოვარდება საუბარი, ხშირად გამოთქვამენ მოსაზრებას, რომ არ აქვს მნიშვნელობა, თუ რომელმა მხარემ დაიწყო საომარი მოქმედებები 8 აგვისტოს, ან შემოვიდა თუ არა რუსეთის ჯარი საქართველოს ტერიტორიაზე ჯერ კიდევ 7 აგვისტოს. ამგვარი პოზიციის დამცველები აცხადებენ, რომ თითქოს ომი რუსეთსა და საქართველოს შორის „200 წელია მიმდინარეობს“ (იგულისხმება პერიოდი ქართლ-კახეთის რუსეთთან შეერთების დროიდან).

სინამდვილეში, სააკაშვილის რეჟიმი ჯერ კიდევ აგვისტოს ომამდე დიდი ხნით ადრე შეგნებულად ძაბავდა რუსეთთან ურთიერთობებს. როგორც მკითხველი დაინახავს, ეს ხდებოდა შეგნებულად და ამით მზადდებოდა სიტუაცია, რომ საომარი მოქმედებები გარდაუვალი გამხდარიყო. სააკაშვილის მიერ ქართულ-რუსული ურთიერთობების დაძაბვა იქამდე დაიწყო, ვიდრე ის პრეზიდენტად

მოველინებოდა საქართველოს. ჩვენ მიერ გამოცემულ ბროშურაში „რუსეთი და საქართველო: რა ხდება“ (2010 წ.) შეტანილია ცნობილი პუბლიცისტის, თემურ მირიანაშვილის მონაყოლი 1997 წელს რუსეთის სამთავრობო დელეგაციის ვიზიტის შესახებ, რომლის ჩაშლასაც სააკაშვილი შეეცადა¹.

ე.წ. ვარდების რევოლუციის შემდეგ კი „ნაცმოძრაობის“ რეჟიმის პროვოკაციულმა გამოხტომებმა რუსეთის და მისი ხელმძღვანელობის მიმართ პიკს მიაღწია. ზემოთ ნახსენებ ბროშურაში მოტანილია ასევე ფაქტები, თუ როგორ ლანძღავდნენ, მასხრად იგდებდნენ და დასცინოდნენ პირადად პუტინს და სხვა რუს მაღალჩინოსნებს სააკაშვილი, მისი მთავრობის წევრები თუ ოფიციალურ წრებთან დაახლოებული ე.წ. ექსპერტები. ისინი შეურაცხყოფას აყენებდნენ რუს ხალხს. მაგალითად, იმხანად ეკონომიკის მინისტრად დანიშნული ი. ოქრუაშვილი აცხადებდა, რომ რუსეთში „ფეკალური მასაც“ რომ შევიტანოთ, რუსები მაინც დალევნენ².

ასევე ხელოვნურად დაბავდა ქართულ-რუსულ ურთიერთობებს სააკაშვილის რეჟიმის ქმედებები. მაგალითად, ე.წ. რუსი ჯაშუშების დაკავების დროს, მათ დემონსტრაციულად დაატარებდნენ ქალაქის ქუჩებში, ქალი-პოლიციელების „ბადრაგის“ ქვეშ, რითაც ვითომ ნიშნს უგებდნენ რუსეთს: ნახეთ, როგორი „ცივილიზებული“ და „ევროპული“ სახელმწიფოს შექმნა მოვახერხეთ ჩვენ, „ნაცებმა“, ორიოდ წელიწადში, თქვენ კი ისევ „ველურ რუსებად“ დარჩით. ამავე დროს, ცდილობდნენ რუსი ოფიცრების მორალურად დამცი-რებას.

მსგავსი გამოხტომები სააკაშვილის რეჟიმის მხრიდან მრავლად იყო, რასაც რუსეთი უპასუხოდ არ ტოვებდა. ამას კი, თავის მხრივ, ლანძღვის და კრულვის მორიგი ნიაღვარი მოსდევდა სააკაშვილის და მისი „თანამებრძოლების“ მხრიდან. ამგვარად იქმნებოდა ჩაკეტილი წრე, რომელიც სულ უფრო დაბავდა რუსულ-ქართულ ურთიერთობებს.

ეს ყველაფერი დასრულდა 2008 წლის 7 აგვისტოს საღამოთი, როცა, სააკაშვილის ბრძანებით, ქართული არმიის არტილერიამ მასირებული ცეცხლი გახსნა ცხინვალის და ოსური სოფლების

¹ „რუსეთი და საქართველო: რა ხდება“, ვერაზიის ინსტიტუტის გამოცემა, თბ., 2010, გვ. 14-16. ვებ-გვერდი: <http://geurasia.org/wp-content/uploads/2010/02/ruseTi-da-saqarTvelobroshurisatvis-FULL-VERSION1.pdf>

² „МИД РФ в представлении послу Грузии особо отметил «фекальные массы» министра обороны Окруашвили» (26/04/2006)- <http://newsru.com/russia/26apr2006/vino.html>

მიმართულებით. დაიწყო აქტიური საომარი მოქმედებები, რომლებიც რამდენიმე დღე გაგრძელდა და დამთავრდა საქართველოს სამხედრო ფორმირებების სრული გამოდევნით როგორც ცხინვალის რეგიონის, ასევე აფხაზეთის ტერიტორიიდან.

თუმცა, ამის შემდეგაც სააკაშვილის რეჟიმი განაგრძობდა პროვოკაციულ ქმედებებს. კერძოდ, პირადად სააკაშვილმა უარი განაცხადა სარკოზი-მედვედევის შეთანხმების ტექსტში ცხინვალის რეგიონის და აფხაზეთის სტატუსის შესახებ მოლაპარაკებების გამართვის შეტანაზე. ამავე დროს, იმუქრებოდა რუსეთის გამოცხადებით ოკუპანტად და „პარტიზანული ომის“ დაწყებით. რუსეთის ხელისუფლებამ აფხაზეთისა და „სამხრეთ ოსეთის“ დამოუკიდებლობის აღიარების შესახებ გადაწყვეტილება სწორედ ამ პირობებში მიიღო.

იმისთვის, რომ აღვადგინოთ მოვლენათა ქრონოლოგია და გავარკვეთ მათ მამოძრავებელ მიზეზებში, თანმიმდევრობით უნდა განვიხილოთ მთავარი კითხვები და შევეცადოთ, მათ დასაბუთებული პასუხები გავცეთ.

შპპიძისა პირველი: ვინ იყო დაინტერესებული ომის გაჩაღებით? ამ შეკითხვას რომ ვუპასუხოთ, უნდა გავვარკვეთ კიდევ ერთ კარდინალურ საკითხში: ვინ ისარგებლა აგვისტოს ომის შედეგებით?

ერთი შეხედვით, ჩანს, რომ ომის შედეგებით ისარგებლა რუსეთმა და „საქართველოს წაართვა მისი ძირძველი ტერიტორიები“. სინამდვილეში, საქმე გაცილებით უფრო რთულად არის.

ისტორიიდან მრავლად ვიცით ფაქტები, რომ ბრძოლის ან თუნდაც ომის მოგება სულაც არ ნიშნავს ავტომატურად პოლიტიკური დივიდენდების მიღებას. რუსეთის არმია გამარჯვებული გამოვიდა აგვისტოს ომიდან, მაგრამ სამხედრო წარმატება გადაფარა პოლიტიკურმა დანაკარგებმა:

ა) რუსეთმა გაიმყარა პოზიციები აფხაზეთში და ე.წ. სამხრეთ ოსეთში, მაგრამ დაკარგა ყველაფერი საქართველოში, მათ შორის დიპლომატიური ურთიერთობების საშუალება. ამავე დროს, გეოსტრატეგიულად საქართველო გაცილებით უფრო მნიშვნელოვანია რუსეთისთვის.

ბ) რუსეთს მკვეთრად გაურთულდა ურთიერთობები დასავლეთთან ამ კონფლიქტის გამო, რაც აშკარად არ შედიოდა ახლადარჩეული პრეზიდენტის დ. მედვედევის გეგმებში.

გ) ეკონომიკურად რუსეთმა ვერაფერი მოიგო, პირიქით, ის იძულებული იყო, ძალზე დიდი საბიუჯეტო სახსრები ჩაედო ცხინვალის აღდგენაში. აფხაზეთი და „სამხრეთ ოსეთი“ ამჟამადაც განაგრძობენ დოტაციების მიღებას სახელმწიფო ბიუჯეტიდან.

კიდევ ერთი ფაქტი: თავად სააკაშვილმა სახალხოდ აღიარა, რომ სწორედ მან, როგორც მარიონეტმა დასავლეთის ხელში, დაიწყო აგვისტოს ომი. მის კუთვნილ ტელეკომპანია „რუსთავი 2“-თან ინტერვიუში³, მან განაცხადა (თითქმის სიტყვა-სიტყვით ციტირება): „და რა მოიგო რუსეთმა აგვისტოს ომით? სულ ორიოდე სოფელი. დაკარგვით კი ბევრი რამე დაკარგა“.

ამონარიდი გულბათ რცხილადის სტატიიდან, რომელიც გამოქვეყნდა ევრაზიის ინსტიტუტის ვებ-გვერდზე: „სწორედ ამის შესახებ ვწერ და ვსაუბრობ ორდღიანი ომის დასრულების მომენტიდან მოყოლებული. რუსეთს „შეტენეს“ აფხაზეთისა და სამხრეთ ოსეთის აღიარება, რითაც მას ხელ-ფეხი შეუკრეს კავკასიის სამხრეთით — რუსეთის გავლენა ამ ტერიტორიებში ჩაიკეტა. ამის შესახებ ნათქვამია ჟურნალ „ქართული ელიტისადმი“ მიცემულ ვრცელ ინტერვიუში, ხოლო სულ ახლახანს რადიოგადაცემაში „პროვოკატორი“ განაცხადე, რომ რუსეთის ხელმძღვანელობა აიძულეს, ეცნო ქართული ტერიტორიების დამოუკიდებლობა, რამაც ისტერიული კრუნჩხვები და კონფუსიები გამოიწვია აწ უკვე ჩამოშლილი სააკაშვილის რეჟიმის დაქირავებულ აპოლოგეტებს შორის. ეს იმიტომ, რომ, ცხადია, რუსეთს უბიძგეს აღიარებისკენ ომის საშუალებით, რომელიც გააჩაღეს სააკაშვილის ხელით“⁴.

შეკითხვა მმრმ: სურდა თუ არა რუსეთს აფხაზეთის და „სამხრეთ ოსეთის“ დამოუკიდებლობის აღიარება?

2008 წლის თებერვალში ნატო-ს მიერ ოკუპირებულმა კოსოვომ დამოუკიდებლობა გამოაცხადა და დასავლეთის ქვეყნების უმრავლესობამ მყისიერად აღიარა ის. რუსეთი, რომელიც გამოდიოდა საერთაშორისო სამართლის პრინციპებიდან და საღი აზრიდან, გადაჭრით შეეწინააღმდეგა კოსოვოს დამოუკიდებლობას. მაგრამ

³ ნინო შუბლაძის საავტორო გადაცემა „პოზიცია“, 16 აპრილი, 2013 წ.: <http://babajana.co/index.php?newsid=14768>

⁴ „მ. სააკაშვილმა გულბათ რცხილადის ციტირება მოახდინა ანუ ექს-პრეზიდენტის გულწრფელი აღიარება“: <http://geurasia.org/geo/1416/m-saakashvilia-gulbaat-rcxiladzis-citireba-moaxdina-anu-eqs-prezidentis-gulcrfeli-agiareba.html>

დასავლეთმა არ შეისმინა რუსეთის პოზიცია. ბევრი პოლიტოლოგი ელოდა, რომ ამის შემდეგ მოსკოვი სიმეტრიულ ზომებს მიიღებდა და აფხაზეთის და „სამხრეთ ოსეთის“ დამოუკიდებლობას აღნიშნავდა, რისთვისაც მას მხოლოდ უმნიშვნელო საბაბი სჭირდებოდა. თუმცა მოხდა საპირისპირო რამ — რუსეთი საერთაშორისო სამართლის ერთგული აღმოჩნდა და არ აღიარა კავკასიური რესპუბლიკების დამოუკიდებლობა. აქედან ჩანს, რომ რუსეთი არ იყო დაინტერესებული საქართველოს დანაწევრებით.

გარდა ამისა, რუსეთის საზღვრებთან წარმოიქმნა არაბუნებრივი სიტუაცია: ე.წ. სამხრეთ ოსეთი, რომელიც მთლიანად დამოკიდებულია მასზე ბევრად უფრო დიდ და განვითარებულ ჩრდილოეთ ოსეთის რესპუბლიკაზე, „დამოუკიდებლად“ ითვლება, იმ დროს, როცა ჩრდილოეთ ოსეთი რუსეთის ნაწილს წარმოადგენს. გრძელვადიან პერსპექტივაში ამგვარმა სიტუაციამ შეიძლება ნეგატიური შედეგები იქონიოს რუსეთის ფედერაციული მოწყობის სტაბილურობისთვის.

რუსეთის ინტერესებში არც ის შედის, რომ აფხაზეთმა რეალურად განიმტკიცოს თავისი დამოუკიდებლობა. მიუხედავად იმისა, რომ აფხაზი სეპარატისტები გარეგნულად ინარჩუნებენ რუსეთის მიმართ ერთგულებას, არც ის არის საიდუმლო, რომ აფხაზურ საზოგადოებაში არის უკმაყოფილება ჩრდილოელ მეზობელზე მეტისმეტად დიდი დამოკიდებულების გამო. აფხაზები ცდილობენ კავშირების გაბმას თურქეთთან, სადაც ცხოვრობს მრავალრიცხოვანი აფხაზური დიასპორა, დასავლეთ ევროპის ქვეყნებთან და ა.შ.

თუკი სოხუმი მოახერხებს თანდათანობით შეამციროს რუსეთზე დამოკიდებულება, რისი შანსიც არსებობს, რუსეთისთვის ახალი თავის ტკივილი გაჩნდება კავკასიაში. ძნელი წარმოსადგენია, რომ ეს საფრთხეები რუსეთის ხელმძღვანელობას გათვლილი არ ჰქონოდა თავის დროზე.

შეკითხვა მისამმ: მაშ, რატომ აღიარა რუსეთმა საქართველოს ტერიტორიების დამოუკიდებლობა, თუ ეს გადაწყვეტილება ნეგატიურად აისახებოდა მის პოლიტიკურ ინტერესებსა და ეკონომიკაზე?

რუსეთმა იძულებით გადადგა ეს ნაბიჯი. შექმნილ სიტუაციაში პოლიტიკურ და ეკონომიკურ მოსაზრებებზე უფრო მაღლა იდგა ის

გარემოება, რომ თუკი რუსეთი ამ ორ რესპუბლიკას დამოუკიდებლად არ სცნობდა, მოსკოვი სიტუაციაზე კონტროლს დაკარგავდა და აღარ დარჩებოდა იურიდიული საფუძველი, ამ ტერიტორიებზე ჯარების დატოვებისა.

გავიხსენოთ რუსეთის პრეზიდენტის, დ. მედვედევის განცხადება 2008 წლის 26 აგვისტოს, როცა მან აფხაზეთის და „სამხრეთ ოსეთის“ აღიარების შესახებ გამოაცხადა: განცხადებაში მედვედევა ხაზი გაუსვა, რომ დამოუკიდებლობის აღიარება მისთვის „მძიმე გადაწყვეტილება“ იყო.⁵

შეკითხვა მმთხმ: ვინ იყო რეალურად დაინტერესებული რუსეთსა და საქართველოს შორის სამხედრო კონფლიქტის გაჩაღებით და რუსეთის მიერ აფხაზეთის და ცხინვალის რეგიონის აღიარებით?

პირველ რიგში, სტრატეგიულად ეს ხელსაყრელი იყო ამერიკის შეერთებული შტატებისთვის. მართლაც, თუ დავაკვირდებით, ვნახავთ, რომ აშშ, ჯერჯერობით მაინც, არ გამოხატავს ინტერესს აფხაზეთის და ცხინვალის რეგიონის მიმართ. ამავე დროს, ამერიკელთა ინტერესი საქართველოს დანარჩენი ტერიტორიის მიმართ აშკარაა. ეს ტერიტორია, წითელი ხიდიდან ფოთის და ბათუმის პორტებამდე, ხელსაყრელი სატრანზიტო „დერეფანია“. აფხაზებს და ოსებს არ შეუძლიათ და არც სურთ ხელი შეუშალონ ამ „დერეფანის“ ფუნქციონირებას, სამაგიეროდ, „დერეფანად“ გადაქცეული საქართველო ამერიკის ერთგულ ვასალად იქცა.

საქართველოს რომ ჰქონოდა დაბალანსებული ურთიერთობები რუსეთთან, მაშინ აქ არ იქნებოდა ტოტალური ამერიკული გავლენა, და არც სააკაშვილის რეჟიმი იარსებებდა. უფრო მეტიც, ქვეყანას გაუჩნდებოდა გაერთიანების ბევრად უკეთესი პერსპექტივა.

სწორედ ამიტომ, ამერიკელებმა, სააკაშვილის რეჟიმის ხელით, ამგვარი პროვოკაცია მოუწყვეს რუსეთს და, ფაქტობრივად, აიძულეს ის, რომ მიეღო მისთვის ნაკლებად მომგებიანი გადაწყვეტილება. რუსეთს „მიანჩენს“ აფხაზეთი და „სამხრეთ ოსეთი“, როგორც „დამოუკიდებელი“ სახელმწიფოები, პარალელურად კი ლამის სა-

⁵ „...я подписал указы о признании Российской Федерацией независимости Южной Осетии и независимости Абхазии. Россия призывает другие государства последовать её примеру. Это нелёгкий выбор, но это единственная возможность сохранить жизни людей”. – Заявление Президента Российской Федерации Дмитрия Медведева (26/08/2008): <http://archive.kremlin.ru/text/appears/2008/08/205744.shtml>

ბოლოოდ გააფუჭეს ურთიერთობები რუსეთსა და საქართველოს შორის.

გავიხსენოთ ასევე, რა ხდებოდა აშშ-ში 2008 წლის ზაფხულში. ამ დროს იქ მიმდინარეობდა დაძაბული ბრძოლა პრეზიდენტის პოსტისთვის. რესპუბლიკურ პარტიას წარმოადგენდა სენატორი ჯონ მაკკეინი, რომელიც ასევე ცნობილია თავისი მჭიდრო კონტაქტებით სააკაშვილთან და მისი მფარველობით. მაკკეინი აშკარად ჩამორჩებოდა რეიტინგით დემოკრატთა კანდიდატს — ბარაკ ობამას.

საქართველოში ომის დაწყების შემდეგ, აშშ-ს საარჩევნო კამპანიაში აქცენტებმა გარკვეული პერიოდით გადაინაცვლა საგარეო პოლიტიკის სფეროში. მაკკეინის გუნდმა ეს თემა გადააქცია დებატების მთავარ თემად და რუსეთისგან მტრის ხატის შექმნა დაიწყო. მაკკეინის რეიტინგი სწრაფად დაეწია ობამას რეიტინგს⁶ და ვინ იცის, ვინ გაიმარჯვებდა ამ არჩევნებში, რომ არა იმავე წლის შემოდგომაზე დაწყებული მსოფლიო ეკონომიკური კრიზისი.

კრიზისმა მძიმე დარტყმა მიაყენა ბუშის ადმინისტრაციისა და რესპუბლიკელთა რეპუტაციას, რომლის წარმომადგენელი იყო მაკკეინი. ამის შემდეგ ობამას პოზიციები ისევ გაძლიერდა. ამიტომ ცხადია, რომ აშშ-ის რესპუბლიკური ადმინისტრაცია დაინტერესებული იყო ამ ომის გაჩაღებით, როგორც ამერიკელი ამომრჩევლის ყურადღების გადატანის საშუალებით ეკონომიკური პრობლემებიდან.

მხოლოდ სრულიად გაუთვითცნობიერებელი ადამიანი თუ დაიწყებს კამათს იმაზე, რომ ბუშის ადმინისტრაციას აბსოლუტური გავლენა ჰქონდა სააკაშვილზე და მის გარემოცვაზე. პროამერიკელი „გრანტიჭამიების“ და დაქირავებულების ლულუდი იმის შესახებ, რომ თითქოს ამერიკელები „აფრთხილებდნენ“ სააკაშვილს, არ დაეწყო ომი, სრული ტყუილია. პირიქით, კულუარული მოლაპარაკებები (გავიხსენოთ, მაგალითად, კონდოლიზა რაისის

⁶ შტრ.: “В Америке практически все выгоды от грузинского вторжения в Южную Осетию достались республиканцам. Об этом наглядно говорит предвыборный рейтинг Маккейна. Если в начале августа он отставал от Обамы на 7%, то с началом грузино-югоосетинского конфликта его рейтинг начал стремительно расти и к 23 августа сравнялся с рейтингом Обамы – 47%. Правда, дальше дело не пошло: война закончилась, американцы поняли, что «продолжения банкета» не последует, и рейтинг Маккейна сразу начал сдуваться: по состоянию на 1 сентября Обама снова ушел в отрыв – его рейтинг достиг 50%, тогда как рейтинг Маккейна снизился до 42%”. – cit.: Юрий Баранчик: “Большая война, которая принесет победу Маккейну” (16/09/2008) – http://ruskline.ru/monitoring_smi/2008/09/16/bolshaya_vojna_kotoraya_prineset_pobedu_makkejnu/

ვიზიტი საქართველოში ომამდე ცოტა ხნით ადრე) ამერიკის წამქეზებლურ როლზე მიუთითებენ. სააკაშვილი, შესაძლოა, ფსიქოპათია, მაგრამ შეურაცხადი ნამდვილად არ არის და ვერ წავიდოდა რუსეთთან ომზე, ამერიკის ნების საწინააღმდეგოდ. ეს დამღუპველი იქნებოდა პირადად მისთვის.

შპკითხვა მხსთი: ვინ დაიწყო ომი?

თუმცა, ხანდახან ისეც ხდება, რომ დიდ პოლიტიკაზე, მათ შორის ომზე, გავლენას ახდენს შემთხვევითობა. სახელმწიფო მოღვაწეები გადაწყვეტილებებს ყოველთვის როდი იღებენ რაციონალურად და პასუხისმგებლობის გრძობით. მაგალითად, ამერიკის ყოფილი პრეზიდენტი ჯორჯ ბუში აცხადებდა, რომ ერაყში შეჭრა მას „ღმერთმა უკარნახა“. მაშ, იქნებ აგვისტოს ომი მართლაც რუსეთმა დაიწყო, თავისივე ინტერესების საპირისპიროდ?

თუკი აქამდე ძირითადად თეორიული არგუმენტებით შემოვიფარგლეთ, ახლა ფაქტებიც განვიხილოთ. ფაქტები კი მრავლისმეტყველია.

საქართველოს იმდროინდელი ხელისუფლების მიერ სრულად კონტროლირებადი ტელეკომპანიის, „რუსთავი 2“-ის ეთერში, 2008 წლის 7 აგვისტოს, დაახლოებით 23 საათსა და 30 წუთზე, გადაიკა ცხინვალის რეგიონში ქართული სამშვიდობო ძალების სარდლის, გენერალ მამუკა ყურაშვილის განცხადება, რომელშიც ის აცხადებდა, რომ საქართველოს ხელისუფლებამ დაიწყო „კონსტიტუციური წესრიგის აღდგენა“ რეგიონში.

იმავე ტელევიზიის კადრებში ჩანდა, თუ როგორ ისროდნენ ზალპური ცეცხლის სარაკეტო დანადგარები ცხინვალის მიმართულე-ბით. მოგვიანებით, აგვისტოს მოვლენათა შემსწავლელი ღრობითი საპარლამენტო კომისიის სხდომაზე, გენერალი ყურაშვილი შეეცა-და იმპულსურობით აეხსნა საკუთარი განცხადება და ამტკიცებდა, რომ ის არ ყოფილა შეთანხმებული ქვეყნის ხელმძღვანელობასთან, თუმცა ეს დაგვიანებული თავის მართლება ნაკლებად დამაჯერებლად გამოიყურება.

პრეზიდენტ სააკაშვილის სატელევიზიო გამოსვლებში 2008 წლის 7 და 8 აგვისტოს, არაფერი იყო ნათქვამი რუსეთის ჯარის ყოფნის შესახებ ცხინვალის რეგიონის ტერიტორიაზე; უფრო მეტიც, სააკაშვილი აცხადებდა, რომ ქართული ჯარი სრულად აკონ-

ტროლებდა „სამხრეთ ოსეთის“ მთელ ტერიტორიას, გარდა დაბა ჯავისა. იმავეს იმეორებდნენ ხელისუფლების სხვა წარმომადგენ-ლები — სახელმწიფო მინისტრი თ. იაკობაშვილი, განათლების მინისტრი კ. ლომია, შინაგან საქმეთა მინისტრის მოადგილე ე. ზღულაძე და ა.შ. არც ერთ მათგანს სიტყვა არ დაუძრავს რუსეთის ჯარის შესახებ 2008 წლის 9 აგვისტომდე.

დადასტურებული ფაქტია, რომ 2008 წლის 8 აგვისტოს და-მით, მოხდა შეიარაღებული შეტაკება ქართულ სამხედრო ფორმი-რებებსა და რუს სამშვიდობო ძალებს ბატალიონს შორის. დაიღუპა სამშვიდობო ბატალიონის რამდენიმე რუსი ოფიცერი და ჯარისკა-ცი⁷. არანაირი დახმარება რუსეთის არმიის ნაწილებისგან იმ დროს სამშვიდობო ძალებს ბატალიონს არც იმ დამით და არც მომდევნო დღეს არ მიუღია, რადგან რუსული ნაწილები ცხინვალში და მის მისაღვომებთან ჯერ კიდევ არ იმყოფებოდნენ.

ცნობილია, რომ ამერიკის შეერთებულ შტატებს გააჩნიათ სა-ტელიტური თვალთვალის საშუალებები, რომლებსაც შეეძლოთ დაეფიქსირებინათ რუსული ჯავშანტექნიკის და ჯარის ნაწილების შემოსვლა საქართველოს ტერიტორიაზე 2008 წლის 7 აგვისტომდე. თუმცა დღემდე არ ყოფილა წარმოდგენილი შეერთებული შტატე-ბის მხრიდან ამგვარი ფაქტის დამადასტურებელი მასალა, რაც იმა-ზე მიუთითებს, რომ ეს მასალა არ არსებობს.

შედარებით მიუკერძოებელმა და ნეიტრალურმა, ე.წ. ტალი-ავინის კომისიამ გამოაქვეყნა დასკვნა, რომელშიც ნათლად არის ასახული, რომ საბრძოლო მოქმედებები 2008 წლის 7 აგვისტოს დაიწყო ქართულმა მხარემ. აი, რამდენიმე ფრაგმენტი ხსენებული კომისიის მოხსენებიდან⁸:

„2008 წლის 7-დან 8 აგვისტოს დამეს ქართულმა არტილერიამ ქალაქ ცხინვალზე განუწყვეტელი საარტილერიო შეტევა მიიტანა. ხდებოდა ქართული შეიარაღებული ძალების სხვა გადაადგილებე-ბიც ცხინვალისა და მისი მიმდებარე ტერიტორიების მიმართულე-ბით. მალე ბრძოლაში რუსეთის, სამხრეთ ოსეთისა და აფხაზეთის სამხედრო ნაწილები და შეიარაღებული ქვედანაყოფები ჩაერთნენ.

⁷ “Опубликован список миротворцев, погибших в Южной Осетии” (12/08/2008): <http://top.rbc.ru/society/12/08/2008/220297.shtml>. სააკაშვილის რეჟიმის ვერაგული თავდასხმის შედეგად, რუსებს, სულ მცირე, 15 სამშვიდობო მისიაში მონაწილე ჯარისკაცი დაუზოცეს.

⁸ Международная независимая Комиссия по установлению фактов по конфликту в Грузии – отчет (сентябрь 2009 г.). სრული ტექსტის ნახვა შეიძლება შემდეგ ბმულზე: http://www.wiz-aut.narod.ru/sources/L078_IFFMCG_vol_1_RUS.pdf

თუმცა, საქართველოს იერიში სამხრეთ ოსეთის მიმართულებით მაღლევ შეჩერდა. კონტრშეტევის შედეგად, რომელიც საჭაერო დარტყმებითა და შავი ზღვის ფლოტის ქვედანაყოფების მონაწილეობით განხორციელდა, რუსეთის შეიარაღებული ძალები ღრმად შეიჭრნენ საქართველოს ტერიტორიაზე, გადაკეტეს ქვეყნის ძირითადი აღმოსავლეთ-დასავლეთის ავტომაგისტრალი, მიაღწიეს ფოთის პორტამდე და თბილისის, საქართველოს დედაქალაქის მახლობლად გაჩერდნენ“.

„ქართული შეიარაღებული ძალების მიერ ცხინვალის საარტილერიო დაბომბვით 2008 წლის 7-დან 8 აგვისტოს ღამეს დაიწყო ფართომასშტაბიანი შეიარაღებული კონფლიქტი საქართველოში. თუმცა, ეს იყო დიდი ხნის განმავლობაში მზარდი დაძაბულობების, პროვოკაციებისა და ინციდენტების კულმინაცია“.⁹

გაზეთ „ნიუ-იორკ ტაიმსში“ 2008 წლის 6 ნოემბერს გამოქვეყნდა ცხინვალის რეგიონის კონფლიქტის ზონაში მომუშავე დამოუკიდებელი სამხედრო დამკვირვებლების მოხსენების შესახებ ინფორმაცია, რომელიც ეჭვქვეშ აყენებს ქართული მხარის ვერსიას ომის დაწყების შესახებ¹⁰. მოხსენებებში ნათქვამია, რომ საქართველოს გამოუცდელმა სამხედრო ფორმირებებმა მასიური საარტილერიო და სარაკეტო ცეცხლი გაუხსნეს ე.წ. სამხრეთ ოსეთის დედაქალაქ ცხინვალს 2008 წლის 7 აგვისტოს, რითაც საფრთხის ქვეშ დააყენეს მშვიდობიანი მოსახლეობა, რუსი სამშვიდობოები და უიარაღო დამკვირვებლები.

საერთაშორისო დამკვირვებლები ასევე წერენ ამ მოხსენებებში, რომ მათ ვერ შეძლეს დაედასტურებინათ ქართული მხარის განცხადებები იმის შესახებ, რომ ქართული სოფლები იბომბებოდა იმ საღამოს, რაც თბილისის ერთ-ერთი არგუმენტი იყო.

ყველა ეს ზემოთ მოყვანილი და კიდევ სხვა ფაქტები მიუთითებს იმაზე, რომ 2008 წლის 7 აგვისტოს საღამოსთვის, „სამხრეთ ოსეთის“ ტერიტორიაზე არ იმყოფებოდა რუსეთის შეიარაღებული ძალების რამდენადმე მნიშვნელოვანი კონტინგენტი და რომ საქართველოს ხელისუფლებამ მოახდინა სამხედრო ფორმირებების დიდი კონცენტრაცია ცხინვალის მისადგომებთან. ამ ნაწილებმა 7 აგვისტოს ღამის 23.30 წუთზე და 8 აგვისტოს ღამით, განახორციე-

⁹ იხ. მოხსენების გვ. 10-11.

¹⁰ “Georgia Claims on Russia War Called Into Question” – NYT: http://www.nytimes.com/2008/11/07/world/europe/07georgia.html?_r=2&oref=slogin&

ლეს მასიური იერიშები ოსური ფორმირებების წინააღმდეგ, დროებით დაიკავეს ქალაქ ცხინვალის ნაწილი და მის ირგვლივ მდებარე სოფლების უმრავლესობა, წაიწიეს დაბა ჯავის მიმართულებით, რის შემდეგაც დაიწყო რუსეთის საჯარისო ნაწილების შემოსვლა რეგიონის ტერიტორიაზე, რომლებმაც წამოიწყეს კონტრშეტევა და რამდენიმე დღის ბრძოლების შემდეგ, განდევნეს ქართული სამხედრო ქვედანაყოფები „სამხრეთ ოსეთის“ ტერიტორიიდან.

შეკითხვა მმმმმ: ითხოვს თუ არა რუსეთი საქართველოსგან აფხაზეთის და ცხინვალის რეგიონის დამოუკიდებლობის აღიარებას?

რუსეთსა და საქართველოს შორის დიალოგის და მათი დაახლოების მოწინააღმდეგეები ცრუობენ, თითქოს რუსეთის ფედერაცია საქართველოსგან მოითხოვს აფხაზეთის და სამხრეთ ოსეთის დამოუკიდებლობის აღიარებას, ანუ, მათი ლოგიკით, ქართულ-რუსული დაახლოება გამოიწვევს უზარმაზარ მსხვერპლს ქართული მხრიდან — საკუთარი ტერიტორიების აღიარებას „დამოუკიდებელ სახელმწიფოებად“. ეს ტყუილია და პროვოკაცია, ოფიციალურ მოსკოვს ასეთი რამე არასოდეს მოუთხოვია.

რუსეთის ფედერაციის პრემიერ-მინისტრ დიმიტრი მედვედევის განცხადება, რომელიც მან საქართველოსთან დაკავშირებით გაზეთ „კომერსანტში“ გააკეთა, მთლად სწორად არ აღიქმება ქართული მასმედიისა და ქართველი პოლიტიკოსების მიერ. მედვედევმა თქვა: „რუსეთი ყოველთვის ამბობდა, რომ ჩვენ მზად ვართ საქართველოს ახალ ხელისუფლებასთან დიალოგისათვის. მაგრამ, რა თქმა უნდა, არსებული გეოპოლიტიკური რეალობისა და რუსეთის მიერ აფხაზეთისა და სამხრეთ ოსეთის აღიარების თაობაზე მიღებული გადაწყვეტილებების გათვალისწინებით“¹¹.

ზოგიერთები საქართველოში, რუსეთის ხელისუფლების ამ პოზიციას მოსკოვის მხრიდან თბილისისადმი წაყენებულ მოთხოვნად ასაღებენ, რომლის მიხედვით თითქოს უნდა ვაღიაროთ და საბოლოოდ შევეგუოთ საქართველოსთვის კანონიერად კუთვნილი, ისტორიული მიწების დაკარგვას.

მაგრამ ეს ასე არ არის. სიტყვები „არსებული გეოპოლიტიკური რეალობისა და რუსეთის მიერ აფხაზეთისა და სამხრეთ ოსეთის

¹¹ Интервью Д.Медведева газете «Коммерсант» - 29.11.2012: <http://www.kommersant.ru/doc/2078024>

ადიარების თაობაზე მიღებული გადაწყვეტილებების გათვალისწინებით“ ნიშნავს მხოლოდ იმას, რომ საქართველომ რუსეთთან ურთიერთობების აღდგენის წინაპირობად არ უნდა დააყენოს ტერიტორიული საკითხი. რუსეთი არ არის მზად და არ შეუძლია, განიხილოს ეს საკითხი, მაგრამ არავითარ მოთხოვნებს, რომ საქართველომ უნდა აღიაროს საკუთარივე ტერიტორიები „დამოუკიდებლად“, იგი არ აყენებს. გაკვირვებთ: ეს არის რუსული სახელმწიფოს ოფიციალური პოზიცია, იგი არ უნდა გაავაიგივოთ ზოგიერთი რუსი პოლიტიკური მიმომხილველისა და აფხაზებისა და ოსების ლობისტების პოზიციასთან.

მართლაც, საქართველომ მოსკოვთან დიალოგი ჰუმანიტარულ, კულტურულ, და რა თქმა უნდა, ეკონომიკურ საკითხებზე უნდა დაიწყო, ხოლო ტერიტორიული მთლიანობის ურთულესი პრობლემის მოგვარება უკეთეს დრომდე გადადოს.

რუსეთის პრეზიდენტის ვლადიმერ პუტინის განცხადება, საქართველოს ახალი ხელისუფლების ქვეყნის სათავეში მოსვლიდან ცოტა ხნის შემდეგ, იმედისმომცემია. პრეზიდენტი უაღრესად გულახდილი იყო — სიტყვები, ლოგიკა, სახის მიმიკა, ჟესტიკულაცია — ბუკვალურად ყველაფერი ამაზე მეტყველებს. პუტინი რეალისტია. პრობლემა ცხადია: სააკაშვილმა და მისმა მფარველმა პროვოკატორებმა ეს ურთიერთობა, ისევე როგორც აფხაზებთან და ოსებთან დარეგულირება, ჩიხში შეიყვანეს. რუსეთს არ შეუძლია, უკან წაიღოს ამ რესპუბლიკების ადიარება, და პუტინმა კიდევ ერთხელ მიანიშნა, რომ რუსეთი ამით უფრო ბედნიერი არ გამხდარა, ხოლო საქართველოს არ შეუძლია მათი ადიარება — პუტინს ესეც ესმის¹². მადლობა რუსეთის პრეზიდენტს პატიოსნებისა და გულახდილობისთვის. მისი სიტყვები კიდევ ერთხელ ადასტურებს იმას, რაზეც საქართველოში ჩვენ, ევრაზიის ინსტიტუტის წარმომადგენლები, იძულებულნი ვართ, ლამის ვიყვიროთ, მაგრამ ვერ გადავფარავთ ელექტრონული მასმედიის ხმას: საქართველოს შიგნით მოქმედი საინფორმაციო ტერორისტების მიერ გავრცელებული რუსეთის ლიდერების სიტყვების ინტერპრეტაციის საწინააღმდეგოდ, რუსეთი არ ითხოვს საქართველოსგან აფხაზეთისა და სამხრეთ ოსეთის ადიარებას კეთილმეზობლობის აღდგენის სანაცვლოდ!

რუსეთის ხელისუფლებისა და ხალხის კეთილი დამოკიდებულე-

¹² იხ. ვლ. პუტინის დიდი ბრიფინგი, 2012 წლის 20 დეკემბერი. ვიდეო: <http://www.newsru.com/data/video/14549.html>

ბა საქართველოს მიმართ არ იცვლება. საჭიროა დაახლოების გზების ძიება, იმ საკითხების აქცენტირება, რომლებიც აახლოებს, და არა აშორებს ორ ისტორიულად ძალზე ახლოებულ, სულიერად მონათესავე ხალხებს (ეს ფორმულირებაც პრეზიდენტის განცხადებას ეფუძნება).

იმ დღეს ჩვენ ვიხილეთ და მოვუსმინეთ იდეალურ პუტინს, რომელთანაც შესაძლებელი და აუცილებელია მოლაპარაკება, რომელიც არ არის საქართველოს მტერი, და პირიქით, შეიძლება, გახდეს მეგობარი.

პუტინის პრეს-კონფერენციაზე ასევე წამოწეულ იქნა ქართულ-რუსული ურთიერთობების თემა. პუტინმა განაცხადა, რომ „რუსეთი მხარს უჭერს საქართველოსთან ურთიერთობების ნორმალიზაციას, მაგრამ არ შეუძლია თავისი გადაწყვეტილების გაუქმება (იგულისხმება აფხაზეთის და „სამხრეთ ოსეთის“ დამოუკიდებლობის ცნობა — შენიშვ.). ამის გამო ორ ქვეყანას შორის დიალოგი კიდევ დიდხანს არ იქნება, აღნიშნა „რუსეთის ხმასთან“ ინტერვიუში პოლიტიკური კონიუნქტურის ცენტრის ექსპერტმა ევგენია ვოიკომ. ამავე დროს, ექსპერტმა ხაზი გაუსვა იმას, რომ რუსეთი დიდი ბაზარია ქართული პროდუქციისთვის, მათ შორის ღვინოების და სასოფლო-სამეურნეო ნაწარმისთვის. „ახლა კოზირები მოსკოვს აქვს ხელთ, იმიტომ რომ მას მაინცდამაინც არ სჭირდება ამგვარი კავშირების დამყარება საქართველოსთან“, — აღნიშნა ექსპერტმა¹³.

თავის მხრივ, სერბი პოლიტოლოგი ჯორჯე ვუკადინოვიჩი აცხადებს, რომ რუსეთ-საქართველოს ურთიერთობებს ზიანი მიაყენა ოფიციალური თბილისის ავანტიურიზმმა: „რუსეთის და საქართველოს ურთიერთობების ნორმალიზაცია აუცილებელია, ამისთვის არსებობს ეკონომიკური, ისტორიული და პოლიტიკური მიზეზები. შევნიშნავ, რომ ურთიერთობები გაფუჭდა არა მოსკოვის გამო — დამნაშავეა, რბილად რომ ვთქვათ, საქართველოს ყოფილი ხელისუფლების ავანტიურიზმი. სხვა საქმეა, რომ მომხდარი მოვლენების შემდეგ კავშირების აღდგენა ძნელი იქნება“¹⁴.

ამ კავშირების აღდგენა ერთბაშად შეუძლებელია, ამისთვის საჭიროა მოსაზრებელი პერიოდი, მიაჩნია „ევრაზიის ინსტიტუტის“ ხელმძღვანელს, პოლიტიკურ მეცნიერებათა კანდიდატს გულბაათ რცხილაძეს.

¹³ Пресс-конференция Владимира Путина. Мнения экспертов: http://www.minchenko.ru/press/press_2645.html

¹⁴ იქვე.

„ურთიერთობების აღსადგენად საჭიროა მოსამზადებელი პერიოდი, რათა ყველაფერი წინასწარ იქნას განსაზღვრული, — რა ფორმატში გაგრძელდება დიალოგი. ჯერჯერობით ცნობილია, რომ მნიშვნელოვან საკითხებში კვლავ არსებობს შეუთანხმებელი პოზიციები, ძირითადად ეს ეხება ტერიტორიულ საკითხებს. მაგრამ, როგორც ქართული მხარის მიერ ითქვა, ჯერ სხვა საკითხების განხილვაა საჭირო, რადგან ორ ქვეყანას შორის არსებობს შეხების წერტილებიც. ვლადიმერ პუტინი ყოველთვის მხარს უჭერდა საქართველოსთან კეთილმეზობლურ ურთიერთობებს და ყოველთვის პოზიტიურ კონტექსტში მოიხსენიებდა ქართველ ხალხს. ეს ყველაფერი შეიძლება გახდეს შემდგომი დარეგულირებისთვის საჭირო საფუძველი“, — განაცხადა გ. რცხილაძემ.¹⁵

თუმცა ყოფილი ხელისუფლების მომხრე „ექსპერტები“ და ნაციონალების კონტროლის ქვეშ მყოფი მასმედიის საშუალებები ყოველნაირად ცდილობდნენ და ცდილობენ, მოძებნონ პუტინის სიტყვებში ისეთი რამ, რაც მათ სააკაშვილის გამართლების საშუალებას მისცემს. ამისთვის მათ გამოიყენეს რუსეთის პრეზიდენტის განცხადება, რომ ოსური ფორმირებების წვრთნა ხდებოდა რუსეთის არმიის გენშტაბის მიერ.

„ეს საიდუმლო არ არის, რომ გეგმა არსებობდა და მის ფარგლებში ვმოქმედებდით კიდევ. გეგმა შემუშავებული იყო გენშტაბის მიერ 2006 წლის ბოლოს — 2007 წლის დასაწყისში და შეთანხმებული ჩემთან. გეგმის ფარგლებში ჩვენ ვამზადებდით ოს მოხალისეებს“, — განაცხადა ვლადიმერ პუტინმა.¹⁶ სააკაშვილის და მისი მომხრეების აზრით, პუტინის ეს განცხადება „კიდევ ერთხელ ამტკიცებს“, რომ კრემლს 2008 წლის აგვისტომდე დიდი ხნით ადრე გააჩნდა გეგმები, საქართველოს წინააღმდეგ აგრესია განეხორციელებინა და მისი ტერიტორიების ოკუპაცია მოეხდინა.

რა თქმა უნდა, რუსეთის პრეზიდენტის სიტყვების ამგვარ ინტერპრეტაციაში ადვილად იკითხება დემაგოგია, მაგრამ მასმედიის მხრიდან პროპაგანდამ, შესაძლოა, არაერთი მოქალაქე დაარწმუნოს ამგვარი დემაგოგიური გაგების სისწორეში. ამიტომ საჭიროა საქართველოს მოსახლეობას განემარტოს, რომ პუტინი საუბრობდა თავდაცვით გეგმაზე, რომელიც შემუშავებული იყო რუსეთის არმიის გენშტაბის მიერ. მნიშვნელოვანია ყურადღება მივაქციოთ

¹⁵ იქვე.

¹⁶ “Путин рассказал о подготовке южноосетинских ополченцев перед войной с Грузией” – ИНТЕРФАКС, 08.08.2012: <http://www.interfax.ru/russia/259585>

თარიღს, როცა მოხდა გეგმის შემუშავება — 2006 წლის ბოლო — 2007 წლის დასაწყისი.

2004 წლის ზაფხულში სააკაშვილმა უკვე მოახდინა შეტაკებების პროვოცირება ცხინვალის რეგიონში, როცა დაიღვარა ქართველი, ოსი და რუსი სამშვიდობოების, ასევე მშვიდობიანი მოქალაქეების სისხლი. სწორედ ამის შემდეგ იწყება თითქოსდა გამოსწორების გზაზე დამდგარი ქართულ-რუსული ურთიერთობების გაუარესება. ხოლო 2006 წლის შემოდგომაზე სააკაშვილმა კიდევ ერთხელ შეძლო როგორც რუსეთის ხელმძღვანელობის, ასევე მთელი რუსი ხალხის პროვოცირება, როცა არა მხოლოდ დააპატიმრა, არამედ დემონსტრაციულად დაამცირა შპიონაჟში ბრალდებული რუსი სამხედრო სპეციალისტები.

ეს ფაქტი წყალგამყოფი გახდა, მან საბოლოოდ გამოუთხარა ძირი ორმხრივ ურთიერთობებს. როგორც არ უნდა დასუსტებულიყო რუსეთი (თუმცა სააკაშვილის და მისი მომხრეების შეფასებების მიუხედავად, 2006 წლისთვის რუსეთი სულაც არ იყო დასუსტებული, პირიქით, საკმაოდ გაძლიერდა 90-იან წლებთან შედარებით), იქ ყოველთვის ძალზე მწვავედ აღიქვამდნენ თავისი სამხედროების დამცირებას.

ვთქვათ პირდაპირ: რუსეთი ის ქვეყანა არაა, სადაც ოფიცრებს და ჯარისკაცებს პოლიციის განყოფილებაში სცემენ — სწორედ ეს მოხდა საქართველოში ე.წ. „მუხროვანის ამბოხის“ დროს. ფსევდოქართულმა ხელისუფლებამ დაამცირა როგორც კონკრეტული სამხედრო პირები, ასევე მთელი ქართული ჯარი. სამწუხაროდ, საქართველომ მაშინ ეს მოითმინა და გადაყლაპა, ასეთი რამ წარმოუდგენელია რუსეთში. მართალია, პოლიცია რუსეთშიც საკმაოდ კორუმპირებულია, ხოლო ჯარში მრავალი პრობლემაა, მათ შორის ე.წ. დედოფშინა და სხვ., მაგრამ არმია განსაკუთრებული პატივისცემის ობიექტია.

სწორედ ამიტომ, რუსი ოფიცრების დამცირება კრემლმა არ აპატივა „ვარდების რევოლუციის“ ბელადებს. აქედან გამომდინარეობს ამგვარი დამთხვევა — ოფიცრები დააპატიმრეს 2006 წლის შემოდგომაზე, ხოლო ამავე წლის ბოლოს რუსეთის გენშტაბმა დაიწყო გეგმის შემუშავება, რომელიც უნდა დაპირისპირებოდა თბილისის ხელისუფლების გაზრდილ აგრესიულობას. გამოდის, რომ, იმისდა მიუხედავად, თუ რას გეგმავდა რუსეთის გენშტაბი, მთავარი პასუხისმგებლობა მაინც ჩვენს, ქართულ ხელისუფლებას ეკისრება.

2013 წლის მარტში, ევრაზიის ინსტიტუტს დაუკავშირდა ცნობილი ქართველი ჟურნალისტი, ბატონი თენგიზ პაჭკორია, რომელიც, რიგი „ექსპერტებისგან“ განსხვავებით, აფხაზეთს ყურმოკვრით არ იცნობს. მით უმეტეს, მას, აფხაზეთიდან დევნილს, ვერავენ დასწამებს, რომ საქართველოს ერთიანობის თემა ვინმეზე ნაკლებად აღარდებს. ბატონმა თენგიზმა მხარდაჭერა გამოხატა ევრაზიის ინსტიტუტის ხელმძღვანელის, გულბათ რცხილაძის მიერ ტელეკომპანია „იმედის“ ეთერში¹⁷ 8 მარტს გაჟღერებული პოზიციის ძირითადი პოსტულატების მიმართ. კერძოდ, ბატონი თენგიზი აღნიშნავს, რომ საქართველოს 1993 წლის შემოდგომაზე კი არ უნდა მიეცა თანხმობა რუსეთისთვის დსთ-ში შესვლაზე, როდესაც სოხუმი დაეცა და ყველაფერი დამთავრებული იყო, არამედ დროულად, ანუ ამ მოვლენაზე ბევრად ადრე. გარდა ამისა, წარმოდგენილია აფხაზეთთან ურთიერთობების დარეგულირება რუსეთთან ურთიერთობების მოგვარების გარეშე.

ზუსტად ეს პოზიცია აქვს მრავალგზის გამოხატული ევრაზიის ინსტიტუტს და მის ხელმძღვანელს, წლების მანძილზე. შედარებისათვის გთავაზობთ ბატონი თენგიზ პაჭკორიას მოსაზრებას, რომელიც მან მე-9 არხზე, გადაცემა „ახალკაცის მატრიცა“-ში გამოხატა. კერძოდ, აფხაზეთიდან დევნილი ჟურნალისტის განცხადებით (შესაბამისი მაგალითების მოხმობით), აფხაზეთში დიდ აჟიოტაჟს იწვევს თბილისსა და მოსკოვს შორის ურთიერთობების მოგვარების პერსპექტივა. რა თქმა უნდა, რუსეთი უკან არ წაიღებს აფხაზეთის აღიარებას, მაგრამ გარკვეულ ეტაპზე რუსები უშვებენ იმის შესაძლებლობას, რომ შედგეს მოლაპარაკება ქართველებთან ერთიანი სახელმწიფოებრივი სივრცის შექმნის შესახებ, თუკი აფხაზეთიც თანახმანი იქნებიან. ამგვარი პერსპექტივა აფხაზეთის დიდ ნაწილს დღესდღეობით არ ხიბლავს, თუმცა აფხაზეთში არსებობს ამის საპირისპირო მოსაზრებებიც. მთავარია, არსებობდეს გარკვეული „ჩონჩხი“ რუსულ-ქართული ურთიერთობების დარეგულირების საფუძვლად — განაცხადა თენგიზ პაჭკორიამ.¹⁸

შეკითხვა მკვლევარს: იტყვის თუ არა როდესმე რუსეთი უარს ამ

¹⁷ გადაცემა „დია ეთერი“, 08.03.2013 - https://www.youtube.com/watch?feature=%20layer_profilepage&v=myNQgy_Pr70

¹⁸ გადაცემის ბმული: იხ. 17-ე წუთიდან 32-ე წუთამდე, ზემოთ მოყვანილი ციტატის მოსაშენად კი — 30 წთ. 16 წმ. - 31 წთ. 12 წმ. — „ახალკაცის მატრიცა“. <http://www.youtube.com/watch?v=rQ-obvSv-qw&feature=youtu.be&t=17m>

ტერიტორიებზე და ამგვარად, მოხდება თუ არა საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობის აღდგენა?

ჯერ თავად ჩვენ, ქართველები, უნდა გავერკვეთ იმაში, თუ რა მიზანი გვაქვს. „ტერიტორიული მთლიანობის აღდგენა“ — ეს ის ფრაზაა, რომელიც აშინებს და აუცხოებს ქართველებისგან აფხაზ და ოს ხალხებს, რადგან ეს ტერმინი ომთან ასოცირდება. მათთვის მთავარია, თუ როგორ ცხოვრებას ვთავაზობთ ჩვენ, რამდენად ვუზრუნველყოფთ მათ თავისუფლებას და დავიცავთ მათ უფლებებს. თუ ჩვენ ამ მხრივ უზრუნველყოფას შევძლებთ, რა თქმა უნდა, რუსეთის შეამავლობის პირობებში, მაშინ ამ ხალხების ცნობიერებაში თანდათან შესუსტდება ქართველების მიმართ ნეგატიური დამოკიდებულების სტერეოტიპი და ისინი ერთიან სახელმწიფოში თანაცხოვრების შესაძლებლობაზე იფიქრებენ. ამისკენ მათ უბრალოდ მომავალში შექმნილი გარემოებები უბიძგებს. ახლა ისე ჩანს, რომ ამის წარმოდგენა შეუძლებელია, მაგრამ ისტორიულ რეალობას ქმნიან ადამიანები და მათ მიერ მიღებული პოლიტიკური გადაწყვეტილებები.

იმის შესახებ, თუ როგორ შეიძლება შეიცვალოს არსებული რეალობა, სამსჯელო მასალას გვაძლევს საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის მეთაურის, კათოლიკოს-პატრიარქის ვიზიტი რუსეთის დედაქალაქში (2013 წლის იანვარი). მოსკოვში ის შეხვდა რუსეთის პატრიარქს, ხოლო შემდეგ ილია II მიიღო რუსეთის პრეზიდენტმა ვლადიმერ პუტინმა.

ყოველგვარი გადაჭარბების გარეშე შეიძლება ითქვას, და ეს თავადაც აღნიშნა უწმიდესმა და უნეტარესმა, რომ ეს იყო ისტორიული ვიზიტი.¹⁹ მთლიანობაში, უკვე შეგვიძლია ვთქვათ, რომ გამოჩნდა სინათლის სხივი რუსულ-ქართულ ურთიერთობებში. როგორც ცნობილია, ორმხრივი ურთიერთობები ფაქტობრივად აღარ არსებობდა წინა ხელისუფლების დროს. ახლა კი, შეიძლება ითქვას, ქართულ-რუსული ურთიერთობები განახლდა და ხელახლა იწყებს განვითარებას. ორ ქვეყანას შორის ახალი ეტაპი დგება.

კათალიკოს-პატრიარქის ვიზიტი იმითაც იყო ისტორიული, რის შესახებაც ილია II-ს განცხადების საფუძველზე შეგვიძლია ვიმსჯელოთ. პატრიარქმა ისაუბრა 2008 წლის აგვისტოს ომის

¹⁹ ილია მეორე: „მოსკოვში ვიზიტი ისტორიული იყო და მას კარგი შედეგები მოჰყვება“ (27/01/2013) - <http://www.ambebi.ge/sazogadoeba/70240-ilia-meore-moskovshi-viziti-istoriuli-iy-da-mas-kargi-shedegebi-mohyveba.html?add=1>

დაწყების მიზეზებზე და განაცხადა, რომ არც რუსეთი, არც საქართველო არ არიან დამნაშავე ამ ომის დაწყებაში. მისი თქმით, დამნაშავეები არიან და ომის გამომწვევ მიზეზს წარმოადგენდნენ კონკრეტული პიროვნებები. ეს იყო უმნიშვნელოვანესი მომენტი ამ ვიზიტის დროს. ჩვენი აზრით, ეს განცხადება არის უმნიშვნელოვანესი და მან დაავიწყებინა პატრიარქის ვიზიტი მოსკოვში.

დაწყებული თავად 2008 წლის აგვისტოს ომიდან, ეკონომიკის ინსტიტუტი მუდმივად ხაზს უსვამდა, რომ რუსეთს არ დაუწყია ეს ომი, მაგრამ არც საქართველოს დაუწყია იგი. როდესაც ჩვენ და ყოფილი ხელისუფლების სხვა ოპონენტები ვამბობდით, რომ სააკაშვილმა დაიწყო საბრძოლო მოქმედებები, მაშინ ჩვენ გვიტყვოდნენ იმ ხელისუფლების წარმომადგენლები და დამცველები. მათი აზრით, იმის განცხადება, რომ სააკაშვილმა დაიწყო ომი, უდრიდა იმის აღიარებას, რომ ომი საქართველომ დაიწყო, ეს კი ქვეყნის მტრობას წარმოადგენდა, ხელისუფლების დამცველების თქმით.

თუ იმ ფორმალური პოზიციიდან გამოვალთ, რომ სააკაშვილი საქართველოს პრეზიდენტი იყო, რა თქმა უნდა, ის წარმოადგენდა ქართულ სახელმწიფოს, და მაშინ მართლაც გამოდის, რომ საქართველომ დაიწყო ომი. მაგრამ თუ ჩვენ საქართველოდ მივიჩნევთ არა მის ყოფილ ხელისუფლებას, არამედ ქართველ ხალხს, მაშინ სრული პასუხისმგებლობით შეგვიძლია განვაცხადოთ, რომ ქართველ ხალხს არ დაუწყია ომი რუსეთთან. ქართველ ხალხს არ უნდოდა ეს ომი, არც არასოდეს სდომებია და არც ახლა უნდა. ამის შესახებ არსებობს ჩვენი განცხადებები მას-მედიასში, თუ როგორ იქცეოდა ქართული მოსახლეობა აგვისტოს დღეებში, რუსეთის ჯარის შემოსვლის დროს. ხშირი იყო შემთხვევები, რომ ადგილობრივი მოსახლეობა უმასპინძლებდა რუსული ჯარის წარმომადგენლებს, საკმაოდ კარგად ღებულობდნენ მათ, არანაირ პარტიზანულ ომს და დაპირისპირებას ადგილი არ ჰქონია. ჩვენ ისიც აღვნიშნეთ ერთ-ერთ სტატიაში, რომ რუსეთის მაგივრად რომ ყოფილიყო სხვა რომელიმე მეზობელი ქვეყნის ჯარები, მოსახლეობას უფრო სხვა რეაქცია ექნებოდა. ამიტომ, კათოლიკოს-პატრიარქის ეს ბრძნული განცხადება ადასტურებს და ამტკიცებს იმას, რაზეც ვსაუბრობდით უკვე წლების მანძილზე.

შემთხვევითი არ არის, რომ ნაციონალური მოძრაობის ნარჩენები მისი უწმიდესობის განცხადებამ ძალზე გააღიზიანა. ორი მართლმადიდებელი ერის ურთიერთობა, ღვთის მადლით, გრძელდება

და პატრიარქის ისტორიული ვიზიტი ამის მაჩვენებელია.

ასევე უნდა აღინიშნოს რუსეთის პრეზიდენტის ვ. პუტინის ბრძნული პოზიცია, რაც მოწმობს, რომ მას არ განელებია სურვილი საქართველოსთან ურთიერთობების აღდგენის და ქართველ ხალხთან მეგობრობისა. შეიძლება ითქვას, რომ იგი, და მისი სახით მთლიანად რუსეთი, საქართველოს მხარესაა. ის, რომ არსებობს მოუგვარებელი ტერიტორიული პრობლემები, სხვა საკითხია, მაგრამ ახლა მთავარია დალაგდეს ურთიერთობები რუსეთთან. აეწყოს მეგობრობა და თუკი ვინმე მართლა არის საქართველოს მტერი, ეს არის ის, ვისაც არ სურს ამ მეგობრობის აღდგენა. უნდა გვანსოვდეს, რომ საქართველოს მტრებს, პირველ რიგში, საქართველოს მეგობრობისა რუსეთთან ეშინიათ. მათ ვერ სძინავთ მშვიდად, როცა ამ ორ ქვეყანას შორის ურთიერთობები არის კარგი და ნორმალური.

ახლახან, კათალიკოს-პატრიარქი კიდევ ერთხელ გაემგზავრა რუსეთში და მის ამ ვიზიტს ასევე ერთობ საინტერესო განვითარება მოჰყვა. კერძოდ, რუსეთის პრეზიდენტ პუტინთან საუბრისას, ამ უკანასკნელმა თავად გამოთქვა ინიციატივა, რომ შეიქმნას დოკუმენტი, რომელშიც აისახება აფხაზეთიდან და ცხინვალის რეგიონიდან დევნილი მოსახლეობის პრობლემატიკა. მოსკოვიდან დაბრუნების შემდეგ, ილია II-მ განაცხადა, რომ მას იმედი აქვს პუტინის მიერ სიტყვის შესრულებისა. „სიტყვის კაცი“ უწოდა ვლადიმერ პუტინს პრეზიდენტობის კანდიდატმა ნინო ბურჯანაძემ, რომელმაც აღნიშნა, რომ ეს განცხადება პირველი არ ყოფილა რუსეთის პრეზიდენტის მხრიდან და რომ ანალოგიური შინაარსის „მე-სიჯები“ ადრეც იყო გამოთქმული მისი მხრიდან.

ეს ნიშნავს იმას, რომ რუსეთის ხელისუფლება არ გამორიცხავს მოვლენათა განვითარების ნებისმიერ ვარიანტს. 2013 წლის 3 აგვისტოს, ტელეკომპანია „Russia Today“-სთვის მიცემულ ინტერვიუში, იგივე პოზიცია დააფიქსირა რუსეთის პრემიერ-მინისტრმა დ. მედვედევმა, რომლის პრეზიდენტობის დროსაც მოხდა აფხაზეთის და „სამხრეთ ოსეთის“ აღიარება რუსეთის მიერ. მისი თქმით, „ყველაფერი დამოკიდებულია იმ გადაწყვეტილებებზე, რომლებსაც იღებენ ადამიანები, მათ პოლიტიკურ ნებაზე. სულ ცოტა ხნის წინ ჩვენ ვერ წარმოვიდგენდით, რომ შევძლებდით საბაჟო კავშირის შექმნას და დავიწყებდით ეკონომიკური კავშირისკენ სვლას. ეს კი სერიოზული ინტეგრაციული გაერთიანებებია, არა მარ-

ტო ეკონომიკური, არამედ პოლიტიკური შედეგებით. ყველაფერი დამოკიდებულია იმ ხალხების ნებაზე, რომლებიც ამ ტერიტორიაზე ცხოვრობენ; ქართველი ხალხის ნებაზე და იმაზე, თუ ვის აირჩევენ თავისი ქვეყნის ხელმძღვანელად. ასევე, აფხაზი და ოსი ხალხების ნებაზე — მათ შეუძლიათ გასცენ ნებისმიერი მანდატი მათი კომპეტენციის ფარგლებში. ჩვენ გვინდა, რომ ამ ხალხებმა მშვიდობიანად იცხოვრონ. თუ როგორი ფორმით აღდგება მათი ურთიერთობები — ეს მათი საქმეა, ჩვენ არ დავიწყებთ ამ პროცესებზე ზეგავლენის მოხდენას. თუმცა, რა თქმა უნდა, დავიცავთ რუსეთის ეროვნულ ინტერესებს²⁰.

ინტერნეტ-გამოცემა „ვზგლიადისტვის“ მიცემულ ინტერვიუში (4 ოქტომბერი, 2012 წ.) ევრაზიის ინსტიტუტის ხელმძღვანელი გულბათ რცხილაძე საუბრობს რუსეთ-საქართველოს ურთიერთობების პერსპექტივებზე²¹:

„ვზგლიადი“: — რამდენად შესაძლებელია მოსკოვის და თბილისის დაახლოება, იმ პირობებში, როცა არც ერთი მხარე არ არის მზად, წავიდეს დათმობებზე აფხაზეთის და სამხრეთ ოსეთის სტატუსის ირგვლივ?

გ. რცხილაძე: — სამწუხაროდ, სააკაშვილმა და მისმა რეჟიმმა, თავიანთი ოკეანისგალმელი მფარველების ხელშეწყობით, ჩაიდინეს ის, რისიც ყველაზე მეტად მეშინოდა: დაიღვარა სისხლი რუსეთის და საქართველოს არმიებს შორის.

რუსეთი იძულებული იყო, მას უბიძგეს იქითკენ, რომ ელიარებინა აფხაზეთის და სამხრეთ ოსეთის ე.წ. „დამოუკიდებლობა“. ეს დამოუკიდებლობა სრულიად ეფემერულია და არავითარი მნიშვნელობა არ აქვს. მაგრამ რუსეთს სხვა გზა არ ჰქონდა იმისთვის, რომ შეენარჩუნებინა თავისი ყოფნა კავკასიონის ქედის სამხრეთით. სხვანაირად უკვე აღარ გამოდიოდა.

სააკაშვილის მთავარი „მიღწევა“ ის არის, რომ მან შეძლო გაეფუჭებინა ფუნდამენტური რუსულ-ქართული ურთიერთობები. ახლა, როგორც არ უნდა მეგობრობდნენ რუსეთი და საქართველო, ეს პრობლემა დარჩება და მოწამლავს ურთიერთობებს. რუსეთის ზოგიერთი წარმომადგენელი აცხადებს, რომ გავა დრო, შეიცვლება

²⁰ ვიდეო და ტექსტური ვერსია (04/08/2013) „რაშა ტუდის“ ვებ-გვერდზე: <http://russian.rt.com/article/13464>

²¹ «Что будет отравлять отношения» – Грузинский политолог рассказал о том, по каким направлениям должны теперь развиваться отношения Москвы и Тбилиси – <http://vz.ru/politics/2012/10/4/601006.html>

ბა თაობები და ისინი შეეგუებიან ამ ტერიტორიების დამოუკიდებლობას. მაგრამ ეს არ მოხდება!

ამავე დროს, საჭიროა რაღაცით დავიწყოთ. დავარეგულიროთ, პირველ რიგში, ეკონომიკური ურთიერთობები, აღვადგინოთ ჩვენი ინტენსიური კულტურული და ეკონომიკური კავშირები, გავაცხოველოთ კავშირები ერთმორწმუნეებს შორის — ჩვენ ზომ ერთი მსოფლიო ეკლესიის შვილები ვართ. საჭიროა ბევრითი ყოველდღიური მუშაობით დავკავდეთ და ეს პრობლემური საკითხები, როგორებიცაა აფხაზეთის და „სამხრეთ ოსეთის“ სტატუსი, დროებით გვერდზე გადავლოთ.

„ვზგლიადი“: — ეკონომიკის რომელი მიმართულებების მიხედვით შეიძლება თანამშრომლობის აღდგენა პირველ რიგში?

გ. რცხილაძე: — პირველ ყოვლისა, ეს ეხება სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციას, ღვინობს... მაგრამ არის სხვა ინტერესებიც. საეიზო რეჟიმის ლიბერალიზაცია აუცილებელია, რომ ბიზნესმენებს გაუადვილდეთ კონტაქტების დამყარება.

დასკვნა

წინამდებარე ანალიზის მიზანია, ნათელი მოჰფინოს საქართველოს უახლესი ისტორიის უმნიშვნელოვანეს მომენტს — 2008 წლის სამხედრო კონფლიქტს რუსეთის და საქართველოს შეიარაღებულ ძალებს შორის. თუ არ იქნა გააზრებული ამ ომის დაწყების რეალური მიზეზები, ქრონოლოგია და ის, თუ ვის აწყობდა მისი გაჩაღება, ჩვენ ვერ გამოვალთ შიდა თუ გარე ძალების მიერ შექმნილი მრუდე სარკეების ტყვეობიდან. ამის გარეშე კი შეუძლებელია საქართველოს განვითარების პერსპექტივებზე სწორი მსჯელობა.

შევეცადეთ გვეჩვენებინა, რომ:

ა) 2008 წლის აგვისტოს კონფლიქტი დაიწყო მიხეილ სააკაშვილმა, აშშ-ს იმდროინდელი ადმინისტრაციის წაქეზებით თუ არა, წაყრუებით მაინც.

ბ) რუსეთი ობიექტურად არ იყო დაინტერესებული სეპარატისტული რესპუბლიკების de iure აღიარებით, მაგრამ შექმნილ სიტუაციაში მას სხვა გამოსავალი არ დაუტოვა საქართველოს ხელისუფლებამ.

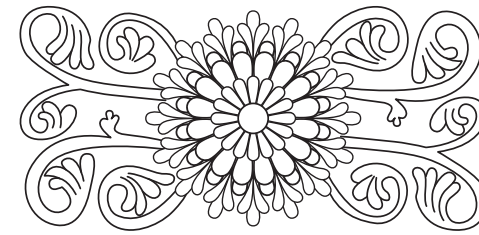
გ) რუსეთი დღესაც არ არის დაინტერესებული საქართველოს

დაშლით და დანაწევრებით. პირიქით, არსებობს იმის შესაძლებლობა, რომ რუსეთი მომავალში საქართველოში მცხოვრები ხალხების მშვიდობიანი თანაცხოვრების ხელშემწყობი და გარანტი გახდეს.

დ) ტყუილია სააკაშვილის და ნაცმოძრაობის პროპაგანდისტთა მტკიცება, რომ რუსეთი საქართველოს დაუძინებელი და ბუნებრივი მტერია. ორ ქვეყანას შორის შექმნილი რთული სიტუაცია სააკაშვილის რეჟიმის და ცალმხრივად პროდასავლური საგარეო პოლიტიკური კურსის ბრალია.

უკვე საქართველოს მოსახლეობასა და მის მიერ არჩეულ ხელისუფლებას იქნება დამოკიდებული, თუ რამდენად გააცნობიერებენ ისინი არსებულ რეალობას და, შესაბამისად, აირჩევენ იმ გზას, რაც წარსულის შეცდომების გამოსწორების საშუალებას მოგვცემს. მხოლოდ ამ გზით იქნება შესაძლებელი ერის მტანჯველი ტკივილების მკურნალობა და საქართველოს სხეულზე არსებული იარების მოშუშება.

ევრაზიის ინსტიტუტი, 2013 წლის აგვისტო.

მამუკა ცუხიშვილი

დასავლეთ საქართველოს უკანასკნელი კათალიკოსი

წინამდებარე წერილი ეძღვნება XVIII საუკუნის II ნახევრის დასავლეთ საქართველოს საკათალიკოსოში მიმდინარე პროცესებს, რომელიც არაერთხელ გახდა ისტორიის განსჯის საგანი; კერძოდ, მიმოხილულია კათალიკოს მაქსიმე აბაშიძის ელჩობა, რომელიც ორჯერ შედგა რუსეთში.

დაახლოებით 1784 წელს, მას შემდეგ, რაც მაქსიმე II აბაშიძე რუსეთს გაემგზავრა, დასავლეთ საქართველოს საკათალიკოსოს გამგებლად არჩეულ იქნა ქუთათელი მიტროპოლიტი დოსითეოზი, რომელიც ატარებდა ტიტულს — „ყოვლად სამღვდელო ქუთათელი მიტროპოლიტი დოსითეოზ და განმგე საკათალიკოსოსი“.

აქვე წარმოდგენილია ფაქტობრივი მასალა და კომენტარები რუსეთ-საქართველოს დიპლომატიურ ურთიერთობებთან დაკავშირებით.

უაღრესად საინტერესოა აწ განსვენებული მეცნიერის, თსუ პროფესორის ვალერიან მაჭარაძის მიერ მოძიებული იმერეთის მეფის სოლომონ I-ის სიგელი რუსეთის იმპერატორ ეკატერინე II-სადმი იმერეთის სამეფოს რუსეთის მფარველობაში მიღების შესახებ.

„...შეწყალებისა და მოწყალებისა მთხოველი სამსა სავედრებელსა სიტყვასა განფენ წინაშე დედობრივისა ყოვლად მოწყალისა თქვენისა: პირველად, რათა გამომიხსნა უცხოთესლთა, ოსმანთა, ხელთაგან და ყოვლად ძლიერი ხელი დასდვა ჩვენზედა და ქვეყანასა და ერსა ჩვენსა ზედა, და საუკუნოდ მონად, მსახურებად და საიმპერიოდ აღგვრაცხნე: და ესე უმეტეს სხვათასა ტრფიალებით საწადელ არს ჩემდა, ძლიერო ხელმწიფეო, რათა მონა შენი, მეფე იმერეთისა სოლომონ, შემართო მონათა შენთა, რამეთუ მრავლით ჟამითგან მსურის, რადამცა სისხლი ჩემი დაითხიოს ქრისტეს მოცემული-

სა სჯულისათვის და თუმცა ყოვლად მოწყალე ხელმწიფე ინებებს და დაგვდებს ძლიერსა ხელსა თვისსა, მეც ამ აღთქმას მოვახსენებ ქრისტეს შეწევნით, რომ აღმოსავლეთის სარწმუნოების და სჯულისათვის ყოვლად მოწყალე ხელმწიფის სამსახურზე უცხო თესლთა ოსმალთა შევაკედე და ვიდრე სისხლთა დათხევადმდე ხელმწიფის სამსახურზედ ვიღვაწო. ათორმეტი წელიწადი არის, რომ ზვანთქრის ჯარსა და ჩვენ ძლიერი ბრძოლა გვაქვს. და შევიდჯერ ჩემს ქვეყანაში შემოსულან ამათი სარასკრები ფაშები, ტყვის ხარაჯა და ტყვე უთხოვიათ, და რომ არ მიმიცია, ზამთარ და ზაფხულ ომი გვქონებია ძლიერი. ქრისტეს შეწევნითა და ყოვლად მოწყალის ხელმწიფის წყალობითა, ყოველთვის დამარცხებითა და სირცხვილეულის წარსულან და თვით ხელითა ჩემითაცა მრავალნი მომისრავს; რომელიმე ჩემი ციხეები აიღეს და ისევ დაგვადებინე, გაფყარე და ახლა ჩემი ქვეყანა მევე მიჭირავს. და უკეთუ ესე არ ინებოს, მეორედ: სახიერებისა, წყალობისა და მადლისათვის აქვე განგვაძტვიცოს ყოვლად მოწყალე ხელმწიფემ სახმართა და შეწევნათა მიერ, რომ ჯარის მიცემა შევიძლოთ და მით უძლოთ წინააღმდეგომად ოსმანთა, რამეთუ ჩვენ სახმართაგან ფრიად ნაკლულევან ვართ. მესამე: მტერნი ჩვენნი მაჰმადიანნი, ოსმანნი, ფრიად უძლიერეს ჩვენსა არიან, უკეთუ ცოდვათა ჩვენთათვის ვერღარა უძლოთ წინააღმდეგომად, ყოვლად მოწყალე ხელმწიფემ შეგვიწყნაროს საიმპერიოსსა თვისსა, ვითარცა შეუწყნარებინა სხვანი მეფენი, რაჟთა მართლმადიდებლობით ვმსახურებდეთ მონათა თვისთა თანა, და რომელიცა ინებოს ყოვლად მოწყალის ხელმწიფის გონებისა სიწმიდის და შეწყალების ცამან, ვგრეთ განაგოს. სხვა ჩვენი გულის სიტყვა და განზრახვა ჩვენის ქუთათელ მიტროპოლიტისა მაქსიმეს მიერ მოხსენდეს...¹.

არავისთვის უცხო და გასაკვირი არ უნდა იყოს იმერეთის მეფის ასეთი ამაღელვებელი და გულმხურვალე წერილი რუსეთის იმპერატორ ეკატერინე II-სადმი, მაშინ, როდესაც მთელს დასავლეთ საქართველოს უკიდურესად უჭირდა. აქ მთელი სისავსითა და გულისტკივილით არის აღწერილი იმერეთის (ანუ დასავლეთ საქართველოს) მდგომარეობა ოსმალთა უღელქვეშ. ქუთათელ მიტროპოლიტს მაქსიმე აბაშიძეს ბედმა არგუნა წმიდა სოლომონ I-თან ერთად ეღვაწა სამშობლოსა და ეკლესიის გადარჩენისათვის, რასაც ეს წერილიც ადასტურებს.

¹ ვალერიან მაჭარაძე, მასალები XVIII საუკუნის მეორე ნახევრის რუსეთ-საქართველოს ურთიერთობის ისტორიისათვის, ნაწ. 3, ნაკვ. I, თბ., 1988. გვ. 274-276.

ასევე მეტად საინტერესოა რუისის მიტროპოლიტის იოანეს სარწმუნო ცნობები კათალიკოს მაქსიმე II აბაშიძის შესახებ. მისი წიგნის „მიმოსვლა ანუ მგზავრობა იონა რუისის მიტროპოლიტისა“² სქოლიოში ვკითხულობთ:

„უწმინდესის ს. პ. ბ. სინოდისა საქმეთაგან (1769 წლისა № 795) ჰსჩანს, რომ კათოლიკოსი იმერეთისა მაქსიმე, მეფისა სოლომონ I-გან წარგზავნილი დესპანად მივიდა ს. პეტერბურღს 1769 წელსა მარტის 9 დღესა. – დესპანობითა ამით სწაღდა მეფესა დიდსა სოლომონს, რათა მოჰსცენ რუსთა ჯარი საბრძოლველად პირისპირ თურქთა, რომელთაცა ეპყრათ დროთა ამით იმერეთი, გურია და თვით ოდიშიცა, და აქუნდათ ბრძოლა რუსეთისა თანა. ესრეთისა დესპანობისა ძალითა წარმოვივლინა 1770 წელსა ტოტლებენი და შეერთდა მეფისა ჯარსა ქალაქსა ქუთაისს.

შემდგომად გარდაცუალებისა მეფისა სოლომონისა, მაქსიმე კათოლიკოსი კუალადვე იქმნა წარვლენილ რუსეთსა დესპანად იმერთა მეფისა დავითისაგან, რათა ითხოვოს კუალად შეწევნა პირისპირ თურქთა. კათოლიკოსსა მაქსიმეს თანაჰყუა ჟამთა ამით მეფისავე ბრძანებითა თავადი ზურაბ წერეთელი. ზურაბ წერეთელი უკან-მოიქცა; ზოლო კათოლიკოსი მაქსიმე სნეულებისა-გამო დაჰშთა მოზდოკსა. აქედამ წარგზავნა იმპერატრიცასთან აზრად, რათა ნება-ჰსცენ რუსეთსა დაჰშთენისა. ბრძანებითა იმპერატრიცისა კატერინა I-სა თანახმად სურვილისა დაჰშთა რუსეთსა (საქმე 1787 წლისა № 305) და აღირჩია საცხოვრებლად ვისოკოპეტროვის მონასტერი მოსკოვისა. მოზდოკიდან წარვიდა მოსკოვს 17 იანვარს 1788 წელსა ასტრახანის გზით. მისრული ასტრახანს სნეულ-იქმნა და ამისთვის არზით მარტის 28 აცნობა სინოდსა დაშთომა თვისი მუნ შესასუენებლად განკურნებადმდე. მაისის 9 წარვიდა ასტრახანით და მივიდა მოსკოვისა ქალაქსა ივნისის 8.

უწმინდესის სინოდის ნება-დართვითა, ჟამსა საღმრთოისა მსახურებისა ხმარობდა მიტრასა ჯურით დაგვირგვინებულსა. და მოიხ-

² იონა გედევანიშვილი (1737-1821), 1756 წელს რუსეთში გაჰყვა თავის მასწავლებელს ანტონ I-ს. მოსკოვიდან დაბრუნებული აკურთხეს მცხეთის ჯვრის არქიმანდრიტად, 1885 წლიდან კი რუისის მიტროპოლიტი იყო... მერე ცხოვრება აერია, ერეკლე II-ს დაუპირისპირდა და ეპარქიაც ჩამოართვეს. მროველის ხარისხით მოიარა ახლო აღმოსავლეთი და ვეროპა, იმოგზაურა პალესტინაში, ათონზე... მოღვაწეობდა რუსეთის კარზე როგორც მეცნიერი, მკვლევარი, წიგნების გამომცემელი, დიპლომატი და, შესაბამისად, რუსეთის იმპერატორის ეკატერინე II-ის ბრძანებით, დაენიშნა უმაღლესი პენსია და სიცოცხლის ბოლომდე ცხოვრობდა მოსკოვში, სადაც აღესრულა კიდევც. აღნიშნული ციტატა იბეჭდება მეორედ, პირველად ის დაიბეჭდა 1852 წელს, დასახელებულ წიგნში.

სენებოდა „ყოვლად-სამღუდელოდ იმერეთისა კათოლიკოსად“ და დაუნიშნეს მას ხარისხი იერარხთა შემდგომად მეორისა კლასისა წინარე მესამისა. ხოლო უპირატესობა დაჰშთათ სინოდისა წევრთა, თუმცადა ყოფილ-იყუნენ ესენი მესამისა კლასისა ეპისკოპოსნი.

სვიტასა მისსა შინა იყუნენ:

1) არხიმანდრიტი დიონოსი, 55 წლისა, გუარით იმერელი. ერისკაცობისა სახელი იყო დავით და ბერად აღკუეცილი გელათის მონასტერსა კათალიკოსის იოსების კურთხევით და არხიმანდრიტისა ხარისხსსა აღყუანილი 1783 წელსა კათალიკოსის მაქსიმესაგან.

2) ილუმენი ანტონი 50 წლისა, ძე თავადი ბორის (?) აბაშიძისა. აღკუეცილი ბერად ქუთაისს მეფისა სასახლის ღუთის-შშობლის მიძინების ეკკლესიაში. ერისკაცობაში ერქუა მას როსტომ და იყო ღუიძლი ძმა თვით კათალიკოსისა მაქსიმესი.

3) ვვთიმი ვასილის ძე იოსელიანი, რომელიც სინოდისა ნებართვითა ეკურთხა მისდა არხიდაკონად კიევისა ქალაქსა (საქმე სინოდისა 1793 წლისა № 310).

მოსკოვს მოიწადა თხოვისა წარვლენა წინაშე იმპერატრიცისა, რათა ნება-ჰსცენ და წავიდეს ასტრახანს საცხოვრებლად, 28 დეკემბერსა 1789 წელსა აღუსურულდა თხოვა თვისი და 15 ნოემბერს³ მასვე წელსა მივიდა ასტრახანს და მუნ მისცეს სადგური ღუთაებისა მონასტერში.

შემდგომად ითხოვა იერუსალიმსა და ათონის მთასა წარსული-სა ნება და იმპერატრიცამ 1 მაისს 1792 წელს ბრძანა კეთილ-ნებობა თვისი.

მისრული ასტრახანიდამ კიევისა ნოემბრისა თთუესა, მოხუცებისა გამო და სნეულებისა ვერღა წარვიდა პალესტინედ და ჰსცხოვრებდა კიევი-პეჩერის ლავრაში. აქა 30 მაისს 1795 წელსა გარდაიცვალა და დაასაფლავეს მასვე ლავრასა შინა სამუელმან კიევის მიტროპოლიტმან⁴.

როგორც ციტატიდან ნათლად ჩანს, იმერეთის უკანასკნელი კათალიკოსი მაქსიმე მეტად დაფასებული და პატივდებული სასულიერო პირი ყოფილა რუსეთის როგორც სამეფო კარზე, ისე საეკლესიო წრეში.

მეტად საინტერესოა ხელნაწერთა ინსტიტუტის ყოფილი თანამშრომლის, აწ განსვენებული მკვლევარის, შალვა ბურჯანაძის შე-

³ აქ თარიღი შეცდომით არის მოცემული.

⁴ „მომოსვლა ანუ მგზავრობა იონა რუისის მიტროპოლიტისა“, თფილისი, 1852. გვ. 139-141.

ფასება იმერეთის ეკლესიის მეტაურის მოღვაწეობისა: „მაქსიმე აბაშიძე მარჯვედ ედგა გვერდში სოლომონ პირველს მაჰმადიანობის წინააღმდეგ ბრძოლისა და იმერეთის სამეფოს ძლიერების საქმეში. იგი, ჯერ როგორც მიტროპოლიტი და შემდეგ კათალიკოსი, აქტიურ მონაწილეობას ღებულობდა ტყვის სყიდვის წინააღმდეგ ბრძოლაში. მან, როგორც სოლომონის ელჩმა, მნიშვნელოვანი როლი ითამაშა იმერეთისათვის რუსეთის სამხედრო დახმარების მოსაპოვებლად 1768-1774 წლების ომში. მაქსიმემ ბევრი გააკეთა დასავლეთ საქართველოს ეკლესიის გასაერთიანებლად; მისი თაოსნობით მიღწეულ იქნა 1780-იან წლებში ოდიშის საეპისკოპოსოების დამორჩილება იმერეთის კათალიკოსისადმი. ბოლოს, მოხუცებულობისას, რუსეთში განაგრძობდა დიპლომატიურ მოღვაწეობას და იქვე აღესრულა 1795 წლის 30 მაისს“⁵.

ამავე აზრისაა პოლიეექტოს კარბელაშვილიც (1855-1936), უბრალოდ, მას მაქსიმეს გარდაცვალების თარიღი ეშლება და ნაცვლად 1795 წლისა, 1796 წლის 30 მაისს ასახელებს.⁶

„1759 წელს ქუთაისში მეფე სოლომონ დიდის ბრძანებით და ბესარიონ კათალიკოსის თაემჯდომარეობით მოხდა საეკლესიო კრება, რომელმაც აღადგინა გაუქმებული სამიტროპოლიტო კათედრა და მაქსიმე დასვა ქუთათელად. მიტროპოლიტობაში შეხვდა მაქსიმეს (1768) რუსეთში წასვლა ელჩად. რუსის მეფემ მაქსიმე დიდი სიხარულით მიიღო.

როცა იოსებ კათალიკოსი, ძმა სოლომონ დიდისა, გარდაიცვალა 1776 წელს, მის ადგილზე აირჩიეს მაქსიმე. კათალიკოსობდა მეორედ რუსეთში წასვლამდე (1784 წ.). მაქსიმე ნამდვილი მამა იყო ერისა, კაცი მხნე და განსწავლული, სიმართლის მოყვარე და გაბედული“. ასე ახასიათებს აქტიური საეკლესიო მოღვაწის პიროვნებას მღვდელი მელიტონ კელენჯერიძე.⁷

მიუხედავად იმისა, რომ დასავლეთ საქართველოს კათალიკოსს მაქსიმეს საუკეთესო ურთიერთობა ჰქონდა იმერეთის მეფე სოლომონ I-თან, მან დაგმო მეფისწულის ალექსანდრეს მეორედ ქორწინება, რის გამოც მეფესთან მოუვიდა უთანხმოება, იმერეთიდან გააძევეს და თავშესაფარი ჰპოვა აღმოსავლეთ საქართველოში.

ამ ფაქტებთან დაკავშირებით, ბურნაშოვი, ხოჯა იოვანე და ს.

⁵ საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის ხელნაწერთა ინსტიტუტის მოამბე, II, თბ., 1960, გვ. 94.

⁶ იერარქია საქართველოს ეკლესიისა, თფ., 1900, გვ. 167.

⁷ გაზ. „შინაური საქმეები“, თბ., 1913, № 8.

კაკაბაძე ერთმანეთისგან განსხვავებულ ცნობებს გვაწვდიან, მაგრამ არსებობს უტყუარი მტკიცებულება იმისა, რომ მაქსიმე II აბაშიძე სოლომონ I იმერეთის მეფის გარდაცვალების შემდეგ, 1784 წელს, დაბრუნდა იმერეთში, იმერეთის მეფის დავით II-ის⁸ თხოვნით და იმავე წლის ბოლოს ზურაბ წერეთელთან და დავით კვინიხიძესთან ერთად საგანგებო დავალებით მიაგვლინეს რუსეთის იმპერატორთან (მეორე და უკანასკნელი ელჩობა).

გარკვეულ მიზეზთა გამო ელჩობა რუსეთში ორი წელი დარჩა. ზურაბ წერეთელი და დავით კვინიხიძე სამშობლოში დაბრუნდნენ, ხოლო დასავლეთ საქართველოს კათოლიკოსმა მაქსიმემ რუსეთში დარჩენა არჩია.

1769 წლის, ანუ პირველი ელჩობა იმერეთისთვის განსაკუთრებით ნაყოფიერი აღმოჩნდა. კერძოდ, ქუთათელმა მიტროპოლიტმა მაქსიმემ რუსეთის საგარეო საქმეთა კოლეგიას წარუდგინა არგუმენტირებული წერილი ელჩობის მიზნებისა და მიზეზების შესახებ. საპასუხოდ მაქსიმემ სოლომონ I-ს ჩამოუტანა რუსეთის იმპერატორის ეკატერინე II-ის წერილი, რომელშიც იგი იმერეთის მეფეს თანადგომას უცხადებდა და ოსმანთა წინააღმდეგ ერთობლივ ბრძოლას სთავაზობდა; ასევე ერეკლე II-ისა და სოლომონ I-ისადმი თანაგრძნობით აღსავსე წერილები პანინისა; ამასთან, რუსეთის მხრიდან დახმარების აღმოჩენამდე, მეფეს სპეციალური დავალებით აღჭურვილი, საიმპერატორო კარზე მოღვაწე, ეროვნებით ქართველი ანტონ მოურავოვი აახლეს.

1787 წელს იმერეთის მეფემ დავით II-ემ რუსეთს კვლავ მიაგვლინა ელჩობა პოეტისა და დიპლომატის ბესიკ ზაქარიას ძე გაბაშვილის (1750-1791 წწ.) მეთაურობით. ბესიკი ჩავიდა ჯერ მოზდოკში, სადაც შეხვდა დასავლეთ საქართველოს ყოფილ კათალიკოსს⁹ მაქსიმეს, რომელმაც გაუკეთა ორგანიზება მის შეხვედრას გრაფ პოტიომკინთან.

რუსეთში დარჩენის მიზეზი მაქსიმე აბაშიძისა, რომელიც თავს „პონტო-ჩრდილოეთ, აფხაზ-იმერეთა და ყოვლისა ქვემოდა ივერიის კათალიკოს-მამამთავრად“¹⁰ მოიხსენიებდა, გარდა საიმპერატორო

⁸ 1755-1795; მეფობდა 1784-1789, 1790 წლებში.

⁹ გასაკვირი არ უნდა იყოს, თუ რატომ მოვიხსენებთ მაქსიმეს 1784 წლიდან „ყოფილ კათალიკოსად“... არსებობს მთელი რიგი დოკუმენტებისა, რომელთაც ქუთათელი მიტროპოლიტი დოსითეოს წერეთელი, ჯერ კიდევ 1781 წლიდან, ხელს აწერს შემდეგი ტიტულატურით „ყოვლად სამღვდელო ქუთათელი მიტროპოლიტი დოსითეოს და განმგე საკათალიკოსოსი“.

¹⁰ საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქები, თბ., 2000, გვ. 171.

კარისა და საეკლესიო წრის მხრიდან მისი გულთბილი მიღებისა, ის გულგატეხილობაც უნდა ყოფილიყო, რომელიც მან ტახტიდან გადაყენებისა და იმერეთიდან გაძევების გამო განიცადა. როგორც აღვნიშნეთ, გაძევებულმა თავშესაფარი აღმოსავლეთ საქართველოში პოვა და იმერეთში მხოლოდ სოლომონ I-ის გარდაცვალების შემდეგ, 1784 წელს დაბრუნდა.

აქვე აღვნიშნავთ, რომ იმათი მხრიდან, რომელნიც რუსეთ-საქართველოს ურთიერთობის კიდევ უფრო დასაძაბავად დაუღალავად „იღვწიან“, იმის მცდელობაც იყო, რომ მაქსიმეს რუსეთში დარჩენა არა მისი გადაწყვეტილებით, არამედ იმპერიის ხელისუფლების მხრიდან ძალდატანებით აეხსნათ, მაგრამ, როგორც ამაში მკითხველი თავადაც დარწმუნდებოდა, ამგვარი ბრალდება რუსეთის როგორც საერო, ასევე სასულიერო ხელისუფლების მიმართ სრულიად უსაფუძვლოა და კრიტიკას ვერ უძლებს.

საქართველოს ეკლესიის ისტორიის ცნობილი მკვლევარის, ბაბილინა ლომინაძის მიხედვით, თუმცა აბაშიძის კათალიკოსობა, მთლიანობაში 1776-1795 წლებს მოიცავს, მაგრამ, იქიდან გამომდინარე, რომ სამი წელი გაძევებაში გაატარა, ხოლო ბოლო 11 წელი რუსეთის იმპერიაში (1784-1795), პრაქტიკულად დასავლეთ საქართველოს ეკლესიას თვითონ მხოლოდ ხუთიოდე წლის განმავლობაში მართავდა. დანარჩენ წლებში დასავლეთის ეკლესიას სათავეში ქუთათელი მიტროპოლიტი, აწ უკვე წმინდანად შერაცხული, დოსითეოსი (წერეთელი) ედგა.¹¹ მიუხედავად ამისა, მაქსიმე აბაშიძემ სწორი პოლიტიკური ორიენტაციის არჩევანითა და მხნე, დაუღალავი მონაწილეობით კეთილი კვალი დატოვა ჩვენი ქვეყნისა და ეკლესიის ისტორიაში.

¹¹ მასალები საქართველოს და კავკასიის ისტორიისათვის, ნაკვ. 31, ბ. ლომინაძე, თბ., 1954, გვ. 38.

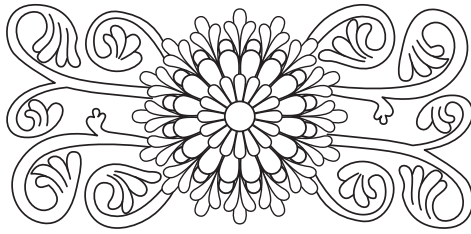
როგორც დიდი ხელოვანის მაღალი სულიერების ჭეშმარიტი მაუწყებელი.

ისე როგორც, ლეონარდო და ვინჩის მიერ შექმნილი, მიუწვდომელი მონა-ლიზა ჯოკონდა ახლაც გვაფიქრებს და გვაღელვებს, ასევე დიდი ლადოს მიერ სულჩადგმული მხატვრული ტილოები, ხუთასი წლის შემდეგაც მოხიბლავენ ჩვენი თანამედროვეობის შორეულ მემკვიდრეებს. ამიტომ არის ლადო გუდიაშვილის შედეგები სრულყოფილად დაფასებული მსოფლიო ხელოვნებაში.

ეს ყველაფერი ახლა, მაგრამ მაშინ?

დემოკრატიული საქართველოს წლებში (1918 წლის 26 მაისიდან 1921 წლის 24 თებერვლის ჩათვლით) შემოქმედებით ასპარეზზე გამოსული ახალგაზრდა ლადო გუდიაშვილის ფერწერულმა ტილოებმა იმთავითვე დაიმკვიდრეს მათთვის შესაფერისი ადგილი ქართულ ხელოვნებაში. სიახლის შემეცნების თვალთახედვით აღიქვეს და ღირსეულად შეაფასეს კიდევ თანამედროვეებმა მხოლოდ ლადო გუდიაშვილისათვის დამახასიათებელი მხატვრული სტილი XX ს-ის ათიანი წლების საქართველოში. მხატვრის უნიკალურობა არსებითად გამჟღავნდა საკუთრივ მისთვის ბოძებული ტალანტიდან მომდინარე ხელწერის თავისებურ მანერაში. შემოქმედებითი ცხოვრების მთელ მანძილზე, ლადო გუდიაშვილს არასოდეს არ უღალატია მისი სულის წიაღში წარმოშობილი მხატვრული სტილისა და ხელოვნების ფორმებისათვის. უნიკალურ ფერმწერს არ ჰყოლია მხატვრობაში წინამორბედები და არც მიმდევარ-მიმბაძველნი. ხელოვნებათმცოდნეობაში თავდაპირველად გამოთქმული იყო შეხედულება, თითქოს ლადო გუდიაშვილს გაეგრძელებინოს ნიკო ფიროსმანაშვილისეული მხატვრული სტილი. მაგრამ ჩემი ღრმა რწმენით, ასეთი შეხედულება შორსაა სინამდვილისაგან. ორივე დიამეტრალურად განსხვავებული ხელწერის მქონე მხატვარია. თითოეული მათგანი თვითნაბადი ხელოვანია ქართული მხატვრობის ისტორიაში. თამამად შეიძლება ითქვას, რომ ლადო გუდიაშვილის ხელოვნებით შექმნილი მხატვრობა, მისთვის დამახასიათებელი სტილითა და გამომსახველობითი მანერით, ერთადერთია მსოფლიოში. და ამიტომაც, მისი ორიგინალურობა მარადიულობითაა შემკობილი.

1918 წლიდან საქართველოს საზოგადოებრივი განვითარების ახალი გეზი დაესახა. ამ დროს დასაბამი მიეცა საზოგადოების თავისუფალ განვითარებას, ეროვნული მეცნიერებისა და ხელოვნების

გულბად ამირანაშვილი

ქაშვეთის ეკლესიის მხატვარი

როგორც ძველი თაობისთვის, ისე ახალგაზრდობისთვის, და საერთოდ ყველასთვის, კარგადაა ცნობილი, თუ ვინ მოხატა ქაშვეთის წმინდა გიორგის ეკლესია.

რუსთაველის გამზირის ამ გამორჩეული მშენებლის შიდა კედლები ფრესკული ხელოვნებით შემოსა ჩვენმა სახელოვანმა მხატვარმა ლადო გუდიაშვილმა. მის მიერ სულჩადგმული საეკლესიო ფერწერა, რომელიც თავის მხრივ მაღალი მხატვრული ღირსებით გამოირჩევა, ყოველთვის გვაკვიფრებს არა მხოლოდ მრავალრიცხოვან მრევლს, არამედ გულის წადილით ეკლესიაში სალოცავად შემოსულ ყოველ ქრისტიანს. სულიერი სიმშვიდე და გაუცნობიერებელი ღელვაც გვეუფლება პირჯვრის გადასაწერად და სანთლის ასანთებად ღმრთის სავანეში მოხვედრილ მორწმუნეებს; ქრისტეს იდეალებით გამსჭვალულნი და ჭეშმარიტი რწმენისადმი ქედმოხრილნი, უპირველეს მზერას მივაპყრობთ წმინდა მარიამისა და ყრმა იესოს თვალწარმტაც ფრესკას, რომელიც ღვთიური მადლით ცხებული სახელოვანი მხატვრის ლადო გუდიაშვილის ჭეშმარიტად უნიკალური ხელოვნების შედეგია. ვუცქერთ ამ შესანიშნავ მხატვრულ ქმნილებას და სულიერად ვმადლდებით; ვუმზერთ მეტყველ ფერწერას და სრულად ვივსებით ღვთისგან მონაბერი სიწმინდით; გულში ვლოცავთ ამ ღვთაებრივი ნეტარების დიდოსტატ შემქმნელს, ნამდვილ ქართველ მამულიშვილს, ჩვენს ძვირფას ბატონ ლადოს!

არა მხოლოდ საეკლესიო ხელოვნების შესისხლხორცებულ ნაწილად ქცეული ფრესკული მხატვრობა, არამედ ლადო გუდიაშვილის ფუნჯით შექმნილი ყოველი შედეგრი, სულდგმულობს ჩვენს ყოფიერებაში. ისინი ქართველ ერთან ერთად იცოცხლებენ მარად,

შემდგომ განვითარებას. ახალი ძლევამოსილებით ერთიანად იფეთქა ეროვნულმა კულტურამ: არქიტექტურამ, მხატვრობამ, მოქანდაკობამ, თეატრალურმა ხელოვნებამ, სწავლა-განათლებამ... საქვეყნო ასპარეზზე გამოჩნდნენ ახალი სახეები, რომლებმაც ახალ საფეხურზე აიყვანეს უძველესი ქართული კულტურა.

მათ შორის იყო ახალგაზრდა ლადო გუდიაშვილიც. და აი, 1919 წელს, გამოშვებულ ქართველ ხელოვანთა პირველი ნამუშევრები. თბილისის სამხატვრო გალერეის კედლები შეივსო ლადო გუდიაშვილის ფერწერული ნამუშევრებით; გამოიფინა დავით კაკაბაძის ქართული ბუნების სილამაზით აღბეჭდილი პეიზაჟები; შალვა ქიქოძის მცირეფორმატიანი ნამუშევრები; მხატვარ დიმიტრი შევარდნაძის ფერებში გამოსახული პორტრეტები; მოსე თოიძის ძველი თბილისის ხედები დახუნძლული აივნებით; გიგო გაბაშვილის შეზარხოშებული ხეკსურები; ქართველი როდენის, მოქანდაკე იაკობ ნიკოლაძის მაღალოსტატობით შესრულებული პორტრეტული ქანდაკებები; დარბაზს ამშვენებდა უსაფლად გაუჩინარებული თვითნასწავლი მხატვრის ნიკო ფიროსმანაშვილის ორი თუ სამი ფერწერული ტილოც. გამოფენაში პირველად მონაწილეობა მიიღეს პირველმა ქართველმა მხატვარმა ქალებმაც: ელენე ახვლედიანმა და ქეთევან მაღალაშვილმა. გალერეაში ჭეშმარიტი ხელოვნების ზეიმი სუფევდა, რაც ყოველ მხანველს აღაფრთოვანებდა.

დიდი მოწონება დაიმსახურა ლადო გუდიაშვილის, დავით კაკაბაძის და შალვა ქიქოძის მხატვრობამ. გადაწყდა, სამივე ხელოვანი მივლინებით გაეგზავნათ პარიზში, ფერწერის ტექნიკაში დახვეწისა და მხატვრული მსოფლმხედველობის გამდიდრების მიზნით. მოგვიანებით, ასეთივე მისიით პარიზში ჩავიდნენ მხატვარი ქალები: ელენე ახვლედიანი და ქეთევან მაღალაშვილი.

ევროპული მხატვრობის მიმდინარეობათა გაცნობის სურვილით შეპყრობილმა ლადო გუდიაშვილმა, დავით კაკაბაძემ და შალვა ქიქოძემ 1919 წლის დეკემბერში შეაბიჯეს საფრანგეთის მიწაზე. პარიზის ნატიფ ხელოვნებათა აკადემიური სკოლის ხელმძღვანელობამ უარი განაცხადა ქართველ სტუმართა მხატვრულ აღზრდაზე. იმ მიზეზით, რომ სამივე ხელოვანი სამართლიანად მიიჩნეეს მათთვის დამახასიათებელი სტილის მქონე უკვე ჩამოყალიბებულ მხატვრებად. მიუხედავად ამისა, ისინი მაინც დატოვეს პარიზში შემოქმედებითი მუშაობის გაგრძელებისა და ევროპულ გამოფენებში მონაწილეობის მიზნით.

პარიზში ჩასული ქართველი მხატვრები დაბინავდნენ მონპარნასის ქუჩაზე. მათი ცხოვრების განუყოფელ ნაწილებად გადაიქცნენ მონმარტრი და მრგვალსახურავიანი კაფე „როტონდა“, სადაც თავს იყრიდა ადგილობრივ და უცხოელ ხელოვანთა მნიშვნელოვანი ნაწილი.

პარიზში გატარებული ახალგაზრდობის წლები ფრანგულ სიზმრად გადაექცა ლადო გუდიაშვილს. მხრებგამლილი ბატონი ლადო მხატვრულ აღმაფრენას განიცდიდა: დაუღალავი შრომით (რაც მას ყოველთვის ახასიათებდა) ერთმანეთზე მიყოლებით იქმნებოდა შედეგები. მის მიერ მაღალოსტატობით შექმნილ ახალ-ახალ ნამუშევრებს თვლა არ ჰქონდა! მის ხელოვნებას აღიარება და დაფასება არ აკლდა...

საქართველოდან გამოყოლილი გულწრფელი მეგობრობა ლადო გუდიაშვილს არ გაუწყვეტია არც დავით კაკაბაძესთან და არც შალვა ქიქოძესთან; მათი მეგობრობა შეავსეს მოგვიანებით პარიზში ჩასულმა ელენე ახვლედიანმა და ქეთევან მაღალაშვილმა. ბატონ ლადოსა და მის ქართველ მეგობრებს ასევე დაუმეგობრდნენ უცხოელებიც: დაუფასებელი ამედეო მოდილიანი და ერთობ შეუცნობელი მხატვრობის შემქმნელი პაბლო პიკასო; ლადოსთან ურთიერთობაში უმწიკვლო მეგობრობით გამოირჩეოდა მწერალი ლუი არაგონი; პარიზში გაიცნო და მეგობრობის ხელი გაუწოდა სიყვარულის მეხოტბე პოეტს სერგეი ესენინს; განსაკუთრებით აფასებდა საქართველოში დაბადებულ და აღზრდილ, იმჯერად პარიზში ჩასულ ვლადიმირ მაიაკოვსკის; ისინი ზშირად სტუმრობდნენ კაფე „როტონდას“, სადაც საუბრობდნენ ხელოვნებაზე, მხატვრობაზე, პოეზიაზე.

უსაზღვრო მეგობრული სიყვარულის ობიექტი იყო ქართველი ხალხის სიამაყე, ჩვენი ძვირფასი ბატონი ლადო.

სამშობლოს ყვილიმა მაინც თავისი გაიტანა და 1926 წელს ლადო გუდიაშვილი დაბრუნდა გასაბჭოებულ საქართველოში. მიუხედავად 30-იან წლებში გამეფებული დევნისა, ლადო გუდიაშვილი ჩვეული სტილით განაგრძობდა მხატვრული ტილოების შექმნას, თავის სულის წარმოსახვას ფერებით მოსავდა, მაგრამ...

აქაურმა საბჭოთა იდეოლოგიამ არ მიიღო ლადო გუდიაშვილის ხელოვნება, როგორც საზღვარგარეთ ნამყოფი ადამიანის და იქაურ კულტურას ნაზიარები პიროვნების მხატვრული შემოქმედება.

ამ ძნელბედობის პერიოდში ლადო გუდიაშვილს მხარში ამოუდგა მოხდენილი გარეგნობის, ძლიერი სულისა და ვაჟკაცური

შემართების ქალბატონი ნინო მგელაძე, რომელიც ლადოს სიცოცხლის ბოლომდე მისი ცხოვრების თანამოზიარე გახდა. რომ არა ქალბატონი ნინო, არ ვიცით, რას მოიმოქმედებდა ერთხანს სასოწარკვეთილი მხატვარი, ჩვენთვის ძვირფასი ლადო გუდიაშვილი!

ლადო გუდიაშვილის ძმის შვილიშვილი დავით გუდიაშვილი მიამბობდა: „მაშინ, ხშირი იყო შემთხვევები, როცა ლადოს და ნინოს სადილად მხოლოდ ორი კარტოფილი ედოთ სუფრაზე. თუ ვინმე მოვიდოდა ამ დროს მათთან, სტუმართმოყვარე ცოლ-ქმარი იმ დღეს მშვივრები რჩებოდა“.

ერთხელ, ჩემთან საუბარში, დავით გუდიაშვილმა გაიხსენა მხატვრის მონაყოლი: „ლადო გუდიაშვილი თავისთან დაიბარა ლ. პ. ბერიამ, და განუმარტა, თუ რა უნდა ეხატა მას.

„გთხოვთ, ვლადიმირ დავიდოვიჩი, დახატოთ საბჭოთა სინამდვილე! — აუხსნა ლ. პ. ბერიამ მასთან გამოძახებულ მხატვარ ლადო გუდიაშვილს. — უნდა დახატოთ მუშა, თუ როგორ შრომობს დაზღასთან ქარხანაში; უნდა დახატოთ გლეხი, თუ როგორ ამუშავებს საკოლმეურნეო მინდვრებს და მოჰყავს მოსავალი; ქარხანაც, ფაბრიკაც და საძოვრებიც უნდა დახატოთ! მოკლედ ყველაფერი, რაც თანამედროვე სინამდვილეა! რაც საბჭოთა ხალხის თვალწინ ვითარდება და სახეს იცვლის! თქვენი მხატვრული თემის დედააზრი უნდა გახდეს სოციალიზმის აშენება ქალაქად და სოფლად! — განუმარტა ლ.პ. ბერიამ და დაუმატა: — აი, რა უნდა იყოს თქვენი მხატვრობის მთავარი თემატიკა! მაშინ დაგაფასებთ პარტია და ხალხიც!“

„მე არ შემიძლია დავხატო ის, რაც თქვენ ბრძანეთ, — უთხრა პასუხად ლადო გუდიაშვილმა და განაგრძო: — მე, ჩემი შთაგონებით ვხატავ, ვხატავ იმას, რაც ჩემს სულიერ წარმოსახვაშია; ჩემი ხელწერით შემუშავებული მხატვრული სტილი მამოძრავებს, ჩემ მიერ არჩეულ ერთადერთ გზაზე. ამ გზიდან არასოდეს არ გადამიხვევია, და არც არასდროს ვუღალატებ არჩეულ გზას, დარჩენილი ჩემი სიცოცხლის მანძილზე, რანაირადაც არ უნდა მიჭირდეს ჩემს სამშობლოში.“

ქალბატონი ნინოს დაუღალავი შრომისა და გარჯის შედეგად ლადო გუდიაშვილს არასოდეს არ გაუგდია ხელიდან სანუკვარი ფუნჯი. ბატონი ლადო დილაადრიან შედიოდა საღებავების სურნელებით გაჟღენთილ ოთახში და მხოლოდ დღის შუქზე, დაბინდებამდე თითქმის შეუსვენებელი შრომობდა. სულიერ შევებას გრძნობდა ყოველთვის, როცა მის მიერ გასმული ფუნჯით იქმნებოდა ტი-

ლოზე გადასული სიცოცხლე!

* * *

1947 წელი. გაკვეთილების დამთავრების შემდეგ ჩავიბრინე ხელოვნების მუზეუმ „მეტეხში“, სადაც მამაჩემი — შალვა ამირანაშვილი მუშაობდა. მაშინ მუზეუმი „მეტეხი“ მოთავსებული იყო საქართველოს მუზეუმის შენობის ქვედა ნაწილის მეორე სართულზე, სადაც რამდენიმე ოთახი ეკავა. ბავშვობიდან ნათლად მახსოვს მეორე სართულის დერეფნის იატაკზე მწყობრად დაგებული სიყვითლე-გადაკრული თეთრი კაფელი. შენობაში შესულს, შემთხვევით შემომეყარა სიძველეთა განყოფილების (სეიფი) გამგე, სასიამოვნო შესახედაობის ხანში შესული ბრვე მამაკაცი, ბატონი იროდიონ სონდულაშვილი, თავზე ზუსტად მორგებული განუყრელი ნაბდის ქუდით. მე და ჩემი ძმა ხშირად დავდიოდით მუზეუმში მამასთან და ძალაუნებურად თანამშრომლებიც გვიცნობდნენ. ბატონი იროდიონი ხელის სწრაფი მოძრაობით წამწვდა ქეჩოში და ჩემდა მოულოდნელად შემაჩერა. წამით შემომხედა მომლიმარი გამომეტყველებითა და სიცოცხლის ხალისით აციმციმებული თვალებით. ხანდაზმულობის მიუხედავად ის იყო ბეჭებში ვაჟკაცურად გასწორებული, პორტრეტული ქანდაკების სახის უმშვენიერესი მოხუცი. ჩემთავად, ყოველი შეხვედრის დროს, მას ნამდვილად აღვიქვამდი საკუთარ პაპად. იგი დაიხარა, თმებზე ლოყით მომიალერსა, შემდეგ ხელი მხარზე გადამხვია და რომელიღაც ოთახის კარი შეაღო. ყოველთვის თვალს მჭრიდა და იმ დღესაც, ღია კარებში შეჩერებულს, თვალი მომჭრა ნათელმა სახემ უღამაზესი ქალბატონის მაკა ნაკაშიძისა. მორიდებულად მივესალმე და მამას გადავხედე: იგი საწერ მაგიდასთან იჯდა და თავჩაქინდრული წერდა.

ქალბატონ მაკა ნაკაშიძის სასიამოვნო ნაცნობობა რატომღაც გადამეზარდა დედამისის, საბავშვო მწერალ ნინო ნაკაშიძის წიგნების სიყვარულში. ქალიშვილთან სწორედ ამ ნაცნობობის წყალობით გადაკითხული მქონდა დედამისის მოთხრობები, რომელთაგან „უღუ და თეთ“ მეტად მომწონდა. ნინო ნაკაშიძესთან სტუმრად ვყავდი ერთხელ მამას, და ამიტომაც ძალიან მსიამოვნებდა მის მაკა ნაკაშიძესთან ურთიერთობა. ყოველთვის დედაშვილურ გრძნობას მიღვივებდა მაკა ნაკაშიძის სათნო პიროვნება. თვითონ მუდამ მესაუბრებოდა თავდაჭერით, თითქოს შორიდან, ყოველგვარი ემოციური გრძნობის გარეშე, მეპასუხებოდა როგორც უფროსი ადამიანი

ვილაცის ბავშვს, რაც მომეტებულ წყენას იწვევდა ჩემში.

ცოტა ხანიც კი არ იყო გასული, რომ მამა წელში გასწორდა, საწერი კალამი მოათავსა მაგიდაზე, დაწერილ ფურცლებს ერთად მოუყარა თავი და მაგიდის შუა უჯრაში შეაწყო. შემდეგ წამოდგა და მითხრა:

— ამჯერად შინისკენ ფეხით წავიდეთ.

გამოვედით ლადო კეცხოველის ქუჩაზე (რომელსაც ახლა ლადო გუდიაშვილის სახელი აქვს მიკუთვნებული) და ქაშვეთის ეკლესიისკენ გავემართეთ. ქუჩაში რაღაცას მეუბნებოდა, რაც სანახევროდაც არ მესმოდა. ეკლესიის ეზოში რომ შევედით, „შენ აქ დამიცადე“, მითხრა კატეგორიულად. „არა“, ვუპასუხე თამამად, „მეც შემოგყვები ეკლესიაში!“, დავუმატე და თვალი შევაავლე მამის სახეს. „კარგი“, ჩემთვის მოულოდნელად დამეთანხმა და გარკვევით მითხრა: „ოღონდ ფეხაკრეფით, და არავითარი ხმაური არ გაბედო!“, ბრძანებით დამიბოლოვა სათქმელი. თავისქნევით დავეთანხმე და ორივე მორიდებული ნაბიჯებით ავეყვით ეკლესიის სამხრეთ კარებისკენ ამავალ კიბეებს. სრულიად გასუსულებმა ნელი მოძრაობით ბოლომდე შევადეთ ნახევრადღია კარები. ფრთხილად და მორიდებითაც მივედით ეკლესიის ცენტრალურ ნაწილამდე და დავდექით ზუსტად თაღქვეშ. ნელი მოძრაობით თვალი შევაავლე ეკლესიის შიდა სივრცეს, რომლის კედლები შეფენილი იყო ახალდახერხილი სურნელოვანი თეთრი ფიცრებით. ხარაჩობად ახუნძლული ფიცარნაგის სართულები ერთმანეთს უკავშირდებოდნენ ნახევრად დამრეცი მისადგმელი ვიწრო კიბეებით. დაფიცრულ წყობას მზერით ავეყვი მალლა და მალლა; ხარაჩოს ზედა ფიცარნაგზე თვალი მოგკარი კაცს, რომელიც ხელის ნელი მოძრაობით ხატავდა. წამიერ მამას გავხედე; მან კი ტუჩებთან მიტანილი საჩვენებელი თითით მანიშნა, ჩუმიად ვყოფილიყავი. შავ ხალათში შემოსილ მხატვარს, ნახევართაღისებრ ჭერზე რკალი გამოჰყავდა; მეორე ხელში პალიტრა ეჭირა; იქვე იდგა მცირე ზომის კასრიც, საიდანაც სხვადასხვა ზომისა და სისქის ფუნჯისტარები იმზირებოდნენ. იმდენად მალლა იდგა ჩემთვის უცნობი მხატვარი, რომ მის ცქერაში მოულოდნელმა ჟრუანტელმა დამიარა, გონება ფიქრით დამიმძიმდა, რაიმე ხიფათი არ შემთხვეოდა მას. მხატვარი საერთოდ ვერ გრძნობდა სიმაღლეს; ფუნჯის ყოველ მოსმაზე მოხდენილად თავს ოდნავ უკან გადახრიდა და ფაქიზი მოძრაობით გამოყვანილ შტრიხს აკვირდებოდა.

„ყოველდღე მინდა მარიამის ფრესკა!“ ოდნავ გასაგონი ხმით

წამწურჩულა მამამ და ისევ ზემოთ მიაპყრო მზერა. ორივე, გაცებულები ვადევნებდით თვალს, თუ როგორ ივსებოდა ფერებით ღმრთისმშობლის ღვთიური სახე. ასე ხმაამოუღებელივ დიდხანს ვიდექით. მხატვარი გულდასმით აკვირდებოდა მის მიერ მოხატულ ყოველ ნაწილს; შემდეგ საღებავით გაჟღენთილი ფუნჯები წყლიან კასრში მოათავსა და ნელი მოძრაობით ჩამოსვლა დაიწყო. ფიცარნაგ სართულებს შორის ჩადგმულ კიბეებზე მხატვარი ფრთხილად და ოსტატურად მოძრაობდა. ეტყობოდა, რომ ამ კიბეებზე ასვლა-ჩამოსვლა ბევრჯერ უხდებოდა, არავითარი შიშის გრძნობა! ფეხით იატაკს რომ შეეხო, ნელი სვლით უკანდახევა დაიწყო, ისე რომ ახალმოხატული ნაწილისათვის თვალი არ მოუშორებია.

ჩვენ, მისთვის შეუმჩნეველი მოძრაობით განზე გავდექით და გზა დავეთმეთ ზურგით მომავალ მხატვარს. მხატვარი ვერც ამჩნევდა, ვინმე თუ იყო მის გარდა იქ. აღმოსავლეთ შიდაფასადს კარგა მანძილით დაშორდა, ისე, რომ ყოველდღე მინდა მარიამის ფრესკისათვის თვალი არ მოუშორებია და უკვე წინსვლა დაიწყო. აყუდებულ კიბესთან რომ მივიდა, თვალი შემოავლო ეკლესიის შიდა სივრცეს. მხატვრის თვალსაწიერში ჩვენც აღმოვჩნდით. უცებ გამოერკვა და სახეზე სიამოვნება აჭებელდა. მოგვიახლოვდა, შალვას ხელი ჩამოართვა, მე კი ღიმილით მომესალმა.

— ჩემო შალვა, მიმართა ლადო გუდიაშვილმა შალვა ამირანაშვილს, სულიერ სიამოვნებას მეგვრის საეკლესიო მხატვრობის შესრულება, რაც თითქოს ჩემი ცხოვრების ნაწილად გადამექცა. ალბათ ეს ასეც არის, რადგან ფუნჯის ყოველ მოძრაობაზე სიწმინდე მეუფლება და ღვთიური ძალით ვივსები. ეს ჩემგან დამოუკიდებლად ხდება, თითქოს-და ციხე მოვლენილი ანგელოზი მაძლიერებს. ვგრძნობ, ეკლესიის შიდა სივრცე როგორ ივსება ჩემი მხატვრობით, ჩემი შთაგონებით სულჩადგმული ფრესკებით. თვითონვე მამოძრავებს ის ძალა, რაც ჩემს ცნობიერებაში ვლინდება. სამუშაოს ნახევარზე მეტი შესრულებული მაქვს, ცოტაც და, მთლიანად მექნება მოხატული ეკლესია წმინდანებით, რაც ჩვენი ყოფიერების წამმართველ ძალად მესახება! ფუნჯის რამოდენიმეჯერ მოსმის შემდეგ ჩამოვდივარ ძირს და შორიდან შევცქერი ჩემს ნამუშევარს. თან, მომდევნო სამუშაოსათვის შტრიხებს ვლამბავ გონებით და შესატმასნი ფერების ტონალობას ვირჩევ. შემდეგ ავდივარ და ვაგრძელებ მოხატვას. ძნელი სამუშაოა იმ მხრივ, რომ დღეში 15-ჯერ, ან მეტჯერ მიხდება ასვლა-ჩამოსვლა. აქ, ხარაჩომსვლელს მეძახიან!

არ მწყინს, პირიქით, მიხარია კიდევ. ფიზიკურადაც გავძლიერდი. საღებავებით შემკული შტრიხები სხვადასხვა ტონალობით ჩანან ახლოდან და შორიდან. ვხატავ ისე, როგორც ჩემი გრძნობა მკარნახობს, ჩემი შთაგონებით, ჩემი სტილით...

— ნუ ჩქარობ, ჩემო ლალო, ჩამოართვა სიტყვა შალვამ, საეკლესიო ფერწერა სიღინჯეს და საეკლესიო მხატვრობის ცოდნას მოითხოვს; შენ არც ერთი გაკლია და არც მეორე. შენზე უკეთესი ფერმწერი ამჟამად არავინაა; ამ საქმეში საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის კალისტრატე ცინცაძის რჩეული ხარ; იგი ენდო შენს მხატვრულ ოსტატობას და მან მოგანდო ღვთაებრივი საქმე; საერთოდ კი, შენი ხელოვნებით ვამაყობ ყველგან, სადაც შენი ნიჭის შეფასების საშუალება მეძლევა; და მაინც, ამ ძნელბედობის ჟამს, შენს ხელოვნებას ცოტა ჰყავს დამფასებელი; მჯერა, მოვა დრო და, შენით და შენი მხატვრობით იამაყებს ქართველი ერი.

— შენი ვაჟიშვილი რა მიდრეკილებიანაა, უყვარს ხატვა? — მოულოდნელი შეკითხვით მიმართა ლალომ შალვას.

— რაიმე მიდრეკილება ჯერ მაგისთვის არ შემიმჩნევია! — წყნარად მიუგო შალვამ და გადმომხედა.

— მაგის ასაკში მხატვრობით ვიყავი გატაცებული, — წარმოთქვა ლალო გუდიაშვილმა და გონებით, სადღაც, წლების მიღმა გაიხედა; ერთხანს დადუმდა კიდევ და ფიქრებში გადაეშვა; ჩვენ გაყურებულები, თითქმის გაუნძრევლად ვიდექით. შემდეგ შემფოთებული გამოერკვა, ისე თითქოს ჩვენ გაგვეგოს, თუ რას ფიქრობდა, და დიდი ხნის წინ ნათქვამს მკვირცხლად დაუმატა:

— ფრესკები მაღლით მეძახიან! ალბათ, დროა, მივხედო საქმეს! და ხელის ჩამორთმევით დაგვემშვიდობა ორივეს.

ბატონი ლალო ერთწამს კიდევ მიაცქერდა ფრესკას და აუჩქარებელი მოძრაობით დაიწყო კიბეზე ასვლა. ჩვენ ერთხანს ვუყურეთ ცისკენ მოძრავ ბატონ ლალოს, შემდეგ კი აუჩქარებლად გამოვედით ქაშვეთის წმინდა გიორგის ეკლესიიდან. შთაბეჭდილებით დატვირთულები, სულიერი განცდებით აღქმული სამყაროდან უეცრად გამაყრუებელი ხმაურით სავსე რუსთაველის გამზირზე მოვხვდით.

მამაჩემი გზადაგზა მე მელაპარაკებოდა, რადგან ჩემს მეტი მსმენელი არავინ ყავდა; მე კი, ბედს მორჩილად შერიგებული, შეპასუხების გარეშე ვუსმენდი.

— თავისებური მანერის მხატვარია ლალო გუდიაშვილი; საფრანგეთიდან ჩამოსვლის შემდეგ, სადაც ქუხდა მისი ხელოვნება, საქა-

რთველოში დამფასებელი თითქმის არ აღმოუჩნდა; მისი მხატვრობის თემატიკა პოლიტიკურ სარჩულში მოაქციეს და მისი ნახატებიდან უმრავლესობა საბჭოური ცხოვრებისათვის მიუღებლადაც კი ჩათვალეს; გაივლის დრო და ლალო გუდიაშვილის დიდებულ მხატვრობას აუცილებლად ეყოლება დამფასებელი!“

და მართლაც, XX ს-ის 50-იანი წლების მეორე ნახევრიდან ერთბაშად დაიჭექა ლალო გუდიაშვილის სახელმა. აღორძინდა იმ ლალო გუდიაშვილის სახელი, რომელსაც ქაშვეთის წმინდა გიორგის ეკლესიის მოხატვა შუა გზაზე შეაწყვეტინეს, ფრესკები დაუწუნეს, კომუნისტური პარტიის რიგებიდან გარიცხეს და სამხატვრო აკადემიაში ლექციების კითხვაც აუკრძალეს; რაც მოხდა 1947 წელსვე. ათი წლის შემდეგ ლალო გუდიაშვილის ხელოვნება კვლავ გაიხსენეს. ამ პერიოდიდან მოყოლებული მის მხატვრულ გალერეას მნახველი არ აკლდა: არც ხელოვნების მუზეუმის დარბაზებში, სადაც უმეტესწილ შემონახულია მხატვრის ადრინდელი პერიოდის ფერწერა და არც მისს სახლ-მუზეუმში, რომელიც ყოველდღე სავსე იყო სტუმრებით, განსაკუთრებით უცხოეთიდან.

ლალო გუდიაშვილთან მისულ ყოველ სტუმარს, გაბრწყინებული სახით ხვდებოდა მხატვრის უძვირფასესი მეუღლე ქალბატონი ნინო. იგი ყოველ დაინტერესებულ დამთვალეიერებელს გულწრფელ მეგზურობას უწევდა. მოხიბლული სტუმრები აღტაცებას ვერ ფარავდნენ! ბოლოს, სტუმრებთან გამობრძანდებოდა ჩვენი ძვირფასი ბატონი ლალო, გულთბილად და ხელის ჩამორთმევით მიესალმებოდა ყველას სათითაოდ.

შემდეგ, ქალბატონი ნინოს თხოვნით, სტუმრები შემოუსხდებოდნენ დიდ ოთხკუთხა მაგიდას, რომელსაც ყოველთვის ამშვენებდა სპეციალურად ლალო გუდიაშვილის ოჯახისთვის დაწურული და სუფრაზე ორი თეთრი ხელაღიშ შემოდგმული ღია და მუქი შეფერილობის კახური ღვინო; ასევე: უზარმაზარი ოთხკუთხა ფორმის, კრემის ჩუქურთმებით გაწყობილი, თეთრად მოელვარე, მადისმომგვრელი ტორტი; ასევე: უშველებელი მრგვალი ფორმის, ღია ოქროსფერი ნიგვზით და ფხვიერი მუქი შოკოლადით თავმოყრილი, დანახვისთანავე დაუოკებელი მადის აღმძვრელი მეორე ტორტი; ყველგან, სადაც კი ჩასადგამი ადგილი იყო, სუფრის მშვენებას ხელს უწყობდნენ ნაირ-ნაირი ფორმისა და შეხედულობის სურნელოვანი ნამცხვრები. სამეფო სუფრა იყო გაშლილი გუდიაშვილებთან მისული განურჩევლად ყოველი სტუმრისათვის; ამას-

თან, გაცემას იწვევდა ბატონი ლადოსა და ქალბატონი ნინოს გულწრფელი მიპატიჟება სუფრასთან და გულუხვი მასპინძლობა, რაც იმ დღიდანვე სანატრულ მოგონებად თუ სიზმრად გადაიქცეოდა იქ დამსწრე ყოველი ადამიანისთვის.

თვალნათლივ მახსოვს ბატონ ლადო გუდიაშვილთან სტუმრობა.

გაზაფხულის ერთ მშვენიერ დღეს, მე და ჩემს მეგობარს, ორ პროფესიას (ირანის ისტორიასა და მხატვრობას) დაუფლებულ მანანა გაბაშვილს, საფრანგეთიდან გვესტუმრა აღმოსავლეთმცოდნე მეცნიერი, და ლადო გუდიაშვილის ხელოვნების მოტრფიალე ფილიპ ჟინიო. მან დაწვრილებით იცოდა ქართველი მხატვრის პარიზული ვოიაჟი და ისტორიული კაფე „როტონდა“, რომელიც ევროპულ ხელოვნება ბუდედ იყო მიჩნეული. მე და მანანა ვმასპინძლობდით პარიზულ სტუმარს. ფილიპ ჟინიო მივიყვანეთ ხელოვნების მუზეუმში: დავათვალიერებინეთ ქართული ოქრომჭედლობის ნიმუშები და ლადო გუდიაშვილის ფერწერა. შემდეგ კი, ფეხით გაუყევით ლადო გუდიაშვილის სახლ-მუზეუმისაკენ მიმავალ ქუჩას. საგამოფენო დარბაზში შესვლისთანავე ფრანგი სტუმარი გააოცა კედლებზე შეკიდულმა დიდი ფორმატის მხატვრულმა ტილოებმა. ლადო გუდიაშვილისათვის დამახასიათებელი ხელწერით შესრულებულმა ნამუშევრებმა, უსაზღვროდ აღაფრთოვანა ხელოვნების მოტრფიალე და ევროპული იმპრესიონისტული მხატვრობის შესანიშნავი მცოდნე, ფილიპ ჟინიო.

ბატონ ლადოს გამობრძანება დარბაზში და ფრანგ სტუმართან მისალმება თეატრალურ წარმოდგენას ჰგავდა. ფილიპ ჟინიომ ითხოვა, და ლადო გუდიაშვილთან ერთად კიდევ ერთხელ დაათვალიერა მხატვრის დარბაზი. ისინი დიდხანს გაჩერდნენ ამედეო მოდილიანის ორ მცირეფორმატიან ნახატთან, რომელიც 1920 წლის დასაწყისში ფრანგმა მხატვარმა უსახსოვრა ქართველ მხატვარს. უსაზღვროდ მესიამოვნა, როდესაც მოდილიანის ორ სურათთან მდგარ ბატონ ლადოს და მესიე ფილიპის ფრანგულ დიალოგს მოვკარი ყური. ისინი გულთბილად და ტკბილად საუბრობდნენ, უღიმოდნენ და სიტყვებით ეფერებოდნენ ერთმანეთს; ორივემ გაიხსენა ხელოვნებათა საყვარელი კაფე „როტონდა“; ბატონი ლადო დიდი აღტაცებით უყვებოდა სასიამოვნო სტუმარს ევროპაში გატარებული წლების შესახებ. ჩვენ სუფრასთან ვიყავით მიპატიჟებულები და ფეხზე მდგარნი მათ ვუცდიდით. ისინი ხელიხელგადახვეულები გამოემართნენ გაწყობილი სუფრისკენ. უნებურად გავხედე ბატონ ლადოს, რომლის თვალეშიც სიამოვნების ცრემლები ლივლივებდნენ.

როგორც ყოველთვის, ახლაც მშვენიერი და დიდებული იყო სუფრა. ლადო გუდიაშვილის ხელოვნების მოტრფიალე ფრანგი მეცნიერი თვითნებურად თამადის როლში მოგვევლინა. მან ბრწყინვალე სიტყვებით შეამკო ქალბატონი ნინო და ბატონი ლადო, ქართველი ხალხი და ფრანგი ხალხი, ლადო გუდიაშვილის მხატვრობა და ფრანგი მხატვრების ხელოვნება...

გამომშვიდობებისას, მადლობის ნიშნად ფილიპ ჟინიო დაპირდა გუდიაშვილებს, როგორც კი ჩავიდოდა პარიზში, მივიდოდა კაფე „როტონდაში“ და ბურგუნდიული ღვინით შესვამდა დიდი ლადო გუდიაშვილის სადღეგრძელოს!

ალბათ, ეს ასეც მოხდებოდა!

* * *

P.S. ლადო გუდიაშვილი შალვა ამირანაშვილის შესახებ:

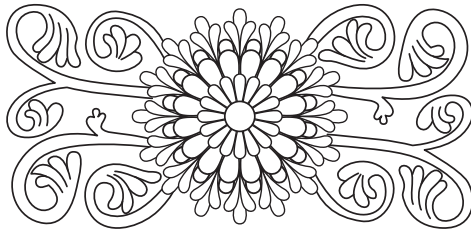
„მრავალი წლის მეგობრობა მაკავშირებს მე შალვა ამირანაშვილთან, დიდი სულია და მდიდარი სულიერი კულტურის ადამიანთან...

როგორც ცნობილია, ქაშვეთის კედლის მხატვრობა არ გაუმეორებია არც ერთ სხვა მხატვარს. შალვამ მომანდო მე, აღმედგინა კედლის ეს მოხატულობანი, და ამრიგად, გასდო ხიდი ძველ და თანამედროვე ქართულ ხელოვნებაში.

რაც შეეხება ჩემდამი მის პირად დამოკიდებულებას, იგი იმსახურებს გულწრფელ მადლიერებას. შალვა მუდამ მხარში მედგა, ჩემი სიცოცხლისათვის უმძიმეს წუთებშიც კი. იგი დამეხმარა, რათა ჩემი ხელოვნება, უაღრესად პირადული და ინდივიდუალური, გამეტანა მსოფლიო სარბიელზე...“

გამოყენებული ლიტერატურა

1. შ. ამირანაშვილი, გამოჩენილი ქართველი მხატვარი ლადო გუდიაშვილი. იხ. გაზ. ლიტერატურული საქართველო, №3, 1965 წ.
2. კრებული: ლადო გუდიაშვილი, თბ., 1966.
3. ი. მოსეშვილი, ლადო გუდიაშვილი (ცხოვრება, შემოქმედება, განსჯანი), თბ., 1988.
4. М. Эбралидзе, Ладго Гудиашвили в Париже, см. газ. Головинский проспект, №21, 1990.
5. შალვა ამირანაშვილი — 110. ბიბლიოგრაფია. შეადგინეს: ლ. მელიქიშვილმა და ჯ. ამირანაშვილმა, რედაქტორი: ი. არსენიშვილი, თბ., 2009.

გვანცა კოკლატაძე

**ბიზანტიური რენესანსის
იდეოლოგიური საფუძვლები**

მეცნიერებაში ცნებანი — ჰუმანიზმი და რენესანსი ერთმანეთს იმთავითვე მჭიდროდ დაუკავშირდა, რადგან რენესანსის მკვლევართა უმრავლესობის აზრით, ამ ისტორიულ-კულტურულ მოვლენას, რომელმაც კაცობრიობის ისტორიაში მთელი ეპოქა შექმნა, იდეოლოგიურ საფუძვლად სწორედ ჰუმანიზმი უდევს.

თავისთავად არც ჰუმანიზმისა და არც რენესანსის ცნებათა ობიექტური შინაარსის დადგენა არავითარ სიძნელეს არ წარმოადგენს; სიძნელეს ამ შემთხვევაში, ისევე როგორც საერთოდ ჰუმანიტარულ მეცნიერებაში, განსხვავებით ე. წ. ზუსტ მეცნიერებათაგან, სადაც ეს ნაკლებად დასაშვებია, ამ ცნებათა მიმართ მკვლევართა სუბიექტური დამოკიდებულება ქმნის. ობიექტურადაც და თავდაპირველი მნიშვნელობითაც ჰუმანიზმი იგივე კაცთმოყვარეობაა, რომელიც ადამიანის ღირსებისა და უფლებების პატივისცემას, მისი პიროვნების ღირებულების აღიარებასა და მისი კეთილდღეობისა და ყოველმხრივი განვითარებისათვის ზრუნვას გულისხმობს. ჰუმანიზმის ამგვარი გაგება საყოველთაოდაა აღიარებული და დავას არ იწვევს; ამ საკითხთან დაკავშირებით წარმოშობილ დავასა და აზრთა სხვადასხვაობას სუბიექტური მიზეზი აქვს, კერძოდ, ვის როგორ ესმის და რა შინაარსს დებს ზემოთ ჩამოთვლილ ღირებულებებში.

ბუნებრივია, რენესანსის მსოფლმხედველობრივი საფუძვლის — ჰუმანიზმის სხვადასხვაგვარი გაგება, თავად რენესანსის, როგორც განსაზღვრული კულტურული მოვლენისადმი განსხვავებულ მიდგომათა მიზეზი ხდება.

მეცნიერებაში ძირითადად დომინირებს შეხედულება, რომლის

მიხედვითაც ანტიკური კულტურის აღორძინება ანუ რენესანსი საერთოდ კულტურის წინსვლასა და განვითარებას ნიშნავს. მაგრამ არსებობს საპირისპირო შეხედულებაც, რომელიც, მართალია, შედარებით ნაკლებადაა გაზიარებული, მაგრამ საფუძვლიანობის გამო არა მხოლოდ არსებობის უფლება აქვს, არამედ დარწმუნებული ვართ, რომ შემდგომი კვლევა-ძიებით უფრო დასაბუთებულ სახეს შეიძენს და მომხრეთა რიცხვიც გაუმრავლდება.

როცა ჰუმანიზმსა და რენესანსზე ლაპარაკობენ, ძირითადად დასავლეთ ევროპას, კერძოდ, XIV-XV სს-ის იტალიურ კულტურას გულისხმობენ და აღმოსავლეთ რომის იმპერიაში მის არსებობას კითხვის ქვეშ აყენებენ, თუმცა ზოგიერთ ბიზანტიელ მოღვაწეს ჰუმანიზტად მიიჩნევენ და იმასაც აღნიშნავენ, რომ დასავლეთ-ევროპული ჰუმანიზმისა და რენესანსის იდეოლოგიური ფესვები სწორედ მათ ნააზრევში უნდა დაიძებნოს. მაგალითად, ცნობილი ბიზანტოლოგი კარლ კრუმბახერი, რომელიც აღმოსავლეთ რომის იმპერიაში იტალიური რენესანსის ანალოგიური მოვლენის არსებობას გადაჭრით უარყოფდა, ფიქრობდა, რომ, მართალია, უშუალოდ დასავლეთევროპული ჰუმანიზმის წინა სკოლა (Vorschule) პალეოლოგოსთა ეპოქაში შეიქმნა, მაგრამ მას სათავე ბევრად უფრო ადრე დაედო და ვისაც მისი ისტორიის დაწერა სურს, იგი მოსხობოქლოსიდან, პლანუდადან (XIII-XIV სს), ფსელოსიდან (XI ს.), არეთადან და ფოტიოსიდან (IX ს.) უნდა დაიწყოს.¹

აქვე შევნიშნავთ, რომ ან კონტექსტში კაპადოკიის კესარიის მთავარეპისკოპოსის არეთასა და განსაკუთრებით მისი მასწავლებლის, კონსტანტინეპოლის წმინდა პატრიარქის ფოტიოსის მოხსენიება შეცდომაა, რადგან ფოტიოსის სამეცნიერო მოღვაწეობა ერთმნიშვნელოვნად იყო მიმართული არა ანტიკურობის აღორძინების, ან მისი ქრისტიანობასთან აღრევა-შერწყმისაკენ, არამედ ანტიკური კულტურული მემკვიდრეობის, როგორც საერთოდ კულტურის ისტორიაში ერთი უმნიშვნელოვანესი ეტაპის, შესწავლისაკენ. ამდენად, ფოტიოსი შუა საუკუნეების რენესანსის სათავეებთან კი არ დგას, არამედ იმ ტრადიციის გამგრძელებლად გვევლინება, რომელიც ბასილი დიდმა, და საერთოდ, კაპადოკიურმა სკოლამ დაამკვიდრა და რომელიც აღმოსავლეთის მართლმადიდებელმა ეკლესიამ არა მხოლოდ წარმართულ, არამედ საერთოდ, არაქრისტიანულ კულტურებთან ურთიერთობისას სახელმძღვანელო პრინციპად

¹ Krumbacher K., Geschichte der byzantinischen Literatur, München, 1897, s. 501.

გაიხადა (ხელოვნების ნაწარმოები, რომელიც ზნეობრივ იდეალებს ქადაგებს და ასწავლის, დამოუკიდებლად იმისაგან, რომელი კულტურის კუთვნილებაა, ქრისტიანისათვის არა მხოლოდ მისაღები, არამედ სასარგებლოცაა).

ზოგიერთი მკვლევარი საპირისპირო თვალსაზრისს იცავს და თვლის, რომ ბიზანტიკაში ანტიკურობის ჭარბი დოზით გამოყენება მოხდა, რამაც მის კულტურას შემოქმედებითი ძალა მოაკლო და იგი უნაყოფო გახდა.² ამ დასკვნას მხოლოდ საერო, განსაკუთრებით იმ ლიტერატურული ძეგლების მიმართ ვიზიარებთ, რომლებიც სწორედ ე. წ. რენესანსის ეპოქაში შეიქმნა, როცა მკვლევართა მიერ ჰუმანიზტად აღიარებული ბიზანტიელი მოღვაწის ნიკიფორე გრიგორას თქმით, ხანგრძლივი პერიოდი კულტურის დაცემისა და ჩაკვდომისა (nekrowsi~) ანტიკურობის კულტურულ ტრადიციათა აღორძინებამ (ahnabiws~) შეცვალა,³ მაგრამ ვერავითარ შემთხვევაში ვერ გავიზიარებთ, როგორც უმდიდრესი და უმშვენიერესი ბიზანტიური სასულიერო მწერლობისა და მისი მრავალფეროვანი დარგების, ისე ბიზანტიური ქრისტიანული ფერწერისა და არქიტექტურის მიმართ.

სხვათა აზრით, ბიზანტიური ჰუმანიზმისა და რენესანსის შესწავლისას სირთულეს ის ქმნის, რომ ბიზანტიელებს არასოდეს გაუწყვეტიათ კავშირი ანტიკურ ტრადიციებთან, და სწორედ აქედან გამომდინარე ჭირს ერთი გარკვეული პერიოდის გამოყოფა, რომელსაც ჰუმანიზმისა და რენესანსის ეპოქას ვუწოდებდით. სწორედ ასე ფიქრობდა ა. ჰაიზენბერგი, რომელიც აღ. რომის იმპერიაში ძველი კულტურის სრული უწყვეტობის — კონტინუიტეტის კონცეფციას უჭერდა მხარს.⁴ შემდეგში ეს თვალსაზრისი განავითარა ო. დემუსმა, რომელიც რენესანსის ბიზანტიკაში „უწყვეტი ელინისტური ტრადიციების შიგნით“ პერიოდულად ამ ტრადიციათა ერთგვარ შედეგება-შესქვლებას უწოდებდა და ამგვარად მის პერმანენტულობასა და მრავალგზისობას აღიარებდა.⁵

მეოცე საუკუნის მეორე ნახევრის ბიზანტოლოგიაში ბიზანტიური მრავალგზისი რენესანსის თეორიამ მრავალი გამგრძელებელი იპოვა. მაგ., პ. ლემერლი ოთხ ბიზანტიურ რენესანსზე საუბრობს,

² Neumann C., Byzantinischen Kultur und Renaissance _ kultur. HZ, 1903, Bd. 91, S.215-232.

³ Niceforo Gregora, Fiorento o intorno alla Sappienza. A cura P. L. M. Leone, Napoli, 1975, p. 58-59; 88-106.

⁴ Heisenberg A., Das Problem der Renaissance in Byzant. HZ, 1926, Bd. 133, S. 394-395.

⁵ Demus O., Die Rolle der byzantinischen Kunst in Europa. LÖBC, 1965, 14, S. 141.

რომელთაგან პირველს ფოტიოსს, არეთა კესარიელსა და ლეონ მათემატიკოსს უკავშირებს (თუ რამდენად შეიძლება ფოტიოსისა და არეთა კესარიელის რენესანსის საფუძვლის ჩამყრელებლად დასახელება, ზემოთ უკვე აღნიშნული გვექონდა); მეორე რენესანსი, მისი აზრით, მიქაელ ფსელოსსა და იოანე იტალოსს უკავშირდება, მესამე — მაქსიმე პლანუდას, ტრიკლინიუსსა და ზორტასმენს (XIII-XIV სს.), ხოლო მეოთხეს იგი პლითონის სახელს უწოდებს.⁶ რაც შეეხება საკუთრივ ჰუმანიზმს, ეყრდნობა რა თავისსავე თვალსაზრისს ბიზანტიური კულტურის ისტორიაში რენესანსის ოთხგზის არსებობაზე, ლემერლი ასკვნის: „თავისი ხანგრძლივი არსებობის განმავლობაში ბიზანტიამ ორი ჰუმანიზმი იცოდა: ჰუმანიზმი ჯვაროსნულ ლაშქრობებამდე, რომლის დასაწყისიცა და აყვავებაც IX-X სს-ში დასავლეთში ჯერ კიდევ ბნელ საუკუნეებს ემთხვევა, რომელსაც „კაროლინგების რენესანსის“ აფეთქება ოდნავ ანათებდა, და ჰუმანიზმი პალეოლოგთა ეპოქისა XIII-XIV სს-ში, კომნენოსების დროს დაწყებული და მომზადებული, რომლისთვისაც დასავლეთთან კონტაქტები უკვე პრობლემური ხდება... დასაწყისი იმისა, რასაც ჩვენ რენესანსს ვუწოდებთ, სწორედ ეს ბოლო, გემისტოს პლითონისა და ბესარიონის მქუხარე სახელებით დაგვირგვინებული ჰუმანიზმია უფრო შესწავლილი პოპულარული ბერძენი სწავლულის სახით, რომელიც ძვირფასი ხელნაწერი კოდექსებით ხელში თურქთა მპყრობელობას გამოექცა, თუმცა მისი ჭეშმარიტი ისტორია, ისტორია სწავლულთა მათივე ხელნაწერებთან ერთად დასავლეთში ჩამოსვლისა, ჯერ კიდევ დასაწყისი რჩება“.⁷

ჩვენ ზემოთ უკვე აღვნიშნეთ, რომ დასაწყისი ბიზანტიური ჰუმანიზმისა და რენესანსისა იმ გაგებით, როგორც ეს ცნებანი მეცნიერ-მკვლევართა უდიდეს ნაწილს ესმის, ფოტიოსისა და არეთა კესარიელის სახელს ვერავითარ შემთხვევაში ვერ დაუკავშირდება. პატივი ე. წ. აღორძინების ეპოქისათვის სათავის დამდებისა და საფუძვლის ჩამყრელისა უდავოდ XI საუკუნის ფილოსოფოსსა და სახელმწიფო მოღვაწეს იოანე იტალოსთან ერთად მიქაელ ფსელოსს ეკუთვნის, თუმცა მისი როლი ამ საქმეში იმდენად განსაკუთრებულია, რომ იტალოსი შეიძლება არც დაგვესახელებინა.

ვერ დავეთანხმებით საკმაოდ გავრცელებულ შეხედულებას იმის თაობაზე, რომ ქრისტიანობა ერთმნიშვნელოვნად მტრულად

⁶ Lemerle P., Byzance et les origines de notre civilisation. In Venezias e l' Oriente fra tardo Medioevo e Rinascimento. Venetia, 1966, p. 1-17.

⁷ Lemerle P., Le premier humanisme byzantin, p. 7.

იყო განწყობილი წინარე ქრისტიანული კულტურის მიმართ და თავის იდეალებს მასთან სამკედრო-სასიცოცხლო ბრძოლაში ამკვიდრებდა. პირიქით, ჭეშმარიტად დიდი ქრისტიანი მოაზროვნე-ნი და კულტურის მოღვაწენი თავს ანტიკურობის კულტურული ტრადიციების სრულუფლებიან მემკვიდრეებად გრძობდნენ, თვითონაც სწავლობდნენ და იყენებდნენ მის საუკეთესო მიღწევებს და სხვებსაც ამისკენ მოუწოდებდნენ. ანტიკურ კულტურასთან ამგვარი დამოკიდებულების მაგალითად უპირველესად კაპადოკიურ საღმრთისმეტყველო სკოლას და მის სახელოვან წარმომადგენლებს დავასახელებდით.

ბრძოლა, თუ შეიძლება ასე ითქვას, მომაკვდავმა წარმართულმა იდეოლოგიამ გამოუცხადა ქრისტიანობას, როცა შეეცადა მისთვის ქრისტიანობის კვალობაზე განახლებული პლატონიზმი ანუ ნეო-პლატონიზმი დაეპირისპირებინა, მაგრამ წააგო. მეხუთე საუკუნეში უკვე მტკიცედ ჩამოყალიბებულ ქრისტიანულ მსოფლმხედველობას, ვეღარც ნეოპლატონიზმის მწვერვალად აღიარებულმა პროკლე დიადოხოსმა გაუწია ღირსეული მეტოქეობა. ამის შემდეგ აზროვნების ისტორიაში ნეოპლატონიზმი საკმაოდ დიდი ხნის განმავლობაში გაქრა სამოქმედო ასპარეზიდან და აი, XI საუკუნეში მისი გაცოცხლებისა და ამოქმედების საქმეს მიქაელ ფსელოსმა ისეთი წარმატებით გაართვა თავი, რომ იგი ჰუმანიზმთან ერთად რენესანსის იდეოლოგიური საფუძველი გახდა.

ამ წარმატების საიდუმლო ის ორმაგი სტანდარტი იყო, რომელიც მან აზროვნებასა და ცხოვრებაშიც პრინციპად გაიხადა და მიზნის მისაღწევად გამოიყენა. ფსელოსმა განახლებული პლატონიზმი ღიად კი არ დაუპირისპირა ქრისტიანულ მსოფლმხედველობას, როგორც ამას ცნობილი ნეოპლატონიკოსები აკეთებდნენ და დამარცხდნენ, რადგან იცოდა, ამ შემთხვევაში ბრძოლას თვითონაც აუცილებლად წააგებდა, არამედ ნეოპლატონური იდეებისა და პრინციპების გადანერგვით თვითონ ქრისტიანული მოძღვრება შერყვნა და აამღვრია.

ფსელოსის ცხოვრება ძირითადად მისი მსოფლმხედველობის პრაქტიკულად განხორციელებას წარმოადგენს. თუმცა არც მორწმუნე იყო, მიუხედავად იმისა, რომ სარწმუნოებრივი დოგმები კარგად იცოდა და როცა თავის ქრისტიანად წარმოდგენა სურდა, ამ ცოდნას მარჯვედაც იყენებდა, და ვერც მონაზვნისათვის წაყენებულ სხვა მოთხოვნებებს აკმაყოფილებდა: არც უპოვარი იყო, პირიქით,

საიმპერატორო კარზე მოპოვებული გავლენის წყალობით, დიდძალ ქონებას ფლობდა, არც მორჩილება გააჩნდა (მორჩილებას მხოლოდ მასზე ძლიერის წინაშე ამჟღავნებდა და ისიც მაშინ, თუ საფრთხის მოახლოებას იგრძნობდა) და არც თავმდაბლობა, პირიქით, თავის თავზე უზომოდ დიდი წარმოდგენისა იყო, ცხოვრების დიდი ნაწილი მაინც ბერობაში გაატარა, რადგან ბერული ჩონჩხი, გარდა იმისა, რომ მასში თავს უფრო უსაფრთხოდ გრძობდა, ქრისტიანი მოღვაწის სახელის შენარჩუნებაშიც ეხმარებოდა. საზოგადოების თვალში ის აუცილებლად უნდა დარჩენილიყო ქრისტიანად, რათა მას მისი მოღვაწეობის ნამდვილი მიზნის გამოცნობა გასძნელებოდა.

უნდა ითქვას, რომ სამეცნიერო ლიტერატურაში ფსელოსი მივიწყებული ავტორი ნამდვილად არ არის, პირიქით, ამ ბოლო პერიოდში მისი ფილოსოფიურ-თეოლოგიური მემკვიდრეობის შესწავლის საკითხი აქტუალურად დგას. ქართულ ბიზანტიოლოგიაშიც გვაქვს პროფ. მაგდა მჭედლიძის სერიოზული მონოგრაფიული გამოკვლევა, რომელშიც მიქაელ ფსელოსის მსოფლმხედველობრივი პოზიცია უშუალოდ მისი დროისა და მარადისობის ურთიერთმიმართების პრობლემისადმი მიძღვნილი ექვსი ტრაქტატის ყოველმხრივი ანალიზის საფუძველზეა გარკვეული და გამოტანილია სწორი დასკვნა, რომ მათში გადმოცემული ნააზრევის მიხედვით „ფსელოსი ორთოდოქს მოაზროვნედაც და ნამდვილ ნეოპლატონიკოსადაც“ ერთდროულად წარმოდგება.⁸

ორ ერთმანეთისაგან პრინციპულად განსხვავებულ მსოფლმხედველობრივ პოზიციაზე ერთდროულად დგომა იმ კაცისთვის, რომელიც ფიქრობდა, რომ ობიექტური ჭეშმარიტება არ არსებობს და თვითონაა საზომი ჭეშმარიტებისა, ბუნებრივი მდგომარეობაა. იმის ნათელსაყოფად თუ როგორ ატარებდა იგი თავის მსოფლმხედველობრივ მრწამსს პრაქტიკულად, მისი ცხოვრებიდან ერთ პატარა, მაგრამ დამახასიათებელ ეპიზოდს მოვიტანთ. როცა მან, იმპერატორი ისააკის დავალებით, პატრიარქის — მიქაელ კერულიაროსის წინააღმდეგ შედგენილ საბრალმდებლო სიტყვაში ცილისწამებათა საფუძველზე იგი მწვალებლად, მკვლელად და წმინდა ადგილების გამანადგურებლად წარმოადგინა და ამისთვის უსაყვედურეს, პასუხად განაცხადა, რომ ერთი და იმავე საქციელის შეფასება დადებითადაც შეიძლება და უარყოფითადაც, ეს საქმის ვითარებას გააჩნიაო, ანუ, რომ დავაზუსტოთ, შეფასება იმაზე უნდა ყოფილიყო

⁸ მ. მჭედლიძე, მიქაელ ფსელოსის ფილოსოფიური პოზიცია, სააზროვნო და პედაგოგიური მეთოდი, თბ., 2006, გვ. 144.

დამოკიდებული, რა იქნებოდა პირადად მისთვის სასარგებლო.

რადგან ორი ბატონის სამსახური არავის შეუძლია, ან ერთი უნდა მოიძულოს და მეორეს ემსახუროს, ან მეორე და პირველს ემსახუროს (ლუკ. XIII, 16). კითხვას ბოლოს და ბოლოს ვინ იყო მსოფლმხედველობით მიქაელ ფსელოსი — ნეოპლატონიკოსი თუ ქრისტიანი, პასუხი თვითონვე გასცა, როცა მისთვის უჩვეულო გულწრფელობით განაცხადა, რომ არისტოტელეს, პლატონის, პლოტინის, პორფირიოსისა და იამბლიხოსის მოძღვრებათა შესწავლის შემდეგ „გზა გააგრძელა და ღუზა ვითარცა დიდ ნავსადგურში, შეუდარებელ პროკლესთან ჩაუშვა, რომლისგანაც მთელი სიბრძნე და ზუსტი აზროვნების ხელოვნება“ შეითვისა.⁹

მეცნიერებაში ფსელოსს დამსახურებად ნეოპლატონიზმის ქრისტიანობასთან მორიგების მცდელობა ეთვლება, რასაც მან, რა თქმა უნდა, ვერ მიაღწია და ვერც მიაღწევდა, რადგან ორი, ერთმანეთისაგან განსხვავებული მსოფლმხედველობის მორიგება და ერთ მოძღვრებად გაერთიანება შეუძლებელია. რაც მთავარია, ეს ფსელოსმა თავადაც კარგად იცოდა და ამიტომ მორიგება არც ჰქონია მიზნად. სინამდვილეში მისი მიზანი ნეოპლატონიზმის გაცოცხლება და მისით ქრისტიანული იდეოლოგიის ჩანაცვლება იყო, მაგრამ ისიც ასევე კარგად იცოდა, რომ თუ ქრისტიანობას ბრძოლას ღიად გამოუცხადებდა, აუცილებლად დამარცხდებოდა, როგორც მისი მოწაფე იოანე იტალოსი, რომელიც ნეოპლატონიზმს შეუნიღბავად ასწავლიდა და მასწავლებლისაგან განსხვავებით თუ ამას გარემოება მოითხოვდა, არც გამოთქმული მოსაზრების მყისვე უკან წაღება და საპირისპიროს მტკიცება შეეძლო. სწორედ ნამდვილი მიზნის დასფარავად და ეკლესიასთან ოფიციალურად დაპირისპირებისათვის თავის ასარიდებლად შემოიტანა ფსელოსმა აზროვნებაში ორი ჭეშმარიტების არსებობა და აღიარება.

პოზიტიურადაა შეფასებული მეცნიერების მიერ, აგრეთვე, ფსელოსის როლი დოგმების მორჩილებისაგან აზროვნების განთავისუფლებაში. თუ ქრისტიანული მოძღვრების მიხედვით ადამიანის გონებრივი შესაძლებლობები უსაზღვრო არაა და გონების შემავსებელი რწმენაა (გრიგოლ ღმრთისმეტყველი), ფსელოსისათვის ცოდნით ყველა საკითხის ახსნა და ყველა კითხვაზე პასუხის მიღებაა შესაძლებელი. ორი ჭეშმარიტების არსებობის პრინციპი მან ამ შემთხვევაშიც გამოიყენა. იმასაც წერდა, რომ ცოდნა რწმენის შეს-

⁹ Михаил Пселл, Хронография, статья и примечания Н. Любарского, М., 1978, гл. 80-81.

ავალია და იმასაც ამტკიცებდა, რომ ქრისტიანული დოგმატიკის აღიარება ლოგიკურ მსჯელობათა და მტკიცებულებათა გარეშე არ შეიძლება, რითაც გონებას რწმენაზე მაღლა აყენებდა.

შეიძლება თუ არა ფსელოსს ჰუმანიستي ვუწოდოთ? იმ ნიშნების მიხედვით, რომლითაც ალექსეი ლოსევი რენესანსის ეპოქის ჰუმანიზმს ახასიათებს — თავისუფალი აზროვნება და საერო ინდივიდუალიზმი¹⁰ — მიქაელ ფსელოსი ნამდვილი ჰუმანისტია.

ლოსევის აზრით, რამდენადაც ნეოპლატონიზმიცა და ჰუმანიზმიც, მიუხედავად მათ შორის არსებულ სხვაობათა, მზარდი ინდივიდუალიზმის გამოვლენას წარმოადგენს, ერთი და იგივეა და ამიტომაც ტერმინ ჰუმანიზტურ ნეოპლატონიზმს არსებობის სრული უფლება აქვს.

საერთოდ, მკვლევართა უმეტესი ნაწილისათვის ცნება ჰუმანიზმის შინაარსი დავიწროვდა და იგი რენესანსთან, ანუ ანტიკური კულტურის აღორძინებასთან იქნა გაიგივებული, რაც იმის აღიარებას ნიშნავს, რომ ყველაზე უკეთ ადამიანის ფენომენი, რაც მის ჰარმონიულად განვითარებისათვის (სხეულებრივად და სულიერად) ზრუნვაში გამოიხატებოდა, ანტიკურობაში ესმოდათ. ამგვარი დამოკიდებულება ჰუმანიზმის, როგორც ფილოსოფიურ-კულტურული მიმდინარეობის, ისტორიაში ქრისტიანობის როლს არა მხოლოდ გამორიცხავს, არამედ უპირისპირდება კიდევ, რადგან თვლის, რომ რენესანსული ჰუმანიზმის დამსახურება უწინარესად სწორედ ადამიანის აზროვნების სარწმუნოებრივი დოგმატიკების მორჩილებისაგან განთავისუფლებაში მდგომარეობს. გავიხსენოთ: მიქაელ ფსელოსი დოგმატიკების აღიარებას მხოლოდ იმ შემთხვევაში თვლიდა გამართლებულად, თუ მათი დასაბუთება ლოგიკურ მსჯელობათა და მტკიცებულებათა გზით იქნებოდა შესაძლებელი, მაგრამ ამ შემთხვევაში ხომ უკვე ისინი რწმენის სფეროს კუთვნილებანი აღარ იქნებოდნენ. ასე მივიდნენ რენესანსის იდეოლოგები რწმენის, ანუ ღმრთის უარყოფამდე და ღმერთი ადამიანით ჩანაცვლეს, ხოლო სარწმუნოება — რაციონალიზმით და საკუთარ გონებას მინდობილი კაცობრიობა ჭეშმარიტების ძიების იმ გრძელსა და მომქანცველ გზაზე, რომელიც ქრისტიმდე ჰქონდა გავლილი, ხელახლა დააყენეს.

მაგრამ არის თუ არა კაცობრიობის ისტორიაში ეს გარდამტეხი მოვლენა მართლაც გამოხატულება ადამიანის სიყვარულისა, მისი

¹⁰ Лосев А. Эстетика возрождения, М., 1978, гл. 109.

ღირსებისა და უფლებების პატივისცემისა, მისი პიროვნული ღირებულების აღიარებისა და მის ბედზე ყოველმხრივ ზრუნვისა, ანუ ჰუმანიზმი მისი თავდაპირველი და ნამდვილი მნიშვნელობით?

დავიწყეთ იქიდან, რომ ღმერთის უარყოფამ და საკუთრივ გონებრივ შესაძლებლობებში უზომო თავდაჯერებულობამ ადამიანი, როგორც ამას ა. ლოსევი შენიშნავს, უკიდურეს ინდივიდუალიზმამდე მიიყვანა. უკიდურესობანი კი ჯერ კიდევ ანტიკურ ფილოსოფიაში აღიქმებოდა სათნოებათა საპირისპირო ცნებებად (არისტოტელე), ხოლო იოვანე ოქროპირი მათ ბოროტებას უწოდებდა.

თავის მსგავსებთან თანაცხოვრებისათვის შექმნილ ადამიანს, რომელსაც ჯერ კიდევ არისტოტელემ უწოდა „საზოგადოებრივი ცოცხალი არსება“ (zōon politikon), უკიდურესი ინდივიდუალიზმი სულიერად ალატაკებს, რადგან უკარგავს ინტერესს სხვათა ბედის მიმართ, ათავისუფლებს მათზე ზრუნვისაგან, ართმევს უნარს მათი მდგომარეობის თანაგანცდისა, ანუ მოკლედ რომ ვთქვათ, ართმევს სიყვარულს, რომელიც მას ღმერთს ყველაზე მეტად ამსგავსებს და სათნოებათა შორის უდიდესია. ამიტომაც ხდება მისი დაკარგვა მიზეზი სულიერი სიმწირისა და მეტიც — სულიერი სიცარიელისა.

უკიდურესი ინდივიდუალიზმით შეპყრობილი ადამიანის სამოქმედო ასპარეზი მეტისმეტად ვიწროა, რადგან იგი მხოლოდ საკუთარი ინტერესებითა და პიროვნული განცდებითაა შემოსაზღვრული. სხვებზე ზრუნვისაგან განთავისუფლებულს საკმაოზე მეტი დრო აქვს, იფიქროს ამქვეყნიური ცხოვრების დასასრულზე, სიკვდილზე, რომელთანაც შერიგება ბევრად უფრო გაუადვილდებოდა, თავი რომ საზოგადოების წევრად და, ამდენად, მისი საერთო ზვედრის გამზიარებლად ეცნო. საზოგადოებისაგან გაუცხოება და მარტოსულობა ჯერ მოწყენილობის მიზეზი ხდება, შემდეგ ჩივილისა ამქვეყნიური ცხოვრების წარმავლობასა და ამაოებაზე, რომელსაც ლოგიკურად მოსდევს ღმერთისაგან ბოძებული სიცოცხლის უაზროდ გამოცხადება და უარყოფაც კი.

როგორც შედეგებმა აჩვენა, რენესანსული ჰუმანიზმი სინამდვილეში ადამიანზე, მის ბედსა და ყოველმხრივ განვითარებაზე ზრუნვას, მისი ღირსებისა და უფლებების დაცვას კი არ გულისხმობდა და არც ანტიკურ იდეალს ჰარმონიულად განვითარებული ადამიანისა, არამედ — მასში სულიერ საწყისზე ხორციელისა და მიწიერის გამარჯვებას. ამრიგად, ნეოპლატონიზმთან შეერთებული, თითქმის მასთან გაიგივებული ჰუმანიზმის მიერ ადამიანის

აზროვნების განთავისუფლებას, რაც სინამდვილეში რწმენისა და ღმერთის უარყოფას ნიშნავდა, გვიან შუა საუკუნეებში ცრუმორწმუნეობის, ოკულტიზმისა და მაგიის ისეთი აღმავლობა მოჰყვა, რომელსაც წარმართობაც კი არ იცნობდა. ამიტომაც თვლიდა ყველაზე საშიშად ადამიანის დაცემისათვის სადავემიშვებულ გონებას წმ. გრიგოლ ღმერთისმეტყველი.

მაინც, რა შესძინა ბიზანტიისა და საერთოდ კაცობრიობის კულტურას ნეოპლატონიზმის აღორძინებამ, ანუ მისი მოშველიებით ქრისტიანული მოძღვრების მიერ უცვლელ ჭეშმარიტებებად აღიარებული დოგმების რეფორმაციამ და ამ გზით ადამიანის გონების განთავისუფლებამ?

XII-XV საუკუნეებში ე. წ. ბიზანტიური რენესანსის იდეოლოგია შორის ყველაზე დიდი სახელი მიქაელ ფსელოსს აქვს, რომელიც აზროვნების ორიგინალობით დიდად ჩამოუყვარდებოდა ნეოპლატონიზმის ცნობილ მამამთავრებს — პლოტინსა და პროკლე დიადოხოსს, ხოლო მკვლევართა ერთი ნაწილის მიერ დიდ ჰუმანიზტად აღიარებული გეორგიოს გემისტოს პლითონის დამოუკიდებელი ძიებანი ჭეშმარიტებისაკენ მიმავალ გზაზე ანტიკური მითოლოგიის მოდერნიზებული სახის აღდგენით დამთავრდა, რომელსაც იგი საზოგადოებას, როგორც ახალ სარწმუნოებას, ქრისტიანობის ნაცვლად სთავაზობდა.¹¹

იმავეს თქმა შეიძლება სულიერი კულტურის სხვა დარგებზეც, მაგალითად ლიტერატურაზე. ბიზანტიური რენესანსის ეპოქაში მოღვაწე მწერლები ძირითადად ელინისტური სატრფიალო რომანის ეპიგონობას სჯერდებოდნენ, რის შედეგადაც შექმნილი ე. წ. ბიზანტიური სარაინლო რომანები გაცივებს იწვევს სიუჟეტების პრიმიტიულობით, მოქმედ პერსონაჟთა ხასიათების სქემატურობითა და, მიუხედავად მათ მიერ ცრემლების უხვად ფრქვევისა, განცდათა ზედაპირულობით.

მეცნიერებაში სწორად აქვს გაცემული პასუხი კითხვას, რატომ მაინცდამაინც პლატონიზმისა და ნეოპლატონიზმის და არა არისტოტელიზმის საფუძველზე მოინდომეს ქრისტიანული მოძღვრებისა და მისი დოგმების რეფორმაცია აღორძინების ეპოქის იდეოლოგებმა. მედვედევი წერს: „თუ მოგვიანებით ეკლესიამ თავის მთავარ ავტორიტეტად არისტოტელე გამოაცხადა, ამან ის ფაქტი არ უნდა გადაფაროს, რომ მესიის გაგებით, როგორც სამყაროს მხსნელისა,

¹¹ Sultze F., Georgios Gemistos Plethon und seine reformatorischen Bestrebungen, Iena, 1874.

ქრისტიანობა საბოლოო ჯამში დავალებული იყო არა არისტოტელესგან, არამედ სწორედ პლატონიზმისაგან, რომელიც ამ იუდეური იდეის ლოგოსის ბერძნულ იდეასთან დაკავშირების შესაძლებლობას იძლეოდა.¹² მართალია, ამ მოსაზრებაში ბევრი რამაა მიუღებელი და საკამათო, მაგალითად ის, რომ ჭეშმარიტად ქრისტეს ეკლესიისათვის, ცნობილ მიზეზთა გამო, არისტოტელე მთავარი ავტორიტეტი ვერცერთ ეპოქაში ვერ იქნებოდა, ასევე მიუღებელია ისიც, რომ ეკლესია დავალებულია პლატონიზმისაგან, რომელსაც იგი ძირითად საკითხებზე თავისი სწავლებებით პრინციპულად უპირისპირდება, მაგრამ სწორია ის, რომ პლატონის მოძღვრება იდეებზე, კერძოდ, იდეა ლოგოსისა მეტ საშუალებას იძლეოდა მისი აღრევისა ქრისტესთან, როგორც სიტყვა ღმერთთან, ვიდრე არისტოტელეს სწავლება ფორმასა და მატერიაზე.

გრძნობდა რა საფრთხეს, რომელსაც მისი მოძღვრების სიწმიდეს მიქაელ ფსელოსი და მისი მსგავსი ქრისტიანები უქმნიდნენ, ეკლესიამ სინოდის გადაწყვეტილებით ანათემაზე გადასცა ისინი, რადგან ორი ჭეშმარიტების არსებობის პრინციპით მართლმადიდებლობასაც აღიარებდნენ და ამავე დროს, უტიფრად, ან უფრო სწორად უსჯულოებით, შემოპქონდათ მართლმადიდებლურ ეკლესიაში უსჯულო დოგმატები წარმართებისა, სახელდობრ, ადამიანთა სულების მეტემფსიქოზისა, მათი დაღუპვისა და არარად ქცევისა, მატერიისა და იდეების მარადიულობასა, ან ღმერთთან მათი მარადიული თანაარსებობისა, პლატონის სწავლების მიხედვით, მატერიის თავისთავად არსებობისა და მის მიერ იდეათა შესაბამისი ფორმების მიღებისა და ა. შ.¹³

რა თქმა უნდა, ლოგიკურად დასაბუთებული პასუხების გაცემა ადამიანთა წინაშე წამოჭრილ ყველა კითხვაზე არც პლატონიზმს შეეძლო. ამიტომ იგი „უკარგავდა რა სიმშვიდეს დიალექტიკური მსჯელობებით დაუკმაყოფილებელ სულს, ხშირად ირაციონალური ხასიათის პასუხს აძლევდა და ფილოსოფიაში ოკულტიზმს, მაგიას, ასტროლოგიას უშვებდა, რაც ქრისტიანობას აღელვებდა“.¹⁴ სწორად შენიშნავს ვერპო, როცა წერს, რომ ასეთი პლატონიზმი მისტიკური თეოლოგიის ერთგვარი ირაციონალური თეოსოფიით შეცვლისაგან ისწრაფვოდა, მაგრამ სამწუხაროდ, ირაციონალური

¹² Медведев И., Византийский гуманизм, გვ. 52-53.

¹³ Goullard I., Le synedikon de l'Orthodoxie; édition et commentaire, Travaux et Mémoires, 1967, II p. 51, L. 190-p. 1; 227.

¹⁴ Verpeaux I., Nicéphore Choumnos. Homme d'État et humaniste byzantin. Paris, 1959, p. 182.

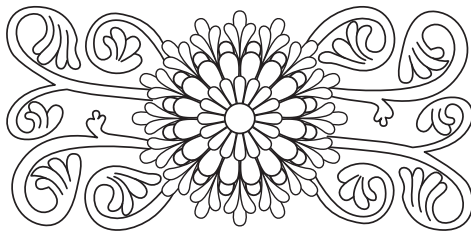
თეოსოფიით ანუ იგივე ოკულტიზმის ხერხებით შეცვლა მისტიციზმისა, რომელიც სხვა საშუალებას ღმერთთან მჭიდრო კავშირის დამყარებისა და შეცნობისა, გარდა გარე სამყაროსაგან მოწყვეტის გზით განმარტობისა და სულიერი მზერის მთლიანად შემოქმედისკენ წარმართვისა, არ იცნობდა, არა აზროვნების თავისუფლებასა და განვითარებას, არამედ, პირიქით, ჭეშმარიტი რწმენის საპირისპიროდ, მისი ცრუ რწმენების ტყვეობაში მოქცევას მოასწავებდა. ამიტომ, ვფიქრობთ, მკვლევარი თვითონ ეწინააღმდეგება თავის თავს, როცა ასკვნის, რომ ნეოპლატონურმა ჰუმანიზმმა სამსახური გაუწია ქრისტიანულ მოძღვრებას, იმიტომ, რომ ბერძნული დიალექტიკის, ელინური მეტაფიზიკისა და ფსიქოლოგიის წყალობით დოგმა თანდათან გამოეყო ძველი და ახალი აღთქმის პრიმიტიულ ტექსტებს და იდეის სისტემად კონსტრუირდა.¹⁵

დაახლოებით იგივე აზრი აქვს გამოთქმული მიქაელ ფსელოსის დამსახურებაზე სხვა მკვლევარებსაც. ისინიც დადებითად აფასებენ ფსელოსის მცდელობას წარმოაჩინოს პლატონის როლი ქრისტიანობაში, რომელსაც მისი სწრაფვა სილოგიზმის საზღვრებიდან გონების გაყვანისა და ზეგრძნობადი სამყაროს შესახებ კაცობრივი ცოდნის სისტემატიზაციისაგან დოგმატების ფორმირებისას რაციონალურ ბაზად გამოადგა.¹⁶

პასუხად შევნიშნავთ, რომ ქრისტიანობას ანტიკური ფილოსოფიიდან ტერმინოლოგია და მეთოდოლოგია, რაც მას თავისი მოძღვრების სისტემატიზირებისათვის სჭირდებოდა, ფსელოსამდე უკვე დიდი ხნით აღრე ჰქონდა გამოყენებული. ეს პროცესი, რომელსაც მკვიდრი საფუძველი კაპადოკიის საღმრთისმეტყველო სკოლამ ჩაუყარა, რომ აღარაფერი ვთქვათ არეოპაგეტიკის შესახებ, იოვანე დამასკელის შემოქმედებაში დასრულდა. მიქაელ ფსელოსის დროს დოგმატებს ფორმირება არ სჭირდებოდა და ეს არც იყო მისი მიზანი. მან დოგმატების რეფორმაცია სცადა და მიზანს ნაწილობრივ მიადგინა. მართალია, მის მიერ რეფორმირებული მოძღვრება ეკლესიამ არ მიიღო, მაგრამ საზოგადოებრივ ცნობიერებაზე მაინც დიდი ზეგავლენა მოახდინა, რომელსაც, ჩვენი აზრით, კეთილისმყოფელს ნამდვილად ვერ ვუწოდებთ.

¹⁵ იქვე, გვ. 199.

¹⁶ Tatakis B., La philosophie Byzantine, Paris, 1919, p. 186.

ვალერიან მაჭარაძე

**რუსეთ-თურქეთის ომი 1768-1774
წლებში და საქართველო**

**ვალერიან მაჭარაძე, მასალა XVIII ს-ის მეორე ნახევრის
რუსეთ-საქართველოს ურთიერთობის ისტორიისთვის
ნაწილი III, ნაკვეთი I, თბ., 1988**

თ ე ზ ი ს ე ბ ი

**რუსეთის შეთანხმება ქართულ სამეფოებთან
და საომარი მოქმედებანი საქართველოში**

რუსეთ-იმპერატორის შეთანხმება.

რუსეთის ჯარის შემოსვლა საქართველოში

რუსეთ-თურქეთის ომი დაიწყო რთულ ვითარებაში, რაზეც ზემოთაც გვქონდა საუბარი. ასეთ სიტუაციაში, ბუნებრივია, სახელმწიფო საბჭოს პირველსავე სხდომაზე უნდა დასმულიყო მოკავშირეთა საკითხი. რუსეთის მთავრობისათვის 70 წლის გამოცდილებით ცხადი იყო, რომ ვეროპის ქვეყნები მას მოკავშირედ არ გამოადგებოდნენ. თუ შეიძლებოდა მოკავშირეებზე ლაპარაკი, ეს, უპირველეს ყოვლისა, თურქეთის უღელქვემ მყოფი ქრისტიანი ხალხები უნდა ყოფილიყვნენ, რომელთა ინტერესებს, თურქეთის საკითხში, რუსეთის ინტერესები არ ეწინააღმდეგებოდა. ამიტომ შემთხვევითი როდი იყო ის გარემოება, რომ რუსი სახელმწიფო მოღვაწეები ამ ხალხებზე იღებდნენ კურსს.

თურქეთის უღელქვემ მყოფი ქრისტიანი ხალხების ომში გამოყენების საკითხი სახელმწიფო საბჭოს სპეციალური მსჯელობის სა-

გნად იქცა 1768 წლის 12 ნოემბრის სხდომაზე. გადაწყდა: მორეაში, „დალმატებში“, საქართველოში და თურქეთის იმპერიის ტერიტორიაზე მცხოვრებ სხვა ქრისტიან ხალხებში ხმა გავრცელებინათ, რომ რუსეთი იძულებულია თურქებთან ომი აწარმოოს „სარწმუნოებისათვის“, ხოლო ჩერნოგორიელებს გამოენახათ უშიშარი ნავსადგური, თუ ექსპედიცია განხორციელდებოდა.

ზემოხსენებული სხდომის გადაწყვეტილება ცხადყოფს, რომ რუსეთის მთავრობას გადაწყვეტილი ჰქონდა ქრისტიანი ხალხების, და მათ შორის ქართველების, ომში მიმხრობა-გამოყენება. სხვანაირად „ხმის გავრცელებას“ არავითარი აზრი არა აქვს, იგი პირდაპირი მნიშვნელობით მოწოდებას უდრის.

სოლომონ I-ის ელჩი — **მაქსიმე ქუთათელი** (აბაშიძე) კი ამ დროს ყიზლარში კარგა ხნის მისული იყო და ელოდებოდა გენ. პოტაპოვის პატაკის პასუხს, რათა პეტერბურგში ჩასვლის ნებართვა მიეღო. მაქსიმე ქუთათელს 3 საბუთი მიჰქონდა: სოლომონ I თხოვნის წიგნი იმპერატორისადმი, მეფის წერილები გრაფ ნ. პანინთან და ყიზლარის კომენდანტ ნ. პოტაპოვთან. ნ. პანინსა და ნ. პოტაპოვს იმერეთის მეფე სოხოვდა ხელის შეწყობას, რათა მისი ელჩი სამეფო კარზე მიეღოთ; რაც შეეხება იმპერატორისადმი წერილს, რომელიც 1768 წლის 23 ივნისს (თურქეთის მიერ რუსეთთან დიპლომატიური ურთიერთობის გაწყვეტამდე სამი თვით ადრე) არის დაწერილი, სოლომონ I ეკატერინე II-ს სთხოვს: მფარველი ხელი დასდოს და თუ ეს არ მოხერხდება, ფულადი დახმარება აღმოუჩინოს, რომ შეძლოს ჯარის გამოყვანა და მტერთან ბრძოლა, და თუ ესეც არ მოხერხდება (იგი მტერთან შერიგებას მაინც არ აპირებს), დამარცხების შემთხვევაში მიეცეს თავშესაფარი რუსეთში.

ეს იწერებოდა 1768 წლის ივნისში, როდესაც რუსეთ-თურქეთის ომი შესაძლებლობიდან სინამდვილედ არ იყო გადაქცეული, როდესაც სოლომონ I-ის დროებითი წარმატებანი, 1767 წლის ბოლოს და 1768 წლის პირველ ნახევარში ბრძოლით მოპოვებული, შეიძლებოდა კვლავ არარად ქცეულიყო.

ყიზლარის კომენდანტმა ნ. პოტაპოვმა, ხელმძღვანელობდა რა მთავრობის ინსტრუქციებით, იმერეთის ელჩს პეტერბურგში გამგზავრებაზე უარი უთხრა და ურჩია სამშობლოში დაბრუნებულიყო. ამასთან დაპირდა, რომ მეფის თხოვნას მთავრობას ვაცნობებ და, რასაც მიპასუხებენ, შეგატყობინებო. მაქსიმე ქუთათელი, რათა პეტერბურგში ჩასვლის ნებართვა მიეღო, იძულებული გამხდარა, კომენდანტისათვის

განეცხადებინა: 1) თუ სოლომონ მეფეს რუსეთი საიდუმლო დახმარებას მაინც აღმოუჩენდა, სამაგიეროდ, როდესაც არ უნდა მოეთხოვა რუსეთს (იგულისხმება რუსეთ-თურქეთის ომის შემთხვევაში), სოლომონი წართმევდა თურქებს შავი ზღვის სანაპიროზე სიმაგრეებს და არ მისცემდა მათ საშუალებას იმ ადგილებიდან ჯარის მიღებისა; 2) იგი მზად იყო, საკუთარი ხარჯით წასულიყო პეტერბურგში; 3) რაც უნდა მოეთხოვა უმაღლეს კარს, იგი მეფისაგან უფლებამოსილი იყო, რომ ყველა საკითხზე ეპასუხა და თან მეფის ბეჭედიც ჰქონდა; ბოლოს ელჩს ისიც კი უთქვამს, რომ სამშობლოში დაბრუნება არ შეეძლო, სანამ პეტერბურგში ჩასვლას არ მოახერხებდა.

ნ. პოტაპოვი იძულებული გახდა, დასთანხმებოდა იმერეთის ელჩს ყიზლარში დარჩენილიყო და 1768 წლის 4 ოქტომბერს ფოსტით გაგზავნა მოხსენება პეტერბურგში, რომელსაც დაურთო მაქსიმე აბაშიძის განცხადებებიც.

1768 წლის 30 ნოემბრის განკარგულებით საგარეო საქმეთა კოლეგია ატყობინებდა გენ. პოტაპოვს: მიტროპოლიტი მარჯვე დროსაა მოსული, უნდა ვისარგებლოთ იმერეთის მეფის თურქეთისადმი მტრული განწყობილებით, ამიტომ მიტროპოლიტი თავისი ამალით დაუყოვნებლივ გამოგზავნე სამეფო კარზე, ხოლო არქიმანდრიტი (მიტროპოლიტის ამალიდან) გაგზავნე იმერეთის მეფესთან, რათა წინასწარ აუწყოსო მეფეს მისი თხოვნის შეწყნარება; ამასთანავე საგარეო საქმეთა კოლეგია ავალეობდა კომენდანტს, თითქოსდა არქიმანდრიტის გასაცხადებლად, ნამდვილად კი საქართველოს საშინაო და საგარეო მდგომარეობის შესახებ ცნობების შესაგროვებლად და გზების შესასწავლად, საქართველოში გაეგზავნა საიმედო და უნარიანი კაცი.

არქიმანდრიტს სოლომონ მეფესთან უნდა წაეღო ნ. პანინის წერილი, დათარიღებული 1768 წლის 30 ნოემბრით. წერილით ნ. პანინი აცნობებდა სოლომონ მეფეს: თურქეთის მიერ ვერაგულად ზავის დარღვევამ მოსპო ის დაბრკოლება, რაც აძნელებდა თქვენი თხოვნის შეწყნარებას; ჩვენ ვბრძანეთ, რომ თქვენი ელჩი შეუფერხებლად გამოგზავნონ კარზე, როგორც კი ის ჩამოვა, სათანადო გადაწყვეტილებებს მივიღებთ და ისეთ დახმარებას აღმოგიჩენთ, როგორც შესაძლებელი იქნება: მაგრამ, სანამ ელჩი ჩამოვა და უკან დაბრუნდება, საკმაო დროა საჭირო, ამიტომ წინასწარ გაცნობებთ, რომ მტერზე გამარჯვების შემთხვევაში დავიწყებული არ იქნებით და საზავო ტრაქტატში თქვენი ინტერესებიც იქნება გათვალისწინებული. ნ. პანინი ხაზს უსვამდა, რომ შეიძლება ომი თქვენი სამშობ-

ლოს განთავისუფლების მარჯვე იარაღად იქნეს გამოყენებული და ამიტომ ნუ დააყოვნებ, რაც შეიძლება მეტი ჯარი შემოიკრიბე და დაიწყე მტრის წინააღმდეგ მოქმედებაო; ურჩევდა: ეცადე, ერეკლე მეფეც მიიმხრო ქრისტიანების საერთო მტრის წინააღმდეგ ომშიო. ასეთი იყო ნ. პანინის წერილის შინაარსი.

ყიზლარის კომენდანტმა მაქსიმე ქუთათელი (მზღებლებითურთ) 1769 წლის 6 იანვარს სამეფო კარზე გაგზავნა, ხოლო 14 იანვარს არქიმანდრიტი და იმერეთში გამოსაგზავნად შერჩეული პორუჩიკი თავადი გრიგოლ ზვაბულოვი (ქობულაშვილი) ნ. პანინის წერილით იმერეთისაკენ გამოისტუმრა. ქართველი არქიმანდრიტი და პორუჩიკი გრ. ზვაბულოვი 1769 წლის 20 მარტს მივიდნენ სოლომონ მეფესთან (რაჭაში). სოლომონ მეფე სიხარულით შეხვდრია ნ. პანინის წერილს. შეცვლილმა ვითარებამ მას საშუალება მისცა, ომში მონაწილეობისთვის უკვე თავისთვის ხელსაყრელი მოთხოვნა წამოეყენებინა: თუ იგი 1768 წლის 23 ივნისს, როცა რუსეთში ელჩს გზავნიდა, ყველაფერზე თანახმა იყო, ოღონდ რაიმე დახმარება აღმოსჩენოდა რუსეთისაგან, ახლა აცხადებდა, რომ მას არა თუ ომის დაწყება, მისი გამოცხადებაც კი არ შეეძლო, რადგან ეშინოდა თავისი ქვეშევრდომებისა. ასეთ ნაბიჯს იგი იმ შემთხვევაში გადადგამდა, თუ რუსეთიდან დამხმარე ჯარს მიიღებდა.

სოლომონ პირველმა ნ. პანინის წერილი ერეკლე მეორეს გაუგზავნა და 1769 წლის 26 მარტს პორუჩიკი გრ. ზვაბულოვიც თბილისსკენ გაისტუმრა. 11 აპრილს ერეკლემ მიიღო გრ. ზვაბულოვი და თურქეთთან ომში მონაწილეობის სურვილი გამოთქვა, მაგრამ ამასთან გარკვეულად მოითხოვა დამხმარე ჯარი. ერეკლეს უთქვამს: თუ რუსეთი ჯარით დამხმარება, შემიძლია ცარგრადამდეც კი დავიპყრო თურქეთის ქალაქებიო.

21 მაისს სოლომონ I თბილისში ჩავიდა. მეფეებმა ერთობლივი მოქმედება გადაწყვიტეს და საგანგებო ელჩები შეარჩიეს (სოლომონმა — დ. კვინიხიძე, ერეკლემ — ა. ანდრონიკოვი) პეტერბურგში გასაგზავნად. ამასობაში რუსეთიდან ცნობა მოვიდა, რომ ჯარი იგზავნებოდა და გრ. ზვაბულოვი სოლომონ მეფეს გზის საკითხზე უნდა მოთათბირებოდა.

წინასწარი სამზადისის ჩატარების შემდეგ (გადაწყვეტილების მიღებიდან 2 თვის თავზე) ეკატერინე II და ნ. პანინი 26 მაისს წერილებით აცნობებდნენ სოლომონ I-ს: ჯარი იგზავნება თქვენს დასახმარებლადო.

ამ პატარა ჯარის (3 ასეული და 6 ქვემეხისაგან შემდგარი საარტილერიო რაზმი, სულ 411 კაცი), „მთავარ მეთაურად“ 1769 წლის 27 ივნისს დაინიშნა გრაფი ტოტლებენი.

გოტლიბ-კურტ-ჰენრიხ ტოტლებენი დაიბადა 1715 წლის 31 დეკემბერს სოფ. ტოტლებენში, საქსონიაში (თუ ტიურინგიაში), მშობლები განქორწინებულნი ყოფილან; პატარა ტოტლებენი დედას საქსონიის კურფიურსტის კარზე პაჟად მოუწყვია. ტოტლებენი გრაფის ქალზე დაქორწინებულა, მისთვის გრაფობაც უბოძებიათ და სასამართლოს წევრადაც დაუნიშნავთ (1745 წ.). მალე უსიამოვნება მოსვლია ცოლთან, რომელსაც განქორწინება უთხოვია. ტოტლებენს მექრთამეობა და სხვა ბოროტმოქმედებანი დასდებია ბრალად და დრეზდენიდან გაქცეულა კიდევ (1747 წ.); სასამართლო პასუხისგების თავიდან აცილების მიზნით, ტოტლებენი ჰოლანდიის სამხედრო სამსახურში შესულა; მის მიერ ჩამოყალიბებული პოლკი უვარგისი გამომდგარა და ომის დამთავრებისთანავე დაუშლიათ; თვითონ უწესრიგობისათვის ციხეშიც მჯდარა, მაგრამ მალე გაუთავისუფლებიათ.

1750 წელს ტოტლებენს ერთ-ერთი სოფდაგრის ნდობა დაუმსახურებია და ამის წყალობით მოუხერხებია სოფდაგრის მეურვეობის ქვეშ მყოფი 14 წლის მდიდარი ობლის გატაცება. თუმცა იგი ვაიმარში დაუპატიმრებიათ, მაგრამ პრუსიაში ჩასვლა მაინც მოუხერხებია; პრუსიის მეფის მფარველობით ამ ობოლზე დაქორწინებულა 1754 წელს, მზითვად დიდი თანხა მიუღია და დასახლებულა ბერლინში. ტოტლებენმა პრუსიის სამხედრო სამსახურში შესვლა ვერ მოახერხა, გარდა ამისა, ცუდად მოპყრობისა და ფულის ფლანგვის გამო მეორე ცოლმაც განქორწინება მოსთხოვა; ერთ-ერთ დიდებულთან ინციდენტის გამო, ტოტლებენისთვის წინადადება მიუციათ, დაეტოვებინა ბერლინი. ამის შემდეგ მას კვლავ ჰოლანდიაში ვხედავთ. აქ მან შეიტყო, რომ რუსეთი პრუსია-ავსტრიის ომში მონაწილეობის მისაღებად ემზადებოდა და გრაფ გოლოვიკინს (რეზიდენტი) სთხოვა რუსეთის სამხედრო სამსახურში მიღება.

1758 წლიდან ტოტლებენი „ვოლონტერად“¹ ჩანს რუსეთის არმიაში, 1759 წლიდან მიღებულ იქნა რუსეთის ნამდვილ სამხედრო სამსახურში გენერალ-მაიორის ჩინით და პრუსიასთან ომში რუსეთის ჯარის ცალკე კორპუსს მეთაურობდა.

რუსეთის მთავრობას გადაწყვეტილი ჰქონდა, 1761 წელს, ადრე

¹ ВОЛОНТЕР — მოხალისე (რედ.).

გაზაფხულზე, აქტიური საომარი ოპერაციების დაწყებით საბოლოოდ აემულებინა ფრიდრიხ II, რომ ზაფი დაედო. სამხედრო სტრატეგიული გეგმით გათვალისწინებული იყო კოლბერგის დაკავება. მთავარსარდალმა ბუტურლინმა ტოტლებენს შესთავაზა ამ ამოცანის შესრულება, მაგრამ მისგან ცივი უარი მიიღო (ტოტლებენი განგებ აღიღებდა კოლბერგთან პრუსიის ძალების რიცხვს 30 ათასამდე და ბუტურლინს უმტიციცებდა მისი აღების შეუძლებლობას). მაშინ კოლბერგის ოპერაციის ჩატარება რუმინელებს დაეკისრა, ტოტლებენს კი უბრძანეს, თავისი კორპუსიდან 3 ქვეითი პოლკი რუმინელებისთვის გადაეცა, ხოლო თვითონ დანარჩენი ჯარით მთავარ არმიას შეერთებოდა. ამ უკანასკნელი ბრძანების შესრულების დროს, 1761 წლის 19 ივნისს, ტოტლებენი დააპატიმრეს.

საქმე ისაა, რომ ტოტლებენის ურთიერთობამ პრუსიის გენერლებთან და აგენტების ხშირმა მიმოსვლამ (ტოტლებენი „წინასწარ შეუთანხმდა“ მთავარსარდალ ბუტურლინს) დააეჭვა მისივე ხელქვეითები, თავისი ეჭვი პოდპოლკოვნიკმა ფრიდრიხ აშმა 1761 წლის 16 ივნისს ბუტურლინს აცნობა. 18 ივნისს ბერნშტეინის ახლოს, სადაც ტოტლებენის ბანაკი იყო, გამოცხადდა ებრაელი საბატკა (ტოტლებენის აგენტი), რომელიც ტოტლებენმა 19 ივნისს კიუსტრინისკენ გაისტუმრა. პოდპოლკოვნიკმა აშმა გზაში საბატკა დააკავა და გაჩხრიკა. საბატკას ჩექმაში აღმოაჩნდა რუსეთის ჯარის მთავარსარდალის 12 ივნისის საიდუმლო ბრძანება (ოპერაციის გეგმა) და ტოტლებენის წერილი პრუსიის მეფისადმი. ტოტლებენთან მივიდნენ მისივე კორპუსის პოლკოვნიკები. ტოტლებენი (იგი ბოლო დროს „ავადმყოფობდა“ და რუსეთის მთავრობას სამსახურიდან „განთავისუფლებასაც“ სთხოვდა) არ დაბნეულა. ბრძანა, აში დააპატიმრეთო, მაგრამ ამოდ (ტოტლებენმა მოასწრო მხოლოდ საიდუმლო შიფრის მოსპობა). იგი თვითონ დააპატიმრეს.

ტოტლებენი და საბატკა იმავე დღეს ძლიერი დაცვის თანხლებით მთავარბანაკისკენ გაისტუმრეს, იქიდან კი — პეტერბურგის საპყრობილისაკენ. ტოტლებენი თავს იმით იმართლებდა, რომ თითქოს მას სურდა ფრიდრიხ II-ს შეპყრობა და ამიტომ ჰქონდა მასთან მიმოწერა (რა თქმა უნდა, ამ ზღაპარს სარწმუნოდ არავინ მიიჩნევდა). იმპერატორის 1762 წლის 26 აპრილის ბრძანებით, ტოტლებენის საქმის გასარჩევად შეიქმნა სამხედრო სასამართლო, რომელმაც 20 მაისს გამოიტანა განაჩენი: ტოტლებენი, როგორც გამცემი, სიკვდილით დაისაჯოს; საბატკა განთავისუფლდეს, რადგანაც იგი მხოლოდ წერ-

ილის დამტარებელი და ტოტლებენის ჯაშუში იყო, რომელმაც ფაქტობრივად არც იცოდა წერილების შინაარსი.

პეტრე III-ის სიცოცხლეში განაჩენი სისრულეში არ მოუყვანიათ.

1763 წლის 31 მარტს ეკატერინე II-მ ხელი მოაწერა ბრძანებას სენატისადმი (იგი გამოქვეყნებულ იქნა 11 აპრილს), რომლითაც ტოტლებენს სიკვდილით დასჯა შეეცვალა რუსეთიდან გასახლებით და ჩინების აყრით; ბრძანებაში აღნიშნული იყო, რომ ტოტლებენს აკრძალული ჰქონდა რუსეთის იმპერიის ფარგლებში (აშკარად ან ფარულად) გამოჩენა; თუ ვინმე მას რუსეთის იმპერიის ტერიტორიაზე ნახავდა, შეეძლო მისი მოკვლა და ამისთვის პასუხსაც არ აგებდა; ეს ბრძანება უნდა გამოქვეყნებულიყო უცხოეთის პრესაშიც. 1763 წლის 13 მაისს, თანახმად იმპერატორის ბრძანებისა, ტოტლებენი მიიყვანეს დასავლეთ საზღვარზე შულცენ-კრუგის (სოფელია) მახლობლად და რუსეთიდან გააძევეს.

და აი, სულ რაღაც ექვსიოდე წლის შემდეგ, 1769 წლის მაისში, ეკატერინე II სწერდა პანინს: „ნიკიტა ივანეს ძე! გუშინ, გატჩინიდან ბედნიერად დაბრუნების შემდეგ, მივიღე ტოტლებენის წერილი, რომლითაც მთხოვს, რომ ჩემი ბრძანებით მას ან თავი მოკვეთონ ან გადაასახლონ ციმბირის შორეულ მხარეში, სადაც მე მოსახერხებლად მივიჩნევ. ამისთვის ის გამოცხადდება ბრაუნთან, რომ დაელოდოს ჩემს ბრძანებას, რადგანაც მას არსად ცხოვრება არ შეუძლია. იგი, სულის წაწყმედის რომ არ ემინოდეს, თავს მოიკლა. მე მგონია, რომ შეიძლება მას ნება მიეცეს, ჰქონდეს თავშესაფარი სადმე რუსეთში, ციმბირში. რას ფიქრობთ თქვენ ამასზე?“

„ს. პეტერბურგის ვედომოსტის“ №45-ში, 1769 წლის 5 ივნისს, გამოქვეყნებულ იქნა ტოტლებენის თხოვნა რუსეთში დაბრუნების თაობაზე და იმპერატორის მიერ მისი შეწყნარების მაუწყებელი ცნობა. ასეთი წარსულის მქონე კაცი 1769 წლის 20 ივნისს აღადგინეს გენერალ-მაიორის წოდებაში, ხოლო 27 ივნისს საქართველოში გამოსაგზავნი რაზმის „მთავარ მეთაურად“ დანიშნეს.

რა ამოცანით იგზავნებოდა 411 კაციანაგან შემდგარი საექსპედიციო რაზმი საქართველოში? — ინსტრუქციის შესავალი ნაწილი აცნობდა საგანგებო რწმუნებულს ა. მოურაგოვს (და ე. ი. ტოტლებენსაც) იმერეთის მძიმე საშინაო და საგაერო მდგომარეობასა და რუსეთის მთავრობის გადაწყვეტილებას: შექმნილი ვითარების გამო დახმარებოდა იმერეთს. აქვე არწმუნებდა მათ, რომ თურქეთთან ომი შორეულ და უგზო მხარეში დიდი ჯარის გაგზავნის საშუალებას არ იძლევაო.

ინსტრუქციაში ხაზგასმულია ერთი მომენტიც: თუმცა პატარა ჯარი იგზავნება, მაგრამ იგი სავსებით საკმარისია, რომ უჩვენოს იმერლებს უპირატესობა რეგულარული ჯარისა; ჯარი იგზავნება იმერლების გასამხნეველად და დასახმარებლად, რათა იმერლებმა შეძლონ უფრო დიდი ჯარის გამოყვანა, ვიდრე წინათ გამოჰყავდათო. აღსანიშნავია, რომ თვით ეკატერინე II 1769 წლის 26 მაისის წერილით არ უმაღავდა სოლომონ I-ს, რომ ეს პატარა ჯარი იგზავნება „თქვენი ქვეშევრდომებისთვის მაგალითის საჩვენებლად და გასამხნეველად“. იქვე იყო გამოთქმული სურვილიც, რომ თუ იმერეთში რეგულარული ჯარის შექმნა არ მოხერხდებოდა, დაეწესებინათ რიგი აზნაურობისა და მოსახლეობისა (ე. ი. შეექმნათ ე. წ. მორიგე ჯარი), რათა მთელი ერი რიგიან ჯარად ქცეულიყო.

შემთხვევითი როდი იყო, რომ არტილერიის იარაღის ნოვატორი და სიმაგრეთა მშენებელი ინჟინერი პოდპოლკოვნიკი ჩოლოყაევი ნ ქვემეხისაგან შემდგარი საარტილერიო რაზმის უფროსად დანიშნა; ეკატერინე საგანგებოდ სწერდა სოლომონ I-ს, რომ სიმაგრეების მშენებელ და საარტილერიო საქმის მცოდნე ოფიცრებს უგზავნიდა.

ინსტრუქციის მთელი შინაარსი ნათლად მეტყველებს, რომ რუსეთი ცდილობდა იმერეთი ფეხზე დაეყენებინა, ბრძოლისუნარიანი გაეხადა, რათა იმერეთს შეძლებოდა, რაც შეიძლება მეტი ჯარის გამოყვანა (იგულისხმება: თურქებისთვის ზიანის მისაყენებლად. გარდა დამხმარე ჯარისა, რუსეთის მთავრობა სოლომონ მეფეს უგზავნიდა 50 ათას მანეთს ფულს და ზავის დადებისას ტრაქტატში იმერეთის ინტერესების გათვალისწინებას პირდებოდა.

ეს უდავოდ სერიოზული დახმარება იყო. იგი სცილდებოდა მეფის დანაბარებს, იმერეთის ელჩს ასეთი დახმარების იმედი, ალბათ, არც ჰქონდა. ამასთან ელჩმა იცოდა, რომ ამით იმერეთის მეფე თურქეთთან ომს კი არ დაიწყებდა, არამედ „ათორმეტი“ წლის წინათ დაწყებულ ომს გააგრძელებდა. ელჩს ისიც კარგად ესმოდა, რომ რუსეთ-თურქეთის ომის დაწყება მარჯვე დრო იყო იმ ამოცანის გადასაწყვეტად, რისთვისაც იმერეთის მეფე უფრო მძიმე პირობებში იბრძოდა. აი, ასეთი შედეგებით ბრუნდებოდა მაქსიმე ქუთათელი პეტერბურგიდან.

მაქსიმე ქუთათელის ელჩობა, შექმნილი ვითარების წყალობით, წარმატებით დამთავრდა. 1769 წლის 28 მაისს, სამშობლოში გამოგზავრების წინ, ელჩს გადასცეს ოფიციალური პასუხი, სადაც ნათქვამი იყო, რომ „იგზავნებოდა სამხედრო რაზმი და საკმაო ფული,

რათა სოლომონ მეფე ფეხზე დამდგარიყო, რათა მას თავისი საქებარი საქმე დაესრულებინა... შური ეძია მათზე (თურქებზე — ვ. მ.) შვეიცროებისა და დამცირებისთვის...“ ელჩს აცნობეს სხვა ღონისძიებანიც და დაასაჩუქრეს 1000 მანეთით.

ახლა ისევ საექსპედიციო რაზმის ფორმირების საკითხს დავუბრუნდეთ.

1769 წლის 12 აგვისტოს ტოტლებენი 2 ქვემეხით და 110 კაცი (პირადი დამცველი და გამცილებელი რაზმი) მოზდოკიდან საქართველოში წამოსულა, ხოლო 14 აგვისტოს მაიორ რემენიკოვსაც საექსპედიციო რაზმის 3 ასეულითა (ქვეითი, დრაგუნთა და ჰუსართა) და 2 ქვემეხით (სულ 370 კაცი) ყიზლარიდან გეზი საქართველოსკენ აუღია. 1769 წლის 11 ოქტომბრის პატაკისათვის დართული უწყისით საქართველოში მყოფი ჯარის რიცხვი ასეა განსაზღვრული: რემენიკოვის მიერ ჩამოყვანილ საექსპედიციო რაზმში — 372 კაცი, ტოტლებენის მიერ ყიზლარიდან და მოზდოკიდან წამოყვანილი — 108 კაცი. სულ 480 კაცი.

როგორც ვხედავთ, ტოტლებენი 1769 წლის ზაფხულის გასულს საქართველოსკენ დაიძრა არა 3767 კაცი, როგორც ამას ჩვენი ისტორიოგრაფია წარმოგვიდგენს, არამედ სამი ასეულითა და 4 ქვემეხით. იგი საქართველოშიც ამ ჯარით ჩამოვიდა. შეიძლება ითქვას, რომ უფრო სწორი ცნობა აღმოჩნდა დაცული მეთვრამეტე საუკუნის ქართულ ქრონიკებში, ვიდრე გვიანდელ სამეცნიერო ლიტერატურაში.

მაქსიმე აბაშიძე, როგორც ზემოთაც გქვონდა აღნიშნული, აყენებდა სამ მოთხოვნას: 1) იმერეთის მიღებას რუსეთის მფარველობაში, 2) 5 ათასიან დამხმარე ჯარს და 3) სესხს იმერეთის მეფის ჯარის შესანახად. აი, მაქსიმე აბაშიძემ რას მიაღწია: 1) თუ რუსეთის იარაღს წარმატება ექნებოდა თურქეთთან ომში და იმერეთიც აქტიურ მონაწილეობას მიიღებდა, საზავო ტრაქტატში იმერეთის ინტერესებიც იქნებოდა გათვალისწინებული; 2) იმერეთში იგზავნებოდა რუსეთის ჯარის სამი ასეული არტილერიით და საარტილერიო საქმის მცოდნე და სიმაგრეების მშენებელი ოფიცრით; 3) იმერეთის მეფეს ეძლეოდა 50 ათასი მანეთი საკუთარი ჯარის შესანახად.

რუსეთის ჯარის გადმოსაყვანი გზის საკითხზე ჯერ კიდევ პორუჩიკ ზვაბულოვის საქართველოში ყოფნისას სოლომონ მეფე და ზვაბულოვი შეუთანხმდნენ ერეკლე მეფეს და დარიალის გზა აარჩიეს. ერეკლემ თვით იკისრა საჭირო სამზადისი გზის მოსაგვარებლად. ტოტლებენის ყიზლარში მისვლისთანავე პოტაპოვმა აცნობა ერ-

ეკლეს, რომ ჯარი გაეგზავნა გენერლის შესახვედრად. ტოტლებენი ამალითა და 2 ქვემეხით (დაახლოებით ასიოდე კაცი) მაიორ რატიევის თანხლებით 1769 წლის 12 აგვისტოს მოზდოკიდან საქართველოსკენ წამოვიდა. 14 აგვისტოს მოურაუოვი ყიზლარში იყო. მან მიტროპოლიტი მაქსიმე იქვე დატოვა და თვითონ საჩქაროდ საქართველოსკენ გამოემართა; 24 აგვისტოს იგი დაქვია ტოტლებენს 10 ვერსზე საქართველოს საზღვრიდან.

ჯარის თურგზე გადასასვლელად 10 ხიდი გაუკეთებიათ (მათ შორის 3 — ქართველებს), ვიწროებზე დაშლილი ქვემეხები ერეკლეს მიერ გაგზავნილ ქართველებს ხელით გადმოუტანიათ სტეფანწმინდამდე. ქართლ-კახეთის სამეფოს ტერიტორიაზე შემოსვლისთანავე ტოტლებენს წერილით შეუტყობინებია ერეკლე მეფისათვის, რომ ის ავანგარდითურთ იმყოფება სამეფოს ტერიტორიაზე და იმპერატორის ბრძანებით მიდის იმერეთის მეფესთან; ამიტომ სთხოვს ჯარის გატარებისა და სურსათის ყიდვის ნებართვას; უცნობებია, რომ მას სურს პირადად განუცხადოს ერეკლეს ზოგი საიდუმლო რამ.

27 აგვისტოს ერეკლე მეფე დიდებულებთან ერთად თბილისიდან გასულა და დუშეთში შეჩერებულა, სადაც მასთან 28 აგვისტოს მოსულა თავ. რატიევი ტოტლებენის წერილით. 29 აგვისტოს ერეკლე წერდა ტოტლებენს დუშეთიდან, რომ მზად იყო ყველა მისი თხოვნა შეესრულებინა და თხოვდა დაენიშნა შეხვედრის ადგილი, თუცა მეფე ფიქრობდა, რომ უმჯობესი იყო ხევში შეხვედროდნენ. მიუხედავად ამისა, როგორც ჩანს, ერეკლე უმაღლვე გასულა დუშეთიდან და სოფ. ხოდასთან დამდგარა, სადაც მეფეს იმავე დღეს, როგორც მოურაუოვი იუწყება, ტოტლებენი, მოურაუოვი და რატიევი ხლებიან ადოს მინდვრიდან.

ქართლ-კახეთის სამეფოს მიხრობა რუსეთ-იმერეთის სამხედრო კავშირისადმი თურქეთის წინააღმდეგ ომში

რუსეთსა და თურქეთს შორის დიპლომატიური ურთიერთობის გაწყვეტა ერეკლესათვის ზვაბულოვის (ქობულაშვილის) საქართველოში ჩამოსვლამდეც ცნობილი ყოფილა. ამ კაცის საქართველოში გამოჩენა მას სასარგებლოდ მიუჩნევია და, რადგან ერეკლე თავის თავს სოლომონზე უპირველესად და უძლიერესად თვლიდა, საწყენადაც კი მიუღია, რომ ზვაბულოვი ჯერ სოლომონ მეფესთან მიდიოდა.

ერეკლეს დაზვერვის საქმე კარგად ჰქონდა აწყობილი და, ბუნე-

ბრივია, მას მეზობლად მომხდარი ამბები არ გამოეპარებოდა. მით უმეტეს, ერეკლემ კარგად იცოდა, რომ მე-16 ს-დან მოყოლებული მისი სამშობლო ორი ძლიერი მეზობლის — თურქეთისა და ირანის — ბრძოლის ასპარეზი იყო და ხან ერთს რჩებოდა საჯიჯგნად, ხან — მეორეს. მართალია, ახლა ირანი დასუსტებული იყო, ქართლ-კახეთმა კი ფაქტობრივად თავისუფლებასაც მიაღწია, მაგრამ მეფემ კარგად იცოდა: ირანის სისუსტე საკმარისი არ იყო მისი სამეფოს უშიშროების უზრუნველსაყოფად, საჭირო იყო თურქეთიც დასუსტებულიყო. ერეკლე თურქეთში მომხდარ ამბებს განსაკუთრებული გულისყურით ეკიდებოდა და მოუთმენლად ელოდა „უჭმმარიტესსა უწყებასა“ რუსეთიდან „მისი იმპერატორობის დიდებულების და ხუანთქრის ზავის დახსნის“ შესახებ.

სავსებით მართალი იყვნენ ქართველი სახელმწიფო მოღვაწეები, როდესაც თვლიდნენ, რომ ქვეყნის გადასარჩენად მთელი თავისი საგარეო პოლიტიკა კავკასიის ყელისათვის მებრძოლი 3 დიდი სახელმწიფოს — ირანის, რუსეთისა და თურქეთის — პოლიტიკურ ურთიერთობაზე უნდა აეგოთ.

როგორც ზემოთ ითქვა, 1769 წლის 26 მარტს სოლომონ I-მა ხვაბულოვი თბილისისკენ გამოისტუმრა. ამ დროს ერეკლესთან თურქი ელჩები ყოფილან, რომელთაც ნეიტრალიტეტი უთხოვიათ. ერეკლეს რუსეთის წარმომადგენლები ქართულ ტანსაცმელში გადაცმული ჩაუყვანია თბილისში, რათა თურქეთის ელჩებისთვის ზვაბულოვის მოსვლა დაეფარა. თურქებს აგენტების საშუალებით მაინც შეუტყვევიათ რუსეთის წარმომადგენლის ადგილსამყოფელი და ბინის თვალიერება დაუწყიათ. გაჯავრებულ ერეკლე მეფეს თურქი ელჩები გაუძევებია. 11 აპრილს მეფეს პირველად მიუღია ზვაბულოვი. რუსეთის წარმომადგენელთან საუბარში მეფეს მცირერიცხოვანი ჯარი უთხოვია, უმთავრესად იმ მიზნით, რომ მეზობელი ქვეყნები დაეშინებინა. რუსთა ჯარის საქართველოში ჩამოსვლას ისინი ამ ქვეყნის მიმართ რუსეთის მფარველობად მიიჩნევდნენ: სამაგიეროდ, ერეკლე ცარგრადამდე თურქეთის ქალაქების დაპყრობას ჰპირდებოდა რუსეთს.

1769 წლის 21 მაისს სოლომონ მეფე თბილისს ჩავიდა და მეფეებმა თურქეთის წინააღმდეგ ერთობლივი მოქმედება დათქვეს. ერეკლეს საიდუმლო სამზადისიც კი დაუწყია, მაგრამ იგი ნაბიჯის გადადგმას არ აპირებდა მანამ, სანამ რუსეთი ერეკლეს მოთხოვნებს არ დააკმაყოფილებდა. ერეკლეს ამჯერად თავისი მოთხოვნებისთვის უფრო კონკრეტული სახე მიუცია. თუ აპრილში იგი „მცირერიცხოვანი ჯა-

რით“ კმაყოფილდებოდა, ამჯერად ითხოვდა, რომ რუსეთს 7-5 პოლკი დამხმარე ჯარი, ე. ი. 5-7 ათასი კაცი გამოეზავნა, ამასთან, თურქეთთან ზავის დადებისას საზავო ტრაქტატში ქართლ-კახეთის სამეფო რუსეთის იმპერიის მფარველობის ქვეშ ყოფილიყო შეყვანილი. რუსეთისაგან დამხმარე ჯარის მიუღებლად, ლეკების შიშით, თურქეთთან ომის დაწყებაზე იგი უარს ამბობდა. მეფე აიძულებდა რუსეთის მთავრობას, თუ ჯარს მიიღებდა, რუსეთის იმპერატორის „სამსახურზე“ თავს დადებდა.

1769 წ. 29 აგვისტოს ერეკლე II, ანტონ კათალიკოსი, გიორგი და ლევან ბატონიშვილები, დიდებულებთან ერთად, სოფელ ხოდაში, სახელდახელოდ მოწყობილ ბანაკში, საზეიმო მიღებას უწყობენ რუსეთის წარმომადგენლებს — ტოტლებენსა და მოურაოვს, რომელთაც თან ახლავთ მაიორი (ამ დროს უკვე პოდპოლკოვნიკი) თავადი რატიევი. 30 აგვისტოს კი ტოტლებენს თვით მიუღია თავის ბანაკში ერეკლე მეფე, ანტონ კათალიკოსი და ლევან ბატონიშვილი. ამ შეხვედრების დროს განიხილავდნენ ქართლ-კახეთის სამეფოს თურქეთთან ომში მიმხრობის საკითხს.

ერეკლე მეფესთან პირველ შეხვედრას ისეთი ძლიერი შთაბეჭდილება მოუხდენია მოურაოვსა და ტოტლებენზე, რომ მეორე შეხვედრისას ისინი გულახდილები ჩანან: მათ შესაძლოდ მიუჩნევათ სოლომონ მეფისადმი განკუთვნილი პაკეტიც კი გაეხსნათ და ერეკლესთვის პანინის წერილი გადაეცათ (რუსეთისთვის ამ დროს სოლომონი და ერეკლე ერთი იყო, მას ორივე ერთი მიზნისთვის სჭირდებოდა).

ერეკლეს მზადყოფნა გამოუთქვამს „დანმარებოდა“ სოლომონ I-ს. მაგრამ აქვე მოუთხოვია, რომ რუსეთს გამოეზავნა მისთვის 5 ათასიანი დამხმარე ჯარი; თუ ეს 5 ათასიანი ჯარი ზამთრამდე გადმოსვლას ვერ მოახერხებდა, მანამდე 1500 კაცი მაინც უნდა გადმოყვანილიყო, ხოლო დანარჩენი — მომავალი წლის გაზაფხულზე; ამასთან, თუ 1500 კაცს მეფე შემოდგომითვე მიიღებდა, ხოლო დანარჩენს — მომავალ წელს, იგი მზად იყო თურქებისთვის ომი გამოეცხადებინა. ერეკლე აიძულებდა მათ, რომ დიდ ზიანს მიაყენებდა თურქებს და ამით სამსახურს გაუწყვედა რუსეთს.

ერეკლეს, გარდა დამხმარე ჯარისა, მოუთხოვია არტილერიის საქმის მცოდნეც (მას ქვემეხები ბევრი ჰქონდა, მაგრამ საჭირო იყო მათი შეკეთება, ლაფეტებზე გაწყობა) და სპეციალისტებიც წიაღისეულ სიმდიდრეთა დასამუშავებლად.

ერეკლეს წინადადებები იმდენად საქმიანი ყოფილა, რომ ტოტ-

ლებენი იძულებული გამხდარა, მეფისთვის ყველაფერზე თანხმობა მიეცა და დაეიმედებინა ის. კერძოდ, ტოტლებენი შეჰპირებია, რომ სამეფო კარის დაუკითხავად 1500 კაცს გადმოიყვანდა. გარდა ამისა, ტოტლებენს ისიც აღუთქვამს, რომ ის ნამდვილად მოახერხებდა 5 ათასიანი ჯარის რუსეთიდან გამოგზავნასაც.

1769 წლის 12 ოქტომბერს სახელმწიფო საბჭოს სხდომაზე წაკითხულ იქნა ერეკლეს, ტოტლებენის და მოურავოვის წერილები და მოხსენებები. გადაწყდა ჯარის გადიდება. საბჭომ ისიც გადაწყვიტა, რომ საქართველოში გამოგზავნათ სამთო საქმისა და ლითონის დნობის 58 სპეციალისტი. იმპერატორის 22 ოქტომბრის ბრძანებას აქვს დანართი, სადაც მოცემულია ჯარის რაოდენობა, სულ: 3767 კაცი და მომავალი 1770 წლის ხარჯთაღრიცხვა: 134.600 მანეთი. რუსეთის მთავრობა, რაკი სჯეროდა, რომ ქართლ-კახეთის მეფე სარგებლობას მოუტანდა, იძულებული გახდა გაეზარდა ჯარის რიცხვი 9-ჯერ და უფრო მეტად, ხოლო ჯარის შესანახი თანხა — 21.256 მანეთიდან 134.600 მანეთამდე გაედიდებინა.

ტოტლებენის გადასვლა იმერეთში.

შორაპანის ციხის ალყა.

რუსეთის სამხედრო რაზმის ძარბოვით დაბრუნება

ტოტლებენი და მოურავოვი რუსეთის ჯარის სამი ასეულით 1769 წლის 26 სექტემბერს იმერეთის საზღვარზე მივიდნენ, სადაც მათ 27 სექტემბერს სოლომონ მეფე შეხვდა. იოსებ კათალიკოსისა და დიდებულების თანხლებით 28 სექტემბერს ტოტლებენს განუცხადებია იმერეთის მეფისათვის, რომ იმპერატორისგან მას დავალებული აქვს: იმერეთის სიმაგრეებიდან თურქების განდევნა და სოლომონისთვის მისი ქვეშევრდომების დამორჩილება. თუ ამას ვერ შეძლებს, სოლომონ მეფეს თავისი ოჯახით წაიყვანს რუსეთში, სადაც მეფე დიდი პატივით იქნება მიღებული.

1769 წლის 3 ოქტომბერს ტოტლებენი და სოლომონ მეფე შორაპანის ციხეს შემოადგნენ. ტოტლებენმა ციხის გარნიზონს (23 კაცი) დანებება მოსთხოვა, მაგრამ უარი მიიღო. ამასობაში იმერეთის ტერიტორიაზე დადიანი და თურქები შემოჭრილან, სოლომონ მეფე იძულებული გამხდარა მოწინააღმდეგეს შეგებებოდა და ამიტომ ტოტლებენი ციხესთან დაუტოვებია. ოთხი დღის უშედეგო შეტევის შემდეგ ტოტლებენს ალყა მოუხსნია და 13 ოქტომბერს იმერეთიც

დაუტოვებია. 29 ოქტომბერს ტოტლებენი და მოურავოვი რუსეთის სამხედრო რაზმით ცხინვალში იყვნენ.

რატომ დაბრუნდა ტოტლებენი ქართლში?

ა. მოურავოვი 1769 წლის 29 ოქტომბრის პატაკით იუწყება: თუმიცა გრაფი ცდილობდა ციხის აღებას, მაგრამ „სურსათისა და ალაფის“ ნაკლებობის გამო განზრახვაზე ხელი აიღო.

შეიძლება თუ არა ეს მივიჩნიოთ იმერეთიდან დაბრუნების მიზეზად? რა თქმა უნდა, არა. 1770-71 წლებში იმერეთში რუსეთის 4 ათასიანი კორპუსი ახერხებდა საჭირო სურსათ-სანოკაგის შოვნას და მტკიცება იმისა, თითქოს 1769 წლის ოქტომბერში 400 კაცის გამოკვება არ მოხერხდა, უსაფუძვლოა. ტოტლებენის პატაკით დასტურდება, რომ სურსათის ნაკლებობას თუმიცა ჰქონია ადგილი, მაგრამ ტოტლებენს თითოეულ ჯარისკაცზე დღეში 4 კაპიკი გაუცია, რითაც ისინი უზრუნველყოფილი ყოფილან. კიდევ მეტი, როცა სოლომონ მეფემ ტოტლებენის წუწუნი შეიტყო, 15 ოქტომბრის წერილით გენერალს აცნობა: ღირსეულად ვერ გემსახურებით, მაგრამ რამდენიმე დღე დამაცადეთო; ტოტლებენს და მოურავოს სოლომონ მეფისთვის დაბრუნების მიზეზი წესიერად არც კი უცნობებიათ. ამიტომ დადიანსა და თურქებზე გამარჯვებულ მეფეს, როცა რაზმის ქართლში დაბრუნების ამბავი შეუტყვია, მაშინვე წერილი გაუგზავნია (წერილი უთარილოა, მაგრამ იგი მოურავოს მიუღია მუხრანში 1769 წლის 9 ნოემბერს). მეფე ეკითხება მოურავოს, რა მიზეზით დაბრუნდით ქართლშიო.

იმერეთის დატოვებას, როგორც ქვემოთ დავინახავთ, სულ სხვა მიზეზი ჰქონდა. 1769 წლის 12 ოქტომბრის პატაკით მოურავოვი ასე უხასიათებს ნ. პანინს იმერეთის მდგომარეობას: ქვეყანა უაღრესად გაღარიბებულია, პური და სხვა სურსათ-სანოკაგე ძნელი საშოვნელია; თავადები და მთავრები მეფისადმი მტრულად არიან განწყობილნი, ქვეყნის შიგნით ციხეები — შორაპანი, ბაღდათი, ქუთაისი, ცუცხვათი, ანაკლია, ფოთი, ქობულეთი, ციხისძირი — მტერს უჭირავს, სადაც მტრის 3.000-იანი გარნიზონი დგას; ქვეყანა უგზოა, ტყიანი. „ვბედავ თქვენს მაღალ გრაფობის ბრწყინვალეობას ღრმა პატივით მოვასხენო, რომ სოლომონს რუსეთის საიმპერატორო ტახტის სამსახური და სარგებლობის მოტანა არ შეუძლია“.

დასკვნა ასეთია: რაკი იმერეთი ვერ ამართლებს რუსეთის იმედებს, მისი დაცვაც ზედმეტი ხდება. ახლა საჭიროა ქართლ-კახეთის სამეფოს მიმხრობა, მაგრამ ეს უკანასკნელი უგარანტიოდ ომში არ ერე-

ვა. საჭიროა დანაპირების შესრულება. მეფე ერეკლე ისეთი კაცი როდი იყო, რომ დანაპირებს ადვილად დასჯერდებოდა. ტოტლებენი ჯერ კიდევ ქართლში იმყოფებოდა, რომ მას ანტონ კათალიკოსი მიუგზავნია გრაფთან; 1769 წლის 19 სექტემბერს ანტონ I ტოტლებენს შეხვედრია ლამისყანაში და მეფის დანაპირები გადაუცია (რომ ომს თურქეთთან მხოლოდ 5 ათასი კაცის მიღების შემდეგ დაიწყებდა). გრაფს პირობა მიუცია.

საქართველოში 1770 წლის აპრილის შუა რიცხვებში ახალციხეზე ლაშქრობის დროს 12.000-მდე რუსეთის ჯარისკაცი იყო. რაც მთავარია, 1770 წლის გაზაფხულისთვის ერეკლე მეფისათვის ცნობილი იყო, რომ რუსეთის მთავრობა მას უგზავნიდა 4 ათასიან დამხმარე ჯარს, რომელიც უახლოეს დროში ჩამოვიდოდა და დააკმაყოფილებდა ყველა მის მოთხოვნას. ამის შემდეგ ერეკლეს ჩაბმა ომში გადაწყვეტილი იყო.

ერეკლეს დიპლომატიური ბრძოლა და მისი შედეგი ქართველი პოლიტიკოსების ლანძღვის უფლებას არ იძლევა. სხვა საქმეა, თუ აქ გაბედული ნაბიჯიც ჩანს. გაბედული ნაბიჯების გაკიცხვა, როცა ხალხის არსებობას ეხება საქმე, და პასიურობის ქადაგება, მონობისთვის წინასწარი განწირვაა. ქართველმა ხალხმა სწორედ გაბედული და სარისკო ბრძოლების წყალობით მოიხატა თავი XIX ს-ის დასაწყისამდე.

ასპინძის ბრძოლა

ერეკლე მეორეს კარგად ესმოდა, რომ რუსეთთან კავშირს დროებით მოწესრიგებული საგარეო ურთიერთობის გართულება და მეზობელი მაჰმადიანიური ქვეყნების მხრივ მტრობის გაძლიერებაც მოჰყვებოდა. ქართველ პოლიტიკოსს შესანიშნავად ესმოდა, თუ რამდენად ართულებდა მის მდგომარეობას რუსეთთან სამხედრო კავშირი, მაგრამ უკან დახევას მაინც არ აპირებდა, იმ შემთხვევაში, თუ რუსეთი საქართველოში დამხმარე ჯარს გამოგზავნიდა, რადგან ამაში რუსეთის მფარველობის ნამდვილ გარანტიას ხედავდა. ამასთან, ქართლ-კახეთის მეფე რუსეთთან კავშირს ფართო საგარეო პოლიტიკურ გეგმებსაც უკავშირებდა, რომელთაგან უმთავრესი სამხრეთ საქართველოს თურქი დამპყრობლების ხელიდან გამოგლიჯა იყო.

რით იყო გაპირობებული ამ საკითხის წინა პლანზე წამოწევა? თურქებმა მესხეთი ჯერ კიდევ XVI ს-ში მოსწყვიტეს დედა-სამშობ-

ლოსა და მის გათურქებას შეუდგნენ. XVIII ს-ში საქართველოს ამ უძველეს კულტურულ მხარეში ახალციხის თურქული საფაშო არსებობდა, რომელიც ქართლზე თავდასხმის მარჯვე პლაცდარმად იყო ქცეული და თურქეთის აგრესიის უმთავრეს ბაზას წარმოადგენდა საქართველოს დანარჩენი რაიონების ხელში ჩასაგდებად. ამიტომ, ბუნებრივია, ვიდრე ეს მარჯვე პლაცდარმი მტრის ხელში იყო, საქართველოს უშიშროება უზრუნველყოფილად ვერ ჩაითვლებოდა. გამოცდილებაც ხომ ამას ნათლად მოწმობდა.

ცხადია, რუსეთ-თურქეთის ომის დროს ქართლ-კახეთის პოლიტიკოსებს უმთავრესად ეს ამოცანა უნდა დაესვათ თავიანთი საგარეო პოლიტიკის დღის წესრიგში, როგორც ყველაზე უახლოესი და რეალური.

როდის იქნა მიღებული სათანადო გადაწყვეტილება?

მესხეთის შემოერთება ერეკლე მეორემ რუსეთის ჯარის საქართველოში შემოსვლისთანავე გადაწყვიტა, მაგრამ ის მცირე საექსპედიციო რაზმი, რომელიც 1769 წელს გენ. ტოტლებენის განკარგულებაში იყო, საკმარისად არ მიაჩნდა ამ ამოცანის გადასაჭრელად. ამიტომ იყო, რომ იგი მტკიცედ იბრძოდა რუსეთიდან 5 ათასიანი კორპუსის მისაღებად.

ახალციხის ლაშქრობის გეგმა ერეკლემ ჯერ კიდევ 1769 წლის აგვისტო-სექტემბერში წამოაყენა, მაგრამ მეფე მის განხორციელებას არ ჩქარობდა, სანამ რუსეთი დამხმარე ჯარს არ გაზრდიდა. ტოტლებენის ნაბიჯიც მთავრობის დაუკითხავად 1500 კაცის ქართლში გადმოყვანის თაობაზე ერეკლეს გეგმის მიღების მომასწავებელია.

გვიანდელი საბუთები უფრო რელიეფურად წარმოგვიდგენს, რომ ერეკლე მეფე ახალციხის შემოერთებისთვის იბრძოდა. ახალციხისთვის ბრძოლას ქართველი პოლიტიკოსები ორ ამოცანას უკავშირებდნენ: მტრისათვის ქართლზე თავდასხმის პლაცდარმის მოშლასა და ქართული მიწა-წყლის შემოერთებას. ერეკლეს გადაწყვეტილი ჰქონდა ესარგებლა რუსეთ-თურქეთის ომით და რუსეთის სამხედრო და დიპლომატიური დახმარებით, მტრის ხელიდან გამოგლიჯა ძველისძველი ქართული მიწა-წყალი, სადაც თურქი დამპყრობლები ძალით ნერგავდნენ ისლამს და ათურქებდნენ მოსახლეობას.

ახალციხის აღებით ქართლს თურქეთის აქტიური შემოტევის საფრთხე ეხსნებოდა, რადგანაც იშლებოდა ბუდე, საიდანაც თურქეთი ქვეყნის დაპყრობას ლამობდა, იშლებოდა ლეკი აბრაგების თავშესაფარი ქვეყნის სამხრეთ-დასავლეთით. გარდა ამისა, ახალციხის და-

კავებას ქართლ-კახეთისთვის ის მნიშვნელობაც ჰქონდა, რომ იგი საერთოდ, მთელი მესხეთის დედასამშობლოსთვის დაბრუნების იმედს იძლეოდა, რასაც არ შეიძლებოდა ომში ქართლის აქტივობის ზრდა არ მოჰყოლოდა.

რადგან რუსეთი იმხანად საქართველოში დამკვიდრებას მიზნად არ ისახავდა, ბუნებრივია, მისთვის მისაღები იყო ყველა გეგმა, რომლის წყალობითაც მტრის ძალების დაბანდება და „დიფერისის“ მოწყობა მოხერხდებოდა (ამიტომ არც ტოტლებენისა, არც სუხოტინისთვის წინასწარ შემუშავებული სამხედრო ოპერაციის რაიმე გეგმა პეტერბურგში არ მიუციათ). ერეკლეს გეგმას რუსეთისთვის ის უპირატესობა ჰქონდა, რომ, ჯერ ერთი, მტრის ხელიდან მარჯვე პლაცდარმის გამოგლეჯა საომარი მოქმედების ფართო გაშლის იმედს იძლეოდა; მეორე, ამ გეგმის მიღების შემთხვევაში ომში აქტიურ მონაწილეობას მიიღებდა შედარებით ძლიერი ქართლ-კახეთის სამეფო, რაც წარმატების გარანტია იყო. ამიტომ რუსეთის წარმომადგენლები ერეკლეს გეგმას უყოყმანოდ დაეთანხმნენ.

ახალციხის ლაშქრობის გეგმა იმერეთის სამეფოსთვისაც ობიექტურად სასარგებლო ჩანდა. ცნობილია, რომ თურქეთი დასავლეთ საქართველოს საქმეებს ჩვეულებრივად ახალციხის ფაშას ხელით „აწესრიგებდა“; ამასთან ერთად, ახალციხის დაკავებით იმერეთის რეაქციონერ თავადებს გარედან დახმარების იმედი გადაეწურებოდა და სოლომონ მეფეს გაუადვილდებოდა მათი დამორჩილება. მართალია, ვიდრე იმერეთის ციხეებში თურქი მეციხოვნეები იდგნენ, სოლომონ მეფეს კვლავაც სიმნელები ელოდებოდა, მაგრამ თუ ახალციხის მიმართულებით წარმატებას მიაღწევდნენ, იმერეთის ციხეებში გამოკეტილი თურქი მეციხოვნეები პასიურ თავდაცვასაც ვეღარ შეძლებდნენ და ამას, ბუნებრივია, მათი დანებება უნდა მოჰყოლოდა. ამის შემდეგ სოლომონ მეფეს მოქმედებისთვის ხელ-ფეხი ეხსნებოდა.

ერეკლეს მიერ წამოყენებული სამხედრო მოქმედების გეგმა 1769 წლის შემოდგომაზე ტოტლებენის მიერ მიღებული ჩანს. რუს-ქართველთა ჯარს 1770 წლის გაზაფხულზე ამ გეგმით უნდა დაეწყო მოქმედება.

1770 წლის 17 მარტს ერეკლე მეორე შვიდი ათასი კაცი და 3 ქვემეხით მისულა სურამში, სადაც ტოტლებენი რუსეთის სამხედრო რაზმით (დაახ. 1.200 კაცი) იყო დაბანაკებული; მეფე 2 ათას კაცს უახლოეს დროში ელოდა.

როგორც ა. მოურავოვის ცნობიდან ჩანს, ერეკლეს იმედი ჰქონდა,

რომ მას სოლომონ მეფეც შეუერთდებოდა, როცა ეს უკანასკნელი დადიანთან ზავს დადებდა. ჩვენ არ ვიცით, რამდენად სჯეროდა ერეკლეს სოლომონის მონაწილეობა ახალციხის ლაშქრობაში, მაგრამ ერთი კი ცხადია: ამ დროს (1770 წლის მარტი) სოლომონ I, თავისი სისუსტის მიუხედავად (თურქებს ეჭირათ: შორაპნის, ბაღდადის, ცუცხვათის, ქუთაისის ციხეები, ამას შინაური არეულობაც ერთვოდა), ხელს იწვდიდა საათაბაგოსკენ და საეჭვო იყო, რომ იგი ერეკლეს მიერ წამოყენებულ ამ საქმეში აქტიურ მონაწილეობას მიიღებდა. ცნობილია, რომ ხელთუბნის თათბირზე სოლომონ მეფემ ახალციხეზე ლაშქრობას, ობიექტურად მისთვის სასარგებლო, მხარი არ დაუჭირა, თუმცა პრინციპული წინააღმდეგობა არ გამოუხატავს.

1770 წლის აპრილში, რუს-ქართველთა ჯარის ახალციხისკენ დაძვრის წინ, ტოტლებენი წინანდებურად აღტაცებული აღარ არის ახალციხეზე ლაშქრობით, არც ჩქარობს ახალციხისკენ დაძვრას. ნაპრილის პატაკით, რომელიც მას ქვიშხეთიდან გაუგზავნია, თანამდებობიდან განთავისუფლებას ითხოვს — „ძალა არ მყოფნისო“. სურდა თუ არ სურდა, ტოტლებენი ერეკლესთან ერთად ახალციხისაკენ მაინც უნდა დაძვრილიყო. რუსეთის მთავრობისა და ერეკლე მეფისადმი მიცემული საზეიმო დაპირებები მას ახალციხეზე ლაშქრობაში მონაწილეობაზე აშკარა უარის თქმის უფლებას არ აძლევდა.

1770 წლის 14 აპრილს ერეკლე მეფე და ტოტლებენი რუსეთ-ქართველთა ჯარით სადგერში (ბორჯომთანაა) იდგნენ. ტოტლებენს მეფისთვის წინადადება მიუცია, ქართველი ჯარის ნაწილი სადგერის ციხეში დაეტოვებინა, თან შეჰპირებია: „სამოც კაცს და ერთ ზარბაზანს“ დაეტოვებო, მაგრამ ერეკლე მეფეს უარი უთქვამს. ერეკლე, ქართველი ჯარითა და რუსეთის ჯარის ზარბაზნებით მდ. შავი წყლის („ბორჯომულა“) გაყოლებით აწყურისაკენ დაიძრა. ტოტლებენს თავისი რაზმის ნახევარი და ექვსი ზარბაზანი სადგერში მაინც დაუტოვებია და მეორე დღეს აწყურისაკენ უმოკლესი გზით (მდ. მტკვრის ხეობით) წასულა. იგი მეფეს საკირესთან შეერთებია და რუს-ქართველთა ჯარი 17 აპრილს აწყურის ციხეს მისდგომია.

ფაქტებიდან ნათლად ჩანს, რომ ერეკლე მეფისათვის ახალციხეზე ლაშქრობაში რუსების, როგორც დამხმარე სამხედრო ძალის, მონაწილეობას არსებითად გადამწყვეტი მნიშვნელობა არ შეიძლებოდა ჰქონოდა, მას მხოლოდ პოლიტიკური მნიშვნელობა ჰქონდა. მეფე საკუთარი ძალით ფიქრობდა დაუფლებოდა ძველ მესხეთს, სანამ თურქები დამხმარე ძალებს მოაშველებდნენ ახალციხის ფაშას.

ამასთან, მეფეს იმედი ჰქონდა, რომ, სანამ თურქები ძალების გადმოსროლას მოასწრებდნენ, იგი შეძლებდა სტრატეგიული ადგილების დაკავებას, ამასობაში კი რუსეთიდანაც დამხმარე ძალებს მიიღებდა.

1770 წლის 17 აპრილს, შუადღისას, ერეკლე მეფის ნების საწინააღმდეგოდ, რუს-ქართველთა ჯარი აწყურის ციხეს შემოადგა. აწყურისთვის დროის დაკარგვა შეცდომა იყო, რადგან რუს-ქართველთა ჯარს საალყო ქვემეხები არ ჰქონდა; მცირეყალიბიანი ქვემეხებით ციხის იერიშით ალების ცდა კი, ბუნებრივია, უშედეგოდ უნდა დამთავრებულიყო. სანამ გარნიზონს საკვები და წყალი ჰქონდა და გარედან დახმარების იმედიც, ციხის ალება დიდი მსხვერპლის გაღებასა და დროს მოითხოვდა. ერეკლეს გემის მიხედვით, აწყურის ციხის ალების სხვა საშუალებაც არსებობდა: მტრის ზურგში ღრმად შეჭრა და მეციხოვნე ჯარის მოწყვეტა მტრის დანარჩენი ჯარებისაგან. ასეთ პირობებში ციხის ალყა მცირე ძალითაც შეიძლებოდა განხორციელებულიყო და გარედან დახმარებას მოკლებული მტერიც წინააღმდეგობას ვეღარ მოახერხებდა.

სამხედრო-ტაქტიკური თვალსაზრისით, აწყურის ციხის ალყა არასწორად იქნა ჩატარებული. ტოტლებენის შტაბში შედგენილი გეგმიდან ჩანს, რომ 1770 წლის 17-18 აპრილს ციხისთვის ბრძოლა ისე წარმოებდა, მისი სრული გარემოცვა არ იყო გათვალისწინებული. ეს საშუალებას აძლევდა ახალციხის ფაშას ციხეში შეეგზავნა ჯარი საჭურვლითა და სურსათით. ამასვე ადასტურებს კაპ. ი. ლვოვის 1770 წლის 13 მაისის წერილიც, სადაც დაწვრილებითაა აღწერილი ჯარის განლაგება.

თუ ტოტლებენს ციხის ალება ნამდვილად სურდა და თანაც მისი ძალე ალება შესაძლებლად მიაჩნდა, იგი სრულ ალყაში უნდა მოექცია. ერეკლემ იცოდა, რომ ციხის ალება ძნელი იყო, თავისთავად კი — უმნიშვნელო. ამიტომ, შესაძლებელია, მან ხელი აიღო საკუთარ ინიციატივაზე და საქმე ტოტლებენს მიანდო (ან იძულებული გახდა მიენდო). როგორც მეფის წერილებიდან ჩანს, ტოტლებენს პირობა დაუდვია, რომ ციხეს დაუყოვნებლივ აიღებდა. შესაძლებელია, მეფემ ჯერ კიდევ არ იცოდა რუსეთიდან ჩამოტანილი მცირეყალიბიანი ქვემეხების ცეცხლის ძალა და ენდო კიდევ ტოტლებენის დაპირებას.

ციხის იერიშით ალება შეუძლებელი გახდა და გენ. ტოტლებენმა სცადა „გამოესწორებინა“ აშკარა შეცდომა (როგორც ჩანს, სამხედრო კოლეგიის შენიშვნის თავიდან აცილების მიზნით) და ერეკლეს წინადადება მისცა, მტკვრის მარცხენა მხარეს 2000 კაცი გადაეყვანა

ხილით (ციხის კედელთან ცეცხლის ქვეშ), ან ხიდი დაეწვა, რომ გარნიზონს დამხმარე ძალები არ მიეღო; მაგრამ უკვე გვიანდა იყო. ეს გადაწყვეტილება მიღებულ იქნა გვიან, როცა თურქების დამხმარე ძალები უკვე გამოჩნდა.

რადგან ციხეზე მისასვლელი გზა გადაჭრილი არ იყო, ახალციხის ფაშას უსარგებელია და ციხეში ჯარები შეუყვანია, ხოლო 18 აპრილს ტოტლებენს ბრძოლა მიუტოვებია და აწყურიდან წასულა. ერეკლეს ბევრი უთხოვია ტოტლებენისთვის, ა. მოურავოვსაც უცდია ტოტლებენზე ზეგავლენის მოხდენა, მაგრამ ამოდ.

ტოტლებენის მიერ ბრძოლის ველის მიტოვებას ქართველთა ჯარში უწესრიგობა მოჰყოლია. მტერი კი ამით გამხნეებულა. ერეკლეს, სიმკაცრის წყალობით, მოუხერხებია ქართველ ჯარში დისციპლინის აღდგენა და ციხიდან უკან დაუხევია. გამხნეებული მტერი შეტევაზე გადმოსულა. მაგრამ ქართველები კვლავ კონტრშეტევაზე გადასულან და დამარცხებული მტრის ჯარები ციხეში შეურეკიათ.

ამის შემდეგ ერეკლეს არ შეეძლო მისი სურვილის საწინააღმდეგოდ დაწყებული ალყის გაგრძელება. აწყურის გარემოცვა წარუმატებლად დამთავრდა. აღნიშნული ოპერაციის წარუმატებლობას მკვლევარები სხვადასხვანაირად ხსნიან. ერთ-ერთ „უმთავრეს“ მიზეზად სურსათის ნაკლებობა სახელდება.

ტოტლებენის 1770 წლის 6 აპრილის პატაკით დასტურდება, რომ რუსეთის ჯარს საქართველოში ჩამოსვლის დროიდან 1770 წ. აპრილამდე არაფერი ჰკლებია. ერეკლე მეფის განკარგულებები (1769-1770 წლებისა) ნათლად ადასტურებენ, რომ მეფე დიდი ყურადღებით ექცეოდა რუსეთის ჯარის მომარაგების საქმეს და სურსათის მიყიდვაც ორგანიზებულ ხასიათს ატარებდა.

უცნაურია, რომ ტოტლებენი 1770 წლის 6 აპრილის პატაკით გრაფ ჩერნიშევს აუწყებდა: მოურავოვი საერთოდ არ ზრუნავს ჯარის მომარაგებაზე, ხაზინისთვის ზიანის მიყენებას ცდილობსო. სინამდვილეში, ტოტლებენის საჩივრის მიზეზი იყო შემდეგი; ა. მოურავოვს თავადმა ციციშვილმა აცნობა, რომ ტოტლებენმა ქართველ გლეხებს არ დაუბრუნა ძროხები, რომლებიც კაზაკებმა ლეკებს დაატოვებინეს, რის თაობაზე აცნობა მაიორ რემენიკოვს, რაკი ამ უკანასკნელმა იცოდა სამხედრო კოლეგიის 1769 წლის 13 ნოემბრის ინსტრუქცია, რომელიც აფრთხილებდა ტოტლებენს — ყოველგვარი თვითნებობა და ადგილობრივი მოსახლეობის შეწუხება ალკვეთილი იყო. გარდა ამისა, მაიორმა რემენიკოვმა ურმები დაიქირავა ბარგის

მეფე ერეკლეს ძეგლი თელავში.

გადასაზიდად, ტოტლებენმა იძვირა და გაცემული თანხის უკან დაბრუნება მოითხოვა, შემდეგ ერეკლეს მისწერა: ძროხები, როგორც ნადავლი, ჯარს დაუურიგე და ვერ დავაბრუნებო, ხოლო თუ გლეხები ურმების ფულს არ დააბრუნებენ, რემენიკოვს ჯამაგირიდან დაუკავებო. ერეკლე იძულებული გახდა ებრძანებინა მეურმეებისათვის, თანხა უკან დააბრუნეთო.

აი, რატომაა საჩივარი მოურავოვზე: ხაზინის ინტერესებზე არ წუხსო.

რა მოხდა 6 აპრილის შემდეგ? მოურავოვის 1770 წლის 15 და 16 აპრილის წერილებიდან ჩანს, რომ ტოტლებენმა ქვიშხეთშივე მიიღო საკმაო რაოდენობის პური (გამომცხვარი) და ხორცი. კიდევ მეტი, ერეკლე უსასყიდლოდაც აძლევდა რუსეთის ჯარს სურსათს. ჩვენამდე მოღწეული ცნობებით დგინდება, რომ 19-ში, როცა ტოტლებენი უკან დაბრუნდა, მათ კიდევ 3 დღის საკმარისი პური ჰქონდათ. დაუშვავთ, რომ სურსათის ნაკლებობას მართლაც ჰქონდა ადგილი, განა სურსათის უქონლობის გამო ჯარი ფრონტს ტოვებს? განა ეს მოკავშირე ჯარის მტრის პირისპირ მიტოვებას ამართლებს? მით უმეტეს, ერეკლე დაჰპირდა მათ მომარაგებას (500 კაცი გაუგზავნია სურსათის მოსატანად).

დაუშვავთ, რომ რეგულარულ ჯარს არ შეეძლო რეკვიზიციისთვის მიემართა (მხედველობაში გვაქვს ლვოვის განცხადება, რომ ქართველები „თურქეთის ტერიტორიაზე“ სოფლებს ძარცვავდნენო). მაგრამ, თუ კაპიტან ლვოვს ეს ფაქტი სამარცხვინოდ მიაჩნდა, რატომ იმაზე არაფერს ამბობს, რომ სწორედ იმ დროს, როცა იგი ზემოაღნიშნულ წერილს წერდა, ტოტლებენი მოკავშირე ქვეყნის ტერიტორიაზე თვითნებობდა?

აწყურვიდან ტოტლებენის გაბრუნების მიზეზი, რა თქმა უნდა, სურსათის ნაკლებობა არ ყოფილა. ეს „მიზეზი“ ტოტლებენმა მოიფიქრა 19 აპრილს, რომ როგორმე გაემართლებინა ბრძოლის ველის მიტოვება. მან გვიან (13 მაისს) მოიშველია თავისი თანამოსაქმე კაპ. ლვოვიც, რათა რუსეთის მთავრობის თვალში აწყურიდან წასვლა გაემართლებინა.

ტოტლებენის შტაბში შედგენილი აწყურის ოპერაციის გეგმა ცხადყოფს, რომ 18 აპრილს მას ციხის აღება კი არა, მის აღებაზე ხელის აღების სამზადისი დაუწყია: მეფის ჯარის განლაგება წინანდებური რჩება, ტოტლებენისა კი თანდათან იცვლის პოზიციას იმგვარად, რომ 19-ში უკვე საკმაო მანძილითაა დაცილებუ-

ლი ციხეს. ბოლოს, როგორც ერეკლე იტყობინებოდა, ტოტლებენი გაიპარა, ხოლო ქართველი ჯარის განლაგება კი კვლავ უცვლელი დარჩა (ასეა წარმოდგენილი ჯარის განლაგება ტოტლებენის შტაბში შედგენილ გეგმაზე). ერეკლე მეფე მართალი ჩანს, როცა წერს: „აწყურის ციხიდან (ტოტლებენი) ომში გაუჭირვებლად გამოპარვით წამოვიდა, რომ მე მამატყუა, ბალახში მახლობლად დავდგებიო... პირველივე გაბრუნება ზდებია გულშია, რომლითაც უფრო დამტკიცდება, რომ აქავ სურამს და ქუშხეთს დიდად ეზარებოდა მტერზედ წამოსვლა“. ერეკლეს ცნობის საუკეთესო ილუსტრაციაა ტოტლებენის მიერ გრაფ. ჩერნიშევსკისადმი 1770 წლის 6 აპრილს ქვიშხეთიდან გაგზავნილი პატაკი, რომლითაც იგი გათავისუფლებას ითხოვდა. ტოტლებენის ამ პატაკს რომ არ ვიცნობდეთ, კიდევ შეიძლებოდა ერეკლეს მეფის ცნობაში დავეჭვებულებოდათ, მაგრამ ამის შემდეგ, ვფიქრობთ, მეფის წერილი ტენდენციური და საეჭვო არაფერია უნდა მოეჩვენოს. მოურავოვიც იმ აზრისა ყოფილა, რომ ტოტლებენის აწყურიდან გაბრუნება წინასწარ იყო განზრახული.

აწყურის ციხის გარემოცვის წარუმატებლობის შემდეგ ერეკლე მეფე ქართველი ჯარით ასპინძის მიმართულებით დაიძრა; ახალციხის ფაშამ მთელი ძალები მის წინააღმდეგ დაძრა. ფაშამ ახალქალაქისა და ხერთვისის ციხეებიდან სასწრაფოდ ათას ხუთასი კაცი გამოაყვანინა, რათა მეფისათვის ასპინძასთან გზა გადაეჭრა. მეფე რჩეული ქართველი მხედრებით გზიდანვე შეუჩერებლივ ეკვეთა მტერს და დაამარცხა ის. დამარცხებული მტრის დევნა დამთავრებული არ იყო, რომ ახალციხის ფაშას მიერ გამოგზავნილი დიდი კორპუსი ასპინძასთან გამოჩნდა. ერეკლე მეფისა და მოურავოვის ცნობით, მტრის 4 ათასიანი კორპუსი მოსულა ასპინძასთან, ტყვეების ჩვენებით კი თურქთა ჯარის რიცხვი 8 ათასს აღწევდა.

1770 წლის 20 აპრილს, შუადღისას, გაიმართა ქართველი ხალხის გამორულ ისტორიაში ცნობილი ასპინძის ბრძოლა. ქართველთა ჯარი ერეკლე მეფის სარდლობით შეტევაზე გადავიდა და თურქებისა და ლეკების საკმაოდ ძლიერ კორპუსს მედგრად შეუტია. ბრძოლაში გატეხილმა მტერმა უწესრიგოდ დაიხია, მიაშურა ხიდს, რომელიც, მეფის ბრძანებით, წინასწარ მოშლილი იყო. მტერმა ბრძოლის ველზე 4 ათასი კაცი დატოვა, გადარჩენილი მტრის ჯარების ნაწილი აღიდებულ მტკვარში ჩაიხრჩო. 8 ათასიანი კორპუსიდან (თუ ტყვეების ჩვენებას დავუჯერებთ) ახალციხეს 13 კაცი დაბრუნებულა. დაღუპულან მტრის კორპუსის მთავარსარდალი, 12 სანჯაყის მფლო-

ბელი და ყულიანის, კარცხლისა და ოლთისის ფაშები.

ქართველთა ჯარს ტყვედ ჩაუვარდა 56 თურქი და ერთი ლეკი. მრავალი დროშა, ცხენი და იარაღი გამარჯვებულ ქართველთა ნადავლი გახდა.

ქართველების ზარალი უმნიშვნელო იყო. მოკლულ იქნა 25 კაცი, დაიჭრა — 7, დაჭრილთა შორის დასახელებული არიან სარდალი **ალექსანდრე ციციშვილი** და **იასე ერისთავი**. ბრძოლაში თავი გამოუჩინიათ **ერეკლე მეფესა** და **დავით ორბელიანს**. ა. მურავოვის ცნობით, მეფეს თავისი ხელით მოუკლავს ლეკთა წინამძღოლი მაღაჩილა (კოხტა ბელადი), ქართველი ხალხის სისხლის მსმელი. ა. მურავოვისავე ცნობით, ბრძოლაში უშუალოდ მონაწილეობა მიუღია 3000 ქართველს.

ასპინძასთან თურქებს საკმაო ძალები ჰყავდათ, ამიტომ ბრძოლის ბედი გმირობასა და გამბედაობას უნდა გადაეწყვიტა. ერეკლე მეფე ეყრდნობოდა ერთგულ, ბრძოლაში მრავალჯერ ნაცად ქართველ მეომრებს; ქართველთა ჯარს სწამდა გმირი სარდლის, მისი სამხედრო ნიჭის, მისი ავტორიტეტის, არც ჰქონდა საფუძველი არ მინდობოდა ყორბულახისა და მჭადიჯვრის ბრძოლების გმირს. ერეკლე მეფემ მშვენივრად ისარგებლა თურქების შეცდომით; სუსტად დაცული ერთადერთი ხიდი მეფემ თავის რჩეულ მეომრებს წინასწარ დამით ააყრვეინა, რითაც მტერს მოუსპო უკან დახვეისა და მაშველი ძალების მიღების საშუალება, მტრის ზურგში კომუნიკაციების მოშლით მოწინააღმდეგის სრული განადგურება წინასწარ უზრუნველყოფილ იქნა. კარგად მოფიქრებული, გაბედული, რთული ოპერაცია ბრწყინვალედ დაგვირგვინდა. ასპინძის ოპერაციით ქართველი ხალხის ისტორიის მატიანეში ერთ-ერთი ბრწყინვალე ფურცელი ჩაიწერა. ქართველმა ერმა დიდების შარავანდედით შემოსა ასპინძის გმირი მეფე ერეკლე.

ზემოთაც აღვნიშნეთ, რომ ომის ბედს მოწინააღმდეგის ცოცხალი ძალის განადგურება წყვეტს და არა ტერიტორიის დაკავება. ასპინძასთან ახალციხის ფაშას ძირითადი ძალების განადგურების შემდეგ ერეკლეს ადვილად შეეძლო დაეკავებინა ახალციხე, მაგრამ ტოტლებენის აწყურიდან საეჭვო „გაპარვა“ მეფეს ამის შესაძლებლობას არ აძლევდა. იგი ქართლში უნდა დაბრუნებულიყო და ასეთი მარჯვე დრო, სამწუხაროდ, ხელიდან უნდა გაეშვა.

მოამზადა გრიგოლ რუხაძემ.

ბრიზოლ ნიკოლოზის კმ რუსაკი

ფილოსოფიის მეცნიერებათა დოქტორი, პატროლოგი; ავტორია მონოგრაფიებისა: ღმრთის შეუქმნელ და შექმნილ ხატთა გაგებისათვის (2000), მსოფლიო საეკლესიო კრებები/დოგმატური ღმრთისმეტყველება (მესამე გამოცემა, 2008), საღმრთისმეტყველო ლექსიკონი-ცნობარი (2010) და სხვ.; სამეცნიერო და პუბლიცისტური წერილებია.

რუსთველი მიტროპოლიტი იოანე

(ბურაჰ ვახტანგის კმ გამრეკელი)

საქართველოს ეკლესიის წმიდა სინოდის წევრი; გელათის მეცნიერებათა აკადემიის პრეზიდენტი; საპატრიარქოსთან არსებული განათლების ცენტრის თავმჯდომარე; თბილისის სასულიერო აკადემიისა და სემინარიის რექტორი (1989-1993); საპატრიარქოსთან არსებული ბიბლიის თარგმნის ჯგუფის ხელმძღვანელი; საღმრთო სჯულის სასკოლო სახელმძღვანელოების შემდგენელთა ჯგუფის ხელმძღვანელი; ხელმძღვანელი ჟურნალისა „რწმენა და ცოდნა“; ავტორია მრავალი ქადაგებისა და პუბლიცისტური წერილისა.

გულბაათი ვიქტორის კმ რცხილაკი

პოლიტოლოგი და გერმანისტი, პოლიტიკის მეცნიერებათა დოქტორი. თბილისის ილია ჭავჭავაძის სახელობის უცხო ენების ინსტიტუტის დამთავრების (1995 წ.) შემდეგ ჯერ სტაჟორად, შემდგომ – საერთაშორისო საკითხების რეფერენტად მუშაობდა ქვეყნის პრეზიდენტის აპარატში, აგრეთვე, ახორციელებდა პრეზიდენტის თარჯიმნის ფუნქციებს (2003 წლამდე). 2009 წელს დააარსა ანალიტიკური ცენტრი „ვერაზიის ინსტიტუტი“. არის ავტორი მრავალი სამეცნიერო და პუბლიცისტური სტატიისა რუსულ-ქართული ურთიერთობების, პოლიტიკისა და რელიგიის ურთიერთდამოკიდებულების, საერთაშორისო პოლიტიკის თემებზე. გამოსცა 2 მონოგრაფია.

მამუკა ავთანდილის კმ ცუხიშვილი

ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორი; ავტორია მონოგრაფიებისა: დღევანდელი და ქართული ფოლკლორი (2005), ქალის სახე ქართულ ფოლკლორში (2006), ივანე ჯავახიშვილი და საქართველოს საგანძური

(2006), ლეო კვაჭაძე — ქართული ენის ამაგდარი (2008), ჩემი პატრიარქი (2009) და სხვ.; მრავალი სამეცნიერო და პუბლიცისტური წერილისა.

გვანცა ვახტანგის ასული კოკლათაკი

ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი, ბიზანტინისტი; ავტორია მონოგრაფიებისა: ლიტერატურისმცოდნეობა არისტოტელეს მოძღვრებაში (1986), ქრისტიანული ეკლესიის ისტორია (მეხუთე გამოცემა, 2012), ცხოვრება და მოქალაქეობა წმ. ილია მართლისა (2006) და სხვ.; მრავალი სამეცნიერო და პუბლიცისტური წერილისა; ძვ. ბერძნულიდან თარგმნილი აქვს სამი ბიბლიური წიგნი და რამდენიმე პატრისტული თხზულება.

ვალერიან გიორგის კმ მაჭარაკი (1920-2000)

ისტორიის მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი. ავტორია ნაშრომებისა: „იასე ცინცაძე“ (1990), „მასალები XVIII საუკუნის მეორე ნახევრის რუსეთ-საქართველოს ურთიერთობის ისტორიიდან“ (4 ტომად, 1968-2007 წწ.), „ასპინძის ბრძოლა“ (1957), „რუმინეთის სახალხო რესპუბლიკა“ (1962), „ბესიკი დიპლომატიურ სარბიელზე“ (1968), „გიორგი ლეონიძე და რუმინულ-ქართული ლიტერატურული ურთიერთობა“ (1976).

РЕЗЮМЕ

ОБРАЩЕНИЕ СВЯТЕЙШЕГО ПАТРИАРХА КИРИЛЛА К ПРЕДСТОЯТЕЛЯМ ПОМЕСТНЫХ ПРАВОСЛАВНЫХ ЦЕРКВЕЙ В СВЯЗИ С СИТУАЦИЕЙ НА УКРАИНЕ

В связи с ситуацией на восточной Украине, где уже несколько месяцев не прекращается братоубийственная гражданская война, Святейший Патриарх Московский и всея Руси Кирилл обратился к Предстоятелям Поместных Православных Церквей, попросив их молить о мире на украинской земле.

Предстоятель Русской Православной Церкви также призвал возвысить голос в защиту православных христиан востока Украины, которые в обстановке усугубляющегося насилия со стороны греко-католиков и раскольников живут в ежедневном страхе за себя и своих близких.

МИТРОПОЛИТ ИОАНЭ (ГАМРЕКЕЛИ) ПУТЬ ГРУЗИИ

По мнению автора, на сегодняшний день первостепенной задачей правительства Грузии является восстановление политико-экономического и демографического равновесия по следующим двум направлениям: 1) балансирование внешних отношений и 2) правильное регулирование существующего внутри страны положения. Для осуществления первого направления необходимо подготовка кадров дипломатического корпуса на высоком уровне и, с целью сохранения благополучия и развития страны, уравнивание интересов могущественных политико-экономических сил, существующих вокруг Грузии. Для второго направления необходимо развитие природных приоритетов с учетом опыта ведущих стран. Этими приоритетами, в первую очередь, являются образование и сельское хозяйство.

АВГУСТОВСКАЯ ВОЙНА пять лет спустя – ответы на главные вопросы

Аналитики Института Евразии исследуют причины начала августовской войны и мотивы заинтересованных сторон. В исследовании показано, что начало военных действий никак не входило в интересы руководства России, тем более, в интересы грузинского народа. Документальные материалы свидетельствуют, что зачинщиком войны является режим Саакашвили, представители которого о «российской агрессии» заговорили лишь с 9 августа, а до того момента обещали общественности «восстановление конституционного порядка» в Цхинвальском регионе.

Вместе с тем, в исследовании отмечается, что Саакашвили не был незыблемым, чтобы без согласия Запада пойти войной против России. Мотив американцев в данном случае ясен – окончательный разрыв между Грузией и Россией, чтобы в Кавказском регионе установить американскую гегемонию, а сохранение российского влияния в Абхазии и "Южной Осетии" этот процесс не затормозит.

Материал Института Евразии был подготовлен в августе 2013 года, но и в настоящее время он остается актуальным.

МАМУКА ЦУХИШВИЛИ ПОСЛЕДНИЙ КАТОЛИКОС ЗАПАДНОЙ ГРУЗИИ

В статье рассмотрена деятельность католикоса Западной Грузии Максиме II на благо Имеретинского царства и церкви Западной Грузии, в частности, посольство в России, которое он в 1769 году возглавлял в звании кутайского митрополита, а в 1784 году как католикос Западной Грузии. Его дипломатическая деятельность принесла Грузии положительные результаты.

ГУЛБАД АМИРАНАШВИЛИ ЖИВОПИСЕЦ КАШВЕТСКОЙ ЦЕРКВИ

В предлежащей статье кратко описывается творческая деятельность известного грузинского художника Ладос Гудиашвили в Париже. После его возвращения в Грузию, Советское руководство

всячески пыталось обратить на советский лад приобщенного к свободной тематике Запада художника. Однако, осуществить крайние меры давления над очень сильной духовной личностью не удавалось.

Ладо Гудиашвили, по заданию Каталикоса-Патриарха Грузии Калистрате Цинцадзе, в 1947 году приступил к росписи Кашветской церкви св. Гиоргия. Непосредственное руководство в создании стеновой росписи ему оказывал искусствовед Шалва Амиранашвили. Фресковая живопись была выполнена художником почти наполовину, когда, неожиданно, Правительство Советской Грузии заставило прекратить роспись церкви и объявило искусство Ладо Гудиашвили неприемлемым для советской идеологии. Начиная с этого периода, художник в течение десяти лет испытывал тяжесть жизни и нужду. Благодаря усилиям его супруги, госпожи Нино, Ладо Гудиашвили смог устоять перед всеми невзгодами и притеснениями. И вот, в 1957-58 годах, после изменения политической погоды, весь советский народ, а также и иностранцы признали уникальное творчество Ладо Гудиашвили.

Художественному творчеству Ладо Гудиашвили и в настоящее время нет недостатка в поклонниках и ценителях.

ГВАНЦА КОПЛАТАДZE ИДЕОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ВИЗАНТИЙСКОГО РЕНЕССАНСА

В статье высказано аргументированное мнение о том, что т.н. Византийский Ренессанс, возникновение которого (XI в.) связано с деятельностью Михаила Пселла, подразумевает возрождение и развитие лишь античной культуры, а не культуры вообще. В той же эпохе сужается значение и термина гуманизма и он отождествляется с крайним индивидуализмом, а не человеколюбием в общем. Автор делает вывод, что Византийский Ренессанс, идеологической основой которого стали языческая философия и отождествленная с крайним индивидуализмом гуманизм, укоренил т.н. адогматическое, освобожденное от рабства догм, мышление и соответственно, освободил человека и от веры в бога. Место веры занял рационализм, а место бога – человек. Следствием такого замещения стала деградация нравственности и духовной культуры человечества.

SUMMARY

MOST HOLY PATRIARCH KIRILL'S APPEAL TO THE LOCAL ORTHODOX CHURCHES REGARDING THE SITUATION IN UKRAINE

Patriarch of Moscow and All Russia Kirill appealed to the heads of the local Orthodox Churches. He issued an epistle in connection with the situation in eastern Ukraine, where fratricidal civil war has been ongoing for several months. He asked the heads to pray for peace on the Ukrainian land. The leader of the Russian Orthodox Church also appealed to the heads to voice up for the protection of the Orthodox Christians in Eastern Ukraine. He stated that the Christians are suffering violence from Greek Catholics and schismatics and are under constant fear for their lives and the lives of their loved ones. The Patriarch issued the epistle on August 14, 2014.

MITROPOLIT IOANE (GAMREKELI) GEORGIA'S PATH

According to the author, currently, the primary task of the Georgian government should be to restore political, economic and demographic balance in two ways: (1) by balancing external relations and (2) by proper government of internal issues. For the implementation of the first direction, training of the diplomatic corps staff is necessary. In addition, balancing the interests of political and economic forces that exist around Georgia in order to preserve the well-being and development of the country are required. For the second direction, it is imperative to develop natural priorities with the consideration of the experience of the leading countries. These priorities are education and agriculture.

EURASIA INSTITUTE

AUGUST WAR

Answers to principal questions five years later

In the article, the analysts of Eurasia Institute examine the reasons for the outset of August War and possible motives of the involved sides. Research shows that the outbreak of war did not benefit the Russian government; Georgian people were not interested in it either. Various documents depict Saakashvili regime as the instigator of the war. The regime voiced "Russian aggression" concerns only after August 9. Until then, they promised public "restoration of constitutional order" in the Tskhinvali region.

At the same time, the study notes that Saakashvili was not insane. He would not have gone to war with Russia without consulting the West. The motive of Americans in this case is clear – to achieve a final break between Georgia and Russia. Doing so would aid establishing American hegemony in the Caucasian region. Strategically, leaving Abkhazia and South Ossetia under the Russian influence would not hinder the process.

Eurasia Institute conducted the research in August 2013, but it remains relevant.

MAMUKA TSUKHISHVILI

LAST CATHOLICOS OF WESTERN GEORGIA

The article describes the activities of Maxim II Abashidze, Catholicos of Western Georgia, to strengthen Imereti kingdom and the church of Western Georgia. It highlights his ambassadorship to Russia in 1769 as Kutaisi Metropolitan, and later in 1784 as the Catholicos of West Georgia. His diplomatic activities brought Georgia favorable results.

GULBAD AMIRANASHVILI

PAINTER OF KASHUETI CHURCH

The article provides a brief description of the creative activity of a famous Georgian artist Lado Gudiashvili while living in Paris. Upon his return to Georgia, the Soviet Government tried to influence the artist to

return to Soviet style art; however, Gudiashvili had already been affected by the free-spirited art of the West. The attempts ended up in a failure as Lado Gudiashvili was rather strong spirited and was able to resist the pressure exerted on him.

In 1947, Lado Gudiashvili began painting Kashueti Church of St. Giorgi commissioned by Catholicos-Patriarch of Georgia Kalistrate Tsintsadze.

Shalva Amiranashvili, an art critic, provided a personal guidance in the creation of the mural. The Mural was halfway completed when, unexpectedly, the government of the Soviet Georgia forced the artist to halt the work and declared the art of Lado Gudiashvili unacceptable to the Soviet ideology. Since the incident, the artist experienced the hardship and tribulation for the next ten years. Thanks to the efforts of his wife, Lado Gudiashvili managed to endure the Soviet oppression.

In 1957-1958, after a change in the political turmoil, the Soviet people, as well as foreigners unanimously recognized the exceptional talent of Lado Gudiashvili. From then on, the artistic creativity of Lado Gudiashvili has had no shortage of admirers.

GVANTSA KOPLATADZE

**IDEOLOGICAL FOUNDATIONS
OF THE BYZANTINE RENAISSANCE**

The author argues that the so-called Byzantine Renaissance refers to the revival and development of the ancient culture and not the culture in general. The origin of the Byzantine Renaissance is associated with the activities of Michael Psellus in the 11th century. In the same era, the meaning of the term "humanism" is redefined; it is identified not with philanthropy but with extreme individualism. The author draws a conclusion that the Byzantine Renaissance that was based on the ideology of pagan philosophy and the humanism identified with extreme individualism established a so-called freethinking, thinking without any dogmas. This resulted in freeing a person from faith in God. Rationalism replaced faith; Person replaced God. The consequence of this substitution was the degradation of morals and spiritual culture of mankind.

სამეცნიერო-საზოგადოებრივი ჟურნალი
„სამი საუნჯე“ №3(13), 2014

გამომცემელი შპს „სამი საუნჯე“
სამტრედია, დავით აღმაშენებლის ქ. № 409.
ელ. ფოსტა: samisaunje@sinergia.ge
ტელ.: 298-26-34, 599-19-68-23

Научно-общественный журнал
«САМИ САУНДЖЕ» (Три сокровища) №3(13), 2014
(на грузинском языке)

Scientific and Social Journal
“SAMI SAUNJE” (Three Treasures) №3(13), 2014
(in Georgian)

პატივცემულო მკითხველებო, გთხოვთ გაითვალისწინოთ,
ყოველი გამოწერილი ნომერი ჟურნალის
თანადგომასა და სამი საუნჯის დაცვას ნიშნავს.

ჟურნალზე ხელმოსაწერად დაუკავშირდით
გამაგრცელებელ სააგენტოებს —
თბილისში: „მაცნე“, 214-74-22; „ელვა.ჯი“, 238-26-73(74);
აგრეთვე შეგიძლიათ თანხა (7 ან 14 ლ.)
ჩარიცხოთ შპს „სამი საუნჯის“ ანგარიშზე:
TBCBGE 22, GE18 TB79 6263 6060 1000 01
და ჟურნალი თქვენს მისამართზე მოგეწოდებათ;
ხოლო რესპუბლიკის სხვა ქალაქებისა და
რაიონების ფილიალებს დაუკავშირდეთ ჩვენს ვებ-გვერდზე
მითითებული ნომრების საშუალებით.

ხელმონერილია დასაბეჭდად 12.10.2014. ტირაჟი 300.

დაიბეჭდა გამომცემლობა „მერიდიანის“ სტამბაში.
თბილისი, ალ. ყაზბეგის გამზ., 47.

ფასი 3,50 ლ.

ISSN 2233-338X

www.sinergia.ge; samisaunje@sinergia.ge